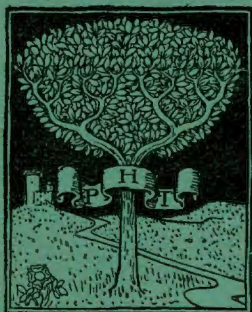

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1926

UTGIVEN

AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

SIXTEN HUMBLE

ÅRG. XXVII.

HÄFT. 3—4.

INNEHÅLL.

	Sid.
Klädräkningar och deltagarlistor för »Le ballet de la félicité», uppförd å Stockholms slott den 28 okt. 1654. Med inled- ning av O. WIESELGREN	131
Ätten von Horns ursprung. Av H. SÖDERSTEEN	146
Prästerskapet i Tjusts kontrakt före 1630. Ett bidrag till Lin- köpings stifts herdaminne. Av GERHARD HAFSTRÖM	155
När och var föddes Sophie Hagman? Av AUGUST GYNTHER	181
Några anteckningar om släkten Leijel vid Älvkarleby bruk. Av G. O. BERG	193
Ett brev från Per Hörberg till Sergel. Meddelat av O. WIESEL- GREN	198
Smärre meddelanden	202
Dödslista 1904—1922	213
Frågor	214
Insända böcker	215
Personregister utarbetat av G. E.	218

Härmed inbjudes till subskription å följande arbete:

D Ö D S L I S T A

1904—1922

Utgiven av

Personhistoriska Samfundet

Omfattar c:a 15,000 under åren 1904—1922 avlidna svenskar. Se vidare anmälan i detta häfte, sid. 213.

Subskriptionspris: kr. 15:—.

Ifyll och insänd vidfogade brevkort.

.....

Undertecknad anmäler sig såsom subskribent å *Dödslista 1904—1922* utg. av Personhistoriska samfundet. Betalningen, kr. 15:—, torde uttagas genom postförskott*.

Namn.

Titel.

Postadress.

*) Postförskottsavg. betalas av subskribenten.

TRYCKSAK

Sekreteraren Sixten Humble

Drottningholmsvägen 11¹¹

STOCKHOLM

Klädräkningar och deltagarlistor för „Le ballet de la félicité“, uppförd å Stockholms slott den 28 okt. 1654.

Med inledning av **O. Wieselgren.**

Den praktlystnad, som utmärkte barockens människor, har knappast någonstädes tagit sig ett mera betecknande uttryck än i de stora baletter, som bildade höjdpunkten av tidens festliga hovliv. Allt vad barocken beundrade och älskade, ceremoniös pompa, mytologiskt-allegorisk sinnrikhet och tunga dekorativa massverknin-
ningar, koncentrerades här till en aldrig förut sedd intensitet. Som konstart speglar hovbaletten på ett utomordentligt sätt tidens hela lynne. För vår tid synes genren i sin helhet huvudsakligen egen-
domlig, och vi ha ganska svårt att fatta den enorma popularitet, som dessa i grund och botten ytterligt enformiga upptåg åtnjöto. Men dåtidens människor ägde ett helt annat sinne än vi för dekorativ monumentalitet och högtidligt ceremoniväsen. Överallt, i dramat och konsten likaväl som i det verkliga livet, älskade barock-
periodens människor att återfinna denna i tunga, prunkande former klädda maiestas, som tagit sig sitt mest typiska uttryck i Lebruns ryktbara fresker i Versailles. Visserligen har denna smakriktning i sin helhet ofta av senare generationers kritiska bedömare be-
tecknats som innehållslös och tom, men intet kan i själva verket vara mera oriktigt. Barocken har psykologiskt sett sina rötter i den ökning av kraftkänslan, som centralisationen av statsmakten och den därav följande ökade allmänstatliga effektiviteten under det 17:e århundradet medförde. Helt naturligt kom dess konst därför framför allt att bliva en hovkonst. Furstepersonligheten, statens medelpunkt och yttersta kraftkälla, blev medelpunkten också för konsten, litteraturen och teatern. Under medeltidens avslutnings-
period, då de kraftigt uppväxande stadssamhällena med deras rika och självmedvetna borgerskap bildade kulturlivets centralhär-
dar, koncentrerades dit mycket av det bästa i dåtidens konst. Jan van

Eyck porträtterar myndiga köpmän och borgarfruar, och det är städernas gillen som taga dramats utveckling om hand. Under barocken ha förhållandena slagit om till motsatsen. Hovet är nu den punkt, kring vilken allt vänder sig, och monarken är konstens första och viktigaste föremål. Bildkonsten skapar furstestatyer och präktiga ceremoniporträtt, arkitekturen koncentrerar sig på slottsbyggen, dikten firar i allegorier kungamaktens höghet och förhåller folket dess skyldighet att böja sig inför tronen. Vad under då att också teatern skapar en ny form, avsedd att passas in i tidens helhetsbild? Denna nya form, hovbaletten, förenar allt vad musik, dekorationer, dräkter, maskinerier och belysning kunde åstadkomma för att skapa en helhet, ägnad att väcka häpnad och beundran. Med det drama, som framfördes av yrkesskådespelarnas ringaktade pariaklass, har denna konstart ingenting gemensamt. Rätten att uppträda däri är förbehållen den högsta aristokratien, och till och med monarken själv kan därför utan att kränka sin värdighet där stiga fram på scenen. Hovbaletten utvecklades sålunda både i sin allmänna form och sitt framförande nästan till ett slags symbolisk statshandling, en furstemaktens festliga och imponerande självapoteos.

Att under sådana omständigheter de kostnader, som man ansåg sig kunna nedlägga på dylika baletter, faktiskt voro så gott som obegränsade faller av sig självt. Arkivaliska upplysningar giva också vid handen, att utgifterna för ballettuppföranden ofta sprungit upp till rent av fantastiska summor, vare sig det gällt Versailles, Whitehall eller de italienska och tyska fursteresidensen. I vårt land infördes baletterna under drottning Kristinas minderårighet; som den första i Stockholm framförda anses *Le ballet des plaisirs de la vie des enfans sans souzy* (1638). Denna och dess närmaste efterföljare inom genren torde väl i kostnadshänseende ha hållits inom tämligen snäva gränser, men då den unga drottningen vuxit upp och själv börjat bestämma formerna för hovets förlustelser blev förhållandet ett helt annat. De belopp, som krävdes för gäldande av det unga och praktlystna hovets nöjen, växte med svindlande fart. Enligt Hildebrand utgjorde utgifterna för hovstaten i inskränkt mening år 1644 omkring 3 % av samtliga statsutgifter; år 1653 hade de ökats därhän att de uppgingo till 12 % av samma summa. Säkerligen torde baletterna härvidlag ha dragit de drygaste kostnaderna. De av Jacobsson i Svenska slöjdföreningens tidskrift, årg. 1894 (i uppsatsen *Om Bollhusen i Stockholm samt teater- och balettanordningar vid svenska*

hovet under 1600-talet) meddelade siffrorna tala i detta hänseende ett mycket tydligt språk, och de inom landet vida utbredda klagomålen över slöseriet vid hovet få ovedersägligen i belysning av dessa uppgifter en väsentligt ökad relief.

Om konung Karl X Gustav personligen hyst någon livligare böjelse för hovfestligheter är icke känt; sannolikt är väl att hans intresse för dylika varit tämligen svalt. Men han var tillräckligt mycket barockmonark för att ha en stark känsla av de offentliga ceremoniernas betydelse, och sitt trontillträde, varmed ju som bekant även var förenad hans förmälning med Hedvig Eleonora av Holstein-Gottorp, lät han sig därför angeläget vara att fira på det praktfullaste sätt. Rikets finansiella bekymmer, vilkas avhjälpande eljest måste komma att utgöra hans viktigaste omsorg, skötos åt sidan för behovet att under fullt värdiga former fira kröningen. Tidens allmänna smakriktning i förening med traditionen från drottning Kristinas dagar bjödo, att en balett ej fick saknas bland festligheterna. Efter långvariga förberedelser fick man också till stånd en dylik, betitlad *Le ballet de la félicité*, vilken den 28 oktober 1654 uppfördes på slottet. Scenen var konstruerad efter dåtidens modernaste principer, med frontridå, utbytbara dekorationer och artificiell belysning. Den tryckta texten, vilken liksom tidens balett-texter i allmänhet torde böra uppfattas som ett program eller en innehållsredogörelse, ej som ett underlag för verkligen spelade roller, visar oss att motivet var allegoriskt. Först framtråda de fem sinnena, hyllande konungens storhet och prisande sina håvor. Andra avdelningen framställer med en biton av lätt satir typer för olika karaktärsegenskaper. I tredje avdelningen slutligen uppträda Mercurius, Pallas, Themis och andra gudomligheter, de tre gracerna frambära sin vördnad för drottningen, Ryktet, Segern och Slumpen hylla krigarens liv, varefter Freden och Hymen besjunga lugnets och kärlekens lycka. Avslutningen av det hela utgöres av en allmän balett, i vilken de flesta av de tidigare uppträdande figurerna deltaga. Verserna äro knaggliga och motivbehandlingen tämligen slentrianmässig, men säkerligen har den sceniska utstyrseln varit ståtlig nog för att komma åskådarna att överse med den klena poesien.

Ty det är alldeles klart, att *Le ballet de la félicité* varit uppsatt med en prakt så slösande, att något liknande säkerligen aldrig tidigare varit sett i Sverige. Icke blott att scenen, som redan nämnts, nybyggts och försetts med moderna tekniska anordningar,

även dräktlyxen synes ha varit enorm. Redan Jacobsson har i sin ovan anförda uppsats anført en del detaljer ur bevarade räkenskaper för baletten; men ännu starkare blir intrycket, då man ser utgiftslistorna i deras helhet.² Då dessa därjämte genom sina upplysningar om namnen på de i baletten deltagande äga ett personhistoriskt intresse har det syntts väl motiverat att här fullständigt publicera dem.

Specification vppå Efterskreffne Personer hwilka h:s gräff: Nådhe, Gräff von Donaw hafwer ordenerat at böra wara kläder till den stora Balletten som skall danses.

De son	dantzmästaren De Sannais 1. klädningh af guldenduck eller gagie, och 1. kiortell deröfwer af flammerat Tafft.	
Baccus	Erich Sparre, 1. klädningh af Lijfferga Tafft.	
Ceres	Eekeblat, 1. Frawenklädningh af fint tygh.	
Appollon	Dantzmästaren Jeanvier 1. kiortell af rijkt sieden tygh, medh gull och Sölfwer vthi, och till samma kiortell något flitter gull.	
Pomone	Essen	} bådhe vtaf Tafft Qwinfolcks kläder.
Flore	Axell Posse ^a	
Venus	Matthias Kagge	
	Oxe 1. Qwinfolcks klädningh af grön och hwit isprengt tafft.	
Cupidons	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vnge Greff Wittenbergh 2. Dito greff Douglas 3. Dito Wachtmestar 4. Dito Wachtmestar 	} klädet vthi Isabell Tafft.
Protee	Dantzmästaren De Sannais.	
Hercules	Erich Leijonhuf, blåt Tafft till een Romansk klädning.	
Esculape	Leneus, 1. Lång Taffts kiortell af Mörkferga.	
Diane	den Eltsta Leijonskiöldz Sohn, i Qwinfolcks klädning af skönferga siden tygh.	
Nimphes	<ol style="list-style-type: none"> 1. greff Steenbock 2. gr. Lenardt Lillie 3. gr. Torstensson 4. den vngsta Leijonskiöldtz Sohn 	} Qwinfolcks klädningar af skönt siden tygh.

² Dessa äro av förste arkivarien B. Boëthius återfunna under det nu pågående ordningsarbetet i Kammararkivet och hava otvivelaktigt tillhört Daniel Bengtsson Uttermarcks papper. Denne, vars handstil förekommer i listorna, var Karl X Gustavs enskilde kamrerare.

^a Axell Posse är i förlägget understruket och Essen tillskrivet ovanför.

- Claes Vgla
- der Schlaf Essen,¹ 1. Qwinfolcks klädning af Mörck ferga Taftt.
die Nacht Otto Reinholdt Taub, 1. Qwinfolcks klädning af swart Taftt, medh 1. swart floor, och Sölfwer gagie till vnder kiortell.
- Mome La Vojette, Couleur de feu Taftt till Mans klädningh, och Sölfwer gagie till at vth Sira medh.
- Mercure Swante Swantesson Banneer, skönt siden tygh till Manns klädningh.
- Pallas Gustaff Sparre, 1. Qwinfolcks klädning af skiönt siden tygh.
- Pan Greff Axell De la Gardie. }
- Faunes { 1. Oxe
2. Eekeblat
3. Otto Reinholdt Taube } Mörckferga taftt till Mans kläder.
- Silvains { 1. la Vojette
2. Essen
3. De Sannais }
- Temis Allefeldh, 1. kiortell af hwit Taftt, och 1. kiortell af gull gagie.
- Graces { 1. gr. Torstensson
2. gr. Steenbock
3. H:r Adam Wachtmestar } vthi Qwinfolcks kläder af skiönt sijdentygh.
- Jupiter Abraham Leyonhuf, 1. klädningh af guldenduck, eller annat prächtig tygh.
- Plutus Claes Vgla.
- La Renomé greff Axell De la Gardie, 1. Qwinfolcks klädning af Taftt, och Sölfwer gagie der öfwer.
- La Fortune General Major Vlefeldt, 1. Qwinfolcks klädning af skiönt tygh.
- La Victorie Jacob Johann Taube, 1. Qwinfolcks klädning af skönt tygh.
- La Paix Erich Sparre, 1. Qwinfolcks klädning, af skiönt tygh.
- Himen Gustaff Sparre, 1. Qwinfolcks klädning af hwit Taftt, och Sölfwer gagie.
12. Musicanter medh Taftts kläder, af Konungz Liberiet. Till bemelte kläder bör wara silckies Strumper åtskillig garneteur, såsom gagie båndh, Larwe, Helmer och andra flere Siratter Oechta gull och Sölf:r Spitzar och galloner.

¹ Essen är i förlägget understruket och Claes Vgla tillskrivet ovanför.

Specification Nachfolgender Personen, welche bey dem grossen Ballett dantzen, vnd was dieselben behueff derer Kleijdungen an seijden wahren haben sollen. Alss.

Anno
1654 d. 18
8 bris

Kåpfer myndt

dd^r H:r Graff Steinbockh, zu einem habit des
Graces.

9 a. bleufmorant Tafft à 8 d. kupffergelt	—	72	—
8 a. Silber Zendell zu Strumpffen vnd einer Scharpen vmb den Leib. à 4 d.	—	32	—
20 a. klein Silberspitzen wäg. 16 loth à 2 d.	—	40	—
16 a. grosse Silber Spitzen wägen 24 loth à 2 d.	—	32	—
8 a. grosse guldene Spitzen wägen 12 loth à 2 d.	—	24	—
40 a. Couleur de feu bandh à 16 ör.	—	20	—
1. paar dito seijdene Strumpffe	—	36	—
2 ¹ / ₂ a. Canefass à 1 ¹ / ₄ d.	—	3	4
¹ / ₂ & fischbein	—	1	—
4 loth seijden à 1 ¹ / ₄ d.	—	5	—
1 paar weisse handschue	—	3	—

dd Noch H:r Graff Steinbock zu einem habit
de Nimphe.

6 a. bleufmorant Tafft zu einem Rock à 8 d.	—	48	—
5 a. Couleur de Rose Tafft à 9 d.	—	45	—
1. paar dito seijdene Strumpffe	—	36	—
30. a. bleufmorant bandh à 16 öre	—	15	—
3. loth Neheseijden à 1 ¹ / ₄ d.	—	3	24
3 a. Silberzendell zu einer Scharpen à 4 d.	—	12	—
1. paar weisse handschue	—	3	—

dd H:r Graff Lenart Lillie zu einem habit de
Nimphe.

6. a. bleufmorant Tafft à 8 d.	—	48	—
5. a. Couleur de Rose Tafft à 9 d.	—	45	—
1. paar dito seijdene Strumpffe	—	36	—
30. a. bleufmorant bandh à 16 öre	—	15	—
3. loth Neheseijde à 1 ¹ / ₄ d.	—	3	24
3. a. Silber zendell zu einer Scharpen à 4 d.	—	12	—
1. paar weisse handschue	—	3	—

^r Konventionellt förkortningstecken i räkenskaperna vid ny post.

dd H:r Graff Torstensson dito

6. a. bleufmorant tafft à 8 d.	— 48 —
5. a. Couleur de Rose tafft à 9 d.	— 45 —
1. paar dito seijdene Strumpffe	— 36 —
30. a. bleufmorant bandh à 16 öre	— 15 —
3. loth Näheseijde à 1 ¹ / ₄ d.	— 3 24
3. a. Silber zendell zu einer Scharpen à 4 d.	— 12 —
1. paar weisse handschue	— 3 —

dd den vngsta Leijonskiöldz Sohn zu einem habit
de Nimphe

6. a. bleufmorant tafft à 8 d.	— 48 —
5. a. Coleur de Rose tafft à 9 d.	— 45 —
1. paar dito seijdene Strumpffe	— 36 —
30. a. bleufmorant bandh à 16 ör.	— 15 —
3. loth Näheseijde à 1 ¹ / ₄ d.	— 3 24
3. a. Silber zendell zu einer Scharpen à 4 d.	— 12 —
1. paar weisse handschue	— 3 —

dd H:r Graff Torstensson zu einem habit des
Graces.

9. a. bleufmorant Tafft à 8 d.	— 72 —
8. a. Silber zendell zu Strumpffen vnd einer Scharpen à 4 d.	— 32 —
20. a. klein Silber Spitzen wegen 16 loth à 2 d.	— 32 —
16. a. grosse Silber Spitzen wägen 24 loth à 2 d.	— 48 —
8. a. grosse guldene Spitzen wäg. 12 loth à 2 d.	— 24 —
40. a. Couleur de feu bandh à 16 ör.	— 20 —
1. paar dito seijdene Strumpffe	— 36 —
2 ¹ / ₂ a. Canefass à 5 m [†]	— 3 4
1 ¹ / ₂ ℥ fischbein	— 1 —
4 loth seijden à 1 ¹ / ₄ d.	— 5 —
1. paar weisse handschue	— 3 —

H:r Adam Wachtmeister dito

NB 9. a. bleufmorant tafft à 8 d.	— 72 —
8. a. Silber zendell zu Strumpffen vnd einer Scharpen	— 32 —
20. a. klein Silber Spitzen wegen 16 loth à 2 d.	— 32 —
16. a. grosse Silber Spitzen weg. 24 loth à 2 d.	— 48 —
8. a. grosse guldene Spitzen wäg. 12 loth à 2 d.	— 24 —
40. a. Couleur de feu bandh à 16 öre	— 20 —
1. paar dito seijdene Strumpffe	— 36 —

	2 ¹ / ₂ a. Canefass à 5 m [†]	—	3	4
	1/2 R fischbein	—	1	—
	4 loth sejden à 5 m [†]	—	5	—
	1. paar weisse handschue	—	3	— ¹
den 18:	dd Hercules Erich Leijonhufwudh zu einem Ro-			
8 bris	manischen Kleijdt			
	6. a. Isabell taftt à 8 d.	—	48	—
	1. paar dito sejdene Strumpffe	—	36	—
	2 ¹ / ₂ a. bleufmorant taftt à 8 d.	—	20	—
	5. a. dito Sölfr Moer à 16 d.	—	80	—
	6. a. Canefass à 1 ¹ / ₄ d.	—	7	16
	5. a. bettbargum à 2 ¹ / ₂ d.	—	12	16
	3. loth Isabell sejden à 1 ¹ / ₄ d.	—	3	24
	50. a. Couleur de Feu bandh mit goldt vnd Silber à			
	1 d.	—	50	—
	80. a. schmale bleufmorant bandh mit Silber à 24 öre	—	60	—
	25. a. Silber zendell à 4 d.	—	100	—
	25. a. gulden dito à 4 d.	—	100	—
den 19	dd Pan Greff Axell De la Gardie			
Dito				
	8. a. Couleur de Feu taftt.			
	8. a. bleufmorant taftt			
	8. a. weiss Silberschier			
	8. a. guldenschier			
	100. vnechte Lemant Stifften.			
	60 a. vnechte breide Silber vnd goldt Spitzen			
	5. a. fein weiss Leinwandt.			
	3. loth weisse Neheseijde.			
	dd Noch Greff Axell De la Gardie zu einem Frawen kleijdt			
	La Renommée			
	6. a. doppelt- oder 10 Eln einfach Couleur Leibfarb taftt			
	10. a. fein weiss Leinwandt			
	2 loth Leib farb Neheseijde.			
	1 paar bleufmorant sejdene strumpffe.			
	dd Diane H. Larss Leijonschiöldh			
	6. a. weissen taftt.			
	6. a. taftt Couleur de Rose.			

[†] Texten inom [ ] nederst å föregående och överst å denna sida är i förlägg-
get överstruken.

6. a. Silberskier.

1. paar perlfarbsejdene Strumpffe.

1. paar hwite handschue.

2. loth Coleur de Rose vnd weiss seijden.

14. a. Couleur de Rose bandh

1. Köcher mit pfeijlen vnd ein bogen.

dd Mercurius H:r Swante Swantesson Banneer.

d 20
Dito

10. a. Isabell atlask

10. a. brun Silber Moer, eller 8 a. violbraun Sammett

5. a. grün Sammett

5. a. Couleur taftt

10. eller 11 a. Silber vnd guldene spitzen vnecht

40. a. Couleur bandh

1. paar Isabell sejdene strumpffe.

1. wacker Masq.

dd Antoni Brunatz

vorheng vfm Ballett.	}	20. a. blaue doppeltafft
		12 a. dito seijden galloner.
		1. lodh dito seijden.

vor 3 Cupidons

9. a. Menschenfarb taftt.

3. a. rothen taftt.

6. a. dito floer.

9. a. gaza zu 3 Karteek

30. a. Menschenfarbe bandh

3. loth dito seijden.

dd Venus Oxe.

10^{1/2} a. Couleur de Feu doppeltafft

3. a. Canefass.

1 E fischbein

2. a. futter Leinwandt

12 a. breite goldt vnd Silber spitzen vnecht

14 a. Schmale dito

40. a. Couleur de Feu taffets bandh

1. paar dito lang sejdene Strumpffe

2. loth rothe seijden, vnd ein schöne Mask

dd Noch M:r Oxe zu einem Kleijde Silvin oder Jaunes

7. a. weissen doppeltafft.

2^{1/2} a. grün doppeltafft.

1^{1/2} a. grün taftt die Schue vnd Strumpffe bänder

230. a. grün vnd fewerrothe tafts bandh auf das ganze kleydt.

1. paar weiss sejdene Strumpffe.
 1. loth weisse sejden.
 1. full maska medh skägg och af de gröna myssor på hufwudhet
 af bläder giorde.
 dd Otto Reinholdt Taube dito
 8 a. weiss doppeltafft
 2¹/₂ a. rothen doppeltafft
 1¹/₂ a. roth taftt zu Schue vnd Strumpfibandh
 230 a rossenfarbe bandh
 1. paar dito sejden strumpffe.
 1. loth grüne sejden
 1. Mask so darzu dienlich
 dd Esculape Lenæus
 12 a. Schwarz doppeltafft
 10 a. bettborgum
 3. loth schwarz sejden
 50. a. vnecht Silber gallonen
 30. a. schwarz taftts bandt
 1. paar dito sejdene strumpffe
 1. paar weisse handschue
 12. a. gaze till Strumpebandh, Schurossen, kragen vnd hutbandt.
 1. Masque.
 dd Schlaff M:r Claes Vgla.
 16. a. Isabell oder Aschenfarb taftt.
 [24 a. Silber gagie
 16. a. goldt dito
 7. a. Couleur de Feu taftt ¹]
 5. a. Silber gagie
 25. a. Isabell oder aschenfarb bandh
 1 paar dito sejden strumpff.
 1 loth sejden vnd ein Masque
 4 ehlen Canfass vndt ¹/₂ & fiskben
 dd Plutto. M:r Vgla.
 24. a. Silber gagie
 16 a. goldt gaze.
 7. a. Coleur de Feu taftt.
 1. paar dito sejdene Strumpffe
 50 a. Coleur de Feu bandt.
 1 loth sejden

¹ Texten inom [ ] är i förläggat överstruken.

4. a. grün tafft zu ein hut und Scharp.
12. a. dito bandt.
1. Masque.
2. loth grün vnd weiss seijde.
5. a. boldan.
dd die Nacht Otto Reinholdt Taube
14. a. Schwartz doppeltafft
24. a. Silber gaze
10. a. Schwartz floer
10. a. weiss floer
30. a. Schwartz tafft bandt
1. paar grassgrün seijdene strumpffe
1. paar weisse handschue.
4. a. leinwandt
1. Masque.
dd Faunes Johann Eekeblat
10. a. Isabell tafft
10. a. betbargum
2. loth silcke
1. paar Isabell seijdene Strumpff
growerck zu Vnterhossen
- NB** { 1. Mask
dd Ceres dito Eekeblat.
10. a. grün tafft
8. a. roth Coleur de Feu tafft
- 20 a. grün vnd rothe bandh
1. paar Couleur de Feu seijdene Strumpffe
5. a. Silber gaze.
dd Dantzmeister De Sannais
- I.
10. a. Aurora tafft
- 12 a. schmalen tafft
4. a. debongran
4. a. foder tafft
20. a. gaze
- 40 a. vnecht grosse gulden spitzen
5. a. bargum
- 5 loth seijden
- 20 a. vnecht guldenbandt
1. paar aurora seijden strumpffe

dd

2.

- 12 a. Isabell tafft
 12 a. blek blaw tafft
 14 a. Couleur de Feu tafft
 200 st. kleine ploumagien *oder* anstatt dessen
 15 a. Couleur de Feu tafft
 10 R fischbein
 1. paar Couleur de Feu seijden strumpffe
 10. a. bargum.
 6 loth roth vnd Isabellsejde
 1. st. Couleur de Feu bandt

dd

3.

- 10 a. Isabell tafft.
 10 a. bargum.
 2 loth seijden
 1. paar Isabell seijden strumpffe
 1. paar hosen von Rauwerck
 NB { 1. mask vnd hauptbandt sampt halbe stiefel
 1. paar handsker.

dd Flore Matthias Kagge.

- 8 a. grün tafft.
 16 a. roth tafft.
 1. paar dito Strumpffe.
 10. a. Silbergrün gaze
 2. loth seijden
 8. a. bargum.
 2. a. futter leinwandt
 2. a. roth tafft zu kniebänder vnd schuerossen
 8. a. fein hollandisch lejnen.
 1. paar weisse handschue.
 [1 grantz vnd alleren blumen.]¹
 100 a. vnterschiedlich Couleur tafft bandt.

dd Pomone Alexander von Essen.

16. a. bleufmorant tafft
 8. a. Aurora tafft.
 1. paar bleufmorant sejdene strumpffe.
 10. a. gaze
 2. loth sejde
 8. a. borgum
 2. a. futter leinwandt.

¹ Texten inom [ ] är i förläggat överstruken.

2. a. bleufmorant taftt
 8. a. hollandisch lejnen
 1. paar weisse handschue.
 100 a. Couleur bandt.
 [Fruchte vnnnd Blumen.]²
 dd Themis mansör Ollfelt
 12 alna silfue skier
 dd H:r Erich Sparre zu 2 Ballett. Kleijd
 6^{1/2} a. Isabell doppelt taftt
 20. a. dito tafttsbandh
 1. paar dito Strumpffe Couleur de Feu
 11. a. Couleur de Rose doppeltaftt
 20 a. gaze
 30 a. goldt vnd Silber Spitzen Vnecht.
 4^{1/2} a. Canifass
 5 loth seijde.
 1. paar dunkelfarb seijdene Strumpffe
 30 a. dito tafttsbandt
 NB { 2 st. Mascka
 1 grantz
 dd H Gustaf Sparlle(!) till Pallas
 6 ala gullt dubbel taftt
 8 alna sölf och gull Moer
 40 alna solf och gull knytningh oächta,
 5 lodh selke,
 3 alna Canfass,
 1 per Collor de fö selke strumpper,
 dd No[c]h dito Himen
 10 alna hu[i]t dubbelt taftt
 3 alna lifferga taftt
 40 alna solf oächt klytningh[!]
 3 lodh selke,
 12 alna lifferga taftts båndh
 4 alna Canfass
 1 per liffärga selkes strumpper
 dd H: Alexander von Essen
 8. a. Isabell Atlas
 8. a. Fouten
 7. a. Isabell Taftt
 4. a. Fouten
 3. loth seijde

² Texten inom [ ] är i förlägget överstruken.

- 4 a. schwartz tafft
 1. paar Muscus seijden strumpffe
 30 a. schwartz bandt.
 7. a. Leinwandt
 1. paar handschue.
 dd Cupido Junge Graf Douglas
 5. a. Isabell tafft
 1. paar dito seijdene Strumpffe.
 4. a. weiss floer.
 3. a. Silber gaze.
 20 a. Isabell bandt.
 1. paar weisse handschue.
 dd Cupido Junge Graff Wittenberg.
 5. a. Isabell tafft
 1. paar dito seijden strumpffe
 4. a. weiss floer
 3. a. Silber gaze
 20. a. Isabell bandt
 1. paar weisse handschue.
 dd H:r Gen. Major Vhlefeldt la Fortune
 6 a. grün doppeltafft zum vnter Rock
 6. a. blomerat tafft
 2 a. Canefass
 60 a. halbbreite Silber vnd gulden Spitzen vnecht
 1. paar seijden strumpffe
 1. paar handschue
 6. a. weiss floer
 3. loth seijden
 6. a. tafft zu ein frauen Mantell Isabell
 6. a. Silber gaze
 70. a. Isabelltafftbandt.
 dd 14 Musicanten
 84. a. bleufmorant tafft
 84. a. Citronfarben dito
 70. a. dito taftsbandt
 70. a. bleufmorant dito
 21. a. dito Karteek
 21. a. Citronfarben dito
 14. paar seijdene strumpffe von beed. Couleurn
 14. paar handschue
 14 loth seijden
 42 a. Couleur tafft zu hauptbänden.

Ätten von Horns ursprung.

Av H. Södersteen.

Som stamfader för den svenska ätten von Horn har hos Schlegel-Klingspor: »Den med sköldebref förlånade, men ointroducerade Svenska Adels Ättartaflor», och sedan hos Tersmeden: »Kalender öfver i Sverige lefvande ointroducerad Adel», angivits Paridon von Horn, som vid 1600-talets början inkom till Sverige från Holland. I »Anteckningar om Ätten von Horn, sammanfattade af Robert von Horn», 1915, har däremot upplysts, att Paridon von Horn var farbroder till brukspatron Johan von Horn, som fortplantade ätten i Sverige. Dennes och Paridons föräldrar voro då ännu okända.

Sedan dess har det anställts vidlyftiga forskningar rörande släktens härkomst, särskilt i Holland av arkivarien i Amsterdam Paul J. Kapteyn. Denne har uppdagat Johan von Horns föräldrar och syskon och håller före, att ätten är av holländskt ursprung och att den före 1568 utflyttat till Tyskland, möjligen Hamburg. Dess äldste till namnet kände stamfader tror han möjligen vara en Dirik von Horn, som omkring 1545 var borgare i Hamburg och hade fartyg, som seglade på holländska hamnar (Höpke: »Niederländische Akten und Urkunden», I, s. 527). En till namnet okänd son till denne var död 1600, då hans änka, Caterine, efterlevde jämte fyra söner: Paridon, född omkr. 1572; *Dirich*, född omkr. 1576; Barent, född omkr. 1582, levde 1658 som köpman i Amsterdam; och Albrecht, som nämnes 1635. Av dessa flyttade Dirich von Horn, död före 1627, från Hamburg till Amsterdam, där han blev köpman och borgare, och gifte sig 1600 ²⁹/₄ med Catelyne van der Hoeven, född 1574, död före 1644. Vid uttågande av lysning uppvisade han ett medgivande, undertecknat av hans moder, Caterine van Horn, hans båda onklar, Matheas Kalvin och *Johan* Holthusen, samt hans broder, Paridon von Horn. Den sistnämnde stod också fadder åt hans son, Jan, född 1607, döpt ²²/₁₀, likaså en Lysbeth van Horn. *Denne Jan (Johan) van*

Horn gifte sig 1648 ²²/₁ *i Amsterdam med Anna Schnellinex (Schnellings), född 1619. Han flyttade till Sverige 1631 och anlände i april månad detta år till Stockholm för att av sin farbroder Paridon söka få ut penningar, som denne var skyldig broderns familj. Hustrun kom ej till Sverige förrän 1648; hon dog redan 1649* ²⁶/₁₂ *i barnsängsfeber jämte sin nyfödda dotter och blev begravnen i Tyresö kyrka. — Övriga barn till Dirich van Horn och Catelyne van der Hoeven voro: Janneken, döpt 1602* ²⁰/₇, *gift i Amsterdam 1625* ²/₃ *med Nicolas Vermeiren, född 1600; Catrina, döpt 1604* ²⁴/₃, *gift i Amsterdam 1627* ²/₅ *med Ludovic Schmidt, född 1596; Sara, döpt 1606* ¹⁸/₃, *gift i Amsterdam 1633* ⁶/₃ *med Gabriel Knudden; Maria, född 1612, gift i Amsterdam 1644* ²²/₁₂ *med Nicolas Philips-(son) van Bellinek, född 1609; Elisabeth, döpt 1614* ²⁴/₁₀. — — — Så långt forskningen i Holland.

Det har emellertid visat sig möjligt att föra denna forskning vidare och sprida större klarhet över den svenska ätten von Horns ursprung. I det följande skall redogöras för de härvid vunna resultatet, såsom dessa framgått, allt efter som undersökningen fortskridit.

En utgångspunkt har givits av en upplysning, som påträffats i Svea hovrätts registratur 1627 ⁹/₁₀ rörande namnet på en broder till den ovannämnde Paridon van Horn. Där finnes nämligen intagen en »Föreskrift til borgh mest. och rådih i Rewel för Paridon von Horns brodh:r Claas Horn och hans swågher Hindrich Kock» i anledning av en skuldfordringsprocess, som de bägge sistnämnda då under två års tid fört i Reval mot borgaren därstädes Gierdt Witte. Genom meddelande från stadsarkivarien d:r O. Greiffenhagen i Reval har vidare utrönt, att denne Claas Horn var bosatt i Lübeck. Med anledning härav hava forskningar anställt efter honom i statsarkivet i denna stad, varvid bl. a. hans testamente av 1632 ²⁸/₁₂ påträffats. Dels ur detta och dels i andra sammanhang hava åtskilliga upplysningar vunnits om honom och hans syskon.

Clauss von Horn var borgare och köpman i Lübeck. Enligt Siewert: »Geschichte und Urkunden der Rigafahrer in Lübeck im 16. und 17. Jahrhundert» (Berlin 1897, Hansische Geschichtsquellen Neue Folge, Band I, s. 22) var han »Stockholmsfährer». År 1617 förvärvade han ett hus vid Breiterstrasse. När han 1632 upprättade sitt testamente var han, som han själv uppger, i hög ålder. Då testamentet 1635 ²⁷/₆ bevakades, hade han kort förut avlidit. Bröstarvingar ägde han ej. Hans huvudarvinge var hustrun, vars

namn ej är nämnt. Han var en förmögen man och gjorde åtskilliga donationer till fattighus och sjukhus. Till sin avlidne helbroder Johan von Horns fyra barn skänkte han 4,000 Mark och till sin likaledes avlidne broder Cordt von Horns barn 1,500 Mark. I testamentet nämnes även hans avlidne broder Hermann von Horn, av vilken han själv hade ärvt 300 Mark. Hans lik skulle bisättas i hans svärföräldrars grav i S:t Marienkirche. Till testamentsexekutorer insatte han sina svågrar Peter Kranckenhagen och Heinrich Kock.

Vidare hava forskningar företagits i statsarkivet i Hamburg för att om möjligt vinna närmare kändedom om den Dirik von Horn, borgare därstädes omkring 1545, från vilken enligt de ovan nämnda holländska undersökningarna släkten syntes härstamma. Härvid hava visserligen inga upplysningar om honom själv uppspårats,¹ men i en där påträffad testamentshandling av 1576 ²⁵/₂ hava underrättelser erhållits rörande fem syskon von Horn, vilka tydligen äro hans barn. Enligt detta testamente insattes syskonen Cordt von Horn i Antwerpen, Hans von Horn i Hamburg, Beke von Horn, gift med Jost Utermark i Hamburg, Elisabeth von Horn, gift med Hinrich Buyer i Hamburg, och Claus von Horn till arvingar av en fjärdedel av kvarlåtenskapen efter den i Hamburg 1585 avlidna Gesche Lose, änka efter rådsherrn i Bremen Berndt Lose, som år 1562 på grund av religionsförföljelser flyktat till Hamburg och där avlidit 1575 (von Bippen: »Geschichte der Stadt Bremen», Band II, s. 193, Bremen 1898). Tydligen voro syskonen von Horn besläktade med Berndt Lose eller hans hustru, vars namn ej nämnes. (En Dirik van Horn var cautionist åt en Hinrich Lose, som 1588 blev borgare i Bremen.) Enligt testamentet skulle de fyra förstnämnda syskonens arvslott, om de avledo före Gesche Lose, övergå till deras barn. Den femte, Claus, hade tydligen, enligt arvlåtterskans mening, ingått något slags mesallians. Skulle han uppleva arvsfallet, skulle han av sin arvslott köpa sig »einen Proven»(?). Det övriga däremot skulle tillfalla hans syskon eller deras arvingar, men icke i ringaste mån hans dåvarande hustru och hennes barn. Men i det fall att hon skulle dö före honom och han därefter med sina medarvingars medgivande inginge nytt äktenskap med en dygdig hustru, skulle de i detta äktenskap födda barnen bliva arvsberättigade.

Beträffande de i nämnda handling uppräknade syskonen von

¹ De äldre borgarböckerna (före 1596) förstördes vid den stora branden i Hamburg 1842.

Horn hava i Hamburgs statsarkiv anträffats uppgifter endast om *Hans von Horn*. Han var borgare och köpman i Hamburg och var »Bergenfahrer», ägde »einen Staven auf der deutschen Brücke in Bergen, den Sehestaven im Finnegaarden» (Koren-Wiberg: »Det tyske Kontor i Bergen», Bergen 1899, s. 51 ff.). År 1570 köpte han för 5,600 Mark ett bryggeri i Grimm och 1573 sin svärfaders, Joachim Holthusens, grav i domkyrkan. År 1569 ²²/₃ blev han på grund av sina medborgares förtroende vald till »Verordneter der Kämmerei», vars förvaltning år 1563 hade övergått från rådet i borgerskapets händer. Han beklädde detta ämbete till år 1575. De år 1574 utbrytande striderna mellan Hamburg och konungen i Danmark, vilka varade till 1579, tillfogade hans affär stort avbräck. Konungen lade nämligen beslag på all i sina länder och hamnar befintlig hamburgisk egendom. Hans von Horn uppskattade den honom härigenom tillfogade förlusten till över 20,000 Mark. Härtill kom den genom spärrningen av hans »Staven» i Bergen uppkomna skadan, beräknad till mer än 6,000 Mark. Han kunde nu icke längre tillfredsställa sina fordringsägare utan såg sig nödsakad att år 1575 ²/₄ av Kämmerei upptaga ett lån å 2,600 Mark och förpantade till staden sitt hus i Grimm, sin »Staven» i Bergen och all sin övriga egendom. Som personlig borgensman hade han sin svåger Hinrich Buyer. Då det emellertid icke var möjligt att uppbringa räntorna till lånet, ålades denne 1580 ¹⁸/₅ att återbetala kapitalet. För att hålla sin svåger skadeslös överlämnade Hans von Horn då till denne sin egendom i Grimm. Innan det blivit honom möjligt att åter bringa sina förmögenhetsförhållanden i ordning, avled Hans von Horn 1581 ¹⁷/₅, efterlämnande änka och 13 oförsörjda barn i stor fattigdom. (Lade der Englandsfahrer II, s. 13.)

Efter hans död lade den nyssnämnde svågern, Hinrich Buyer, beslag på all hans efterlämnade egendom, men utställde samtidigt till hans änka en revers, enligt vilken beslaget ej skulle lända till hennes skada utan till skydd mot hennes övriga kreditorer. Hans andra svåger, Jost Utermark, reste till Bergen för att där inkassera Hans von Horns utestående fordringar. Man hade emellertid invaggat sig i falska förhoppningar. Även i Bergen överstego skulderna betydligt fordringarna. Det enda som Utermark kunde åstadkomma, var skrivelser till rådet i Hamburg från borgmästare och råd i Bergen, från åldermännen och »18 Verwesern gemeinen Kaufmanns deutscher Hanse» samt från den kunglige amtmannen i Bergen med hemställan, att fordringarna i det von Hornska stärb-

huset måtte av hänsyn till de oförsörjda faderlösa barnen efter-skänkas. Men die Kämmerei visade ingen benägenhet att uppgiva stadens anspråk. Förhållandet mellan Hinrich Buyer och hans svägerska förändrades så småningom från ett vänskapligt till ett fientligt, och så uppstod 1584 en långvarig och besvärlig process inför rikskammarrätten. Denna process fortgick efter Hinrich Buyers år 1593 inträffade död och sedan hans änka 1597 utfärdad en ny fullmakt, men blev slutligen liggande oavgjord i likhet med många andra (Reichskammergerichtsakte B. 105).

Även beträffande den nu omförmälde Hans von Horns familjeförhållanden hava värdefulla upplysningar stått att vinna, och det har härvid visat sig, att de till Sverige inflyttade von Hornarna härstamma från honom. Hans von Horn var två gånger gift: 1:o 1560 med Catharina Schele, död 1566 ^{24/12}, dotter av Joachim Schele och Gesche Oldehorst; 2:o 1567 vid Michaelis med Catharina Holthusen, som efterlevde, dotter av rådsherren i Hamburg Joachim Holthusen och Alke Nyeman. I hemgift gav honom Joachim Holthusen 3,000 Mark.

Barn: i 1:a giftet, åldersföljden obekant:

1) Johan, borgare i Hamburg. Om hans och hans broder Cordts barn finnas uppgifter, som här ej anföras.

2) Claus, borgare i Lübeck, se ovan.

3) Cordt, borgare i Hamburg, död vid 1621.

4) Hermann, tydligen död barnlös, eftersom hans broder Claus ärvde honom.

5) En son, till namnet obekant.

i 2:a giftet, enligt uppräknigen vid tillsättande av förmyndare 1587 ^{27/1} (Vormünderbuch I. 77):

6) *Paridon*, troligen född 1568, betalte 1597 skatt som klädesfabrikant i Amsterdam, flyttade till Sverige vid år 1607, framstående köpman, politisk agent för Sverige i Holland, generalarrendator av Stora sjötullen, bruksägare, död 1644, gift 1623 med Maria van Qvickelberg (i hennes 2:a gifte), född 1582 i Stockholm, död där 1646 ^{27/11}, vid 64 års ålder, och bisatt i Riddarholmskyrkan, gift 1:o 1598 med borgaren i Stockholm Hans Gubbertz, död 1622. (I detta gifte 5 barn, bland vilka sonen Johan Gubbertz, adlad von Qvickelberg.) Hon var dotter av kungl. arkitekten och juveleraren i Stockholm Lukas Lukasson van Qvickelberg och Catharina Wilhelmsdotter Boij. Med Paridon van Horn hade hon inga barn.

7) Hinrich; om honom är intet bekant.

8) *Dietrich*, enligt holländska uppgifter född omkr. 1576 och fader till *Johan von Horn*, från vilken den svenska ättegrenen härstammar.

9) Albert (Albrecht), nämnes i Holland 1635.

10) Berendt (Barent), född antagligen 1581, levde 1658, köpman i Amsterdam.

11) Catharina.

12) Anna.

13) Gesche, troligen död i späd ålder.

Dottrarna Catharina och Anna tillerkändes 1587 ^{29/5} en ränta å 60 Mark att lösas med 1,000 Mark i enlighet med Gesche Loses testamente. Denna ränta avyttrade de genom sina förmyndare, rådsherren Albert Lemeyer och Silvester Becher, 1591 ^{16/4}. Sedan är om dem intet mera bekant.

Hans von Horns vapen, som förekommer i »Wappenbuch der Kammereiverordneten», visar i skölden ett svart horn å en fond av silver och som hjälmprydnad två buffelhorn. En reproduktion av detta vapen, men utan hjälm finnes i Ed. Lorenz-Meyers Hamburgische Wappenrolle, Tafel 62, Hamburg 1912. Hans von Horns son, Paridon von Horn, vars sigill förekommer på åtskilliga brev i riksarkivet, förde emellertid ett vapen, visande ett horn med spetsen åt höger och däröver ett klöverblad samt över skölden en öppen tornerhjälm med ett horn och en påfågelskvast. Detta vapen är detsamma, som ännu föres av ätten von Horn med den skillnaden, att hornets spets är åt vänster. Paridon van Horn har tydligen, som det heter, »förbättrat» sitt gamla ättevapen genom att tillägga klöverbladet och påfågelskvasten. Varifrån ha de kommit? Enligt en gammal släktsägen, meddelad redan av Paridons brorsons son, den berömda arkiatern Johan von Horn, skulle en stamfader ha varit amiralitetskapten i holländsk tjänst på örlogsfartyget »Klöverbladet» samt för visad tapperhet blivit adlad och fått klöverbladet i sitt vapen. Gjorda forskning har icke kunnat bekräfta denna tradition — åtminstone ej beträffande fädernesläkten. Det synes dock, att en förklaring kan givas till denna släktsägens uppkomst.

Paridon von Horns moder, Catharina Holthusen, härstammade från gamla förnämliga hamburgiska patriciersläkter. Följande sammanställning visar denna härstamning, i den mån densamma här är av intresse:

Hans Holthusen, rådsherre i Hamburg, valdes av rådet 1459 till »Herrenschenck», det förnämsta ämbetet i rådet, död 1464; gift med Wommele.

Johan Holthusen, rådsherre i Hamburg 1498^{22/3}, amtman i Ritzebüttel vid Hamburg omkr. 1505, död 1513^{5/12} på Ritzebüttels slott; gift omkr. 1500 med

Paridom Lütken, rådsherre i Hamburg 1448^{2/3}, död 1484; gift med Abelke, död efter 1485.

Paridom Lütken.

Abelke Lütken(s).

Joachim Holthusen, född 1506^{19/9}, på Ritzebüttel, rådsherre, amtman i Ritzebüttel 1564, död i Hamburg 1580^{6/12}; gift med Alheid (Alke) Nyeman.

Johan Holthusen (se ovan).

Catharina Holthusen, gift med Hans von Horn.

Släkten Lütken förde ett vapen, visande en sköld i två fält, det ena med en gyllene månskära i silver, det andra med två gröna klöverblad i blått fält samt över skölden ett klöverblad. Det ligger nära till hands att antaga, att Paridom van Horn i sitt vapen upptagit klöverbladet som minne av sin förfader Paridom Lütken, efter vilken han sannolikt erhållit sitt ganska sällsynta förnamn. En tradition kan förvanskas under sin gång från avlägsna släktled, men innehåller ofta en kärna av sanning. Det är ingalunda uteslutet, att historien om klöverbladets tillkomst i vapnet rör stamfadern för den gamla släkten Lütken och att den därifrån felaktigt överflyttats på släkten von Horn.

Det kan visserligen ej bevisligen ådagaläggas, att den ovan nämnde Dirik von Horn, som är känd såsom borgare i Hamburg omkr. 1545, var fader till Hans von Horn och hans i Gesche Loses testamente angivna syskon, men enligt all sannolikhet var han det. Troligen var han också född i Hamburg vid 1500-talets början. Vid en noggrann forskning i Hamburgs statsarkiv har det visat sig, att där samtidigt fanns en Claus (Nicolaus) von Horn, som nämnes i olika handlingar 1501—1532 och som sistnämnda år med hustru och barn utflyttade till Bremen, där han 1533 avlade sin borgareed. Om honom och hans familj finnes härvid följande anteckning: »Nicolaus vam Horne, Tybbeke sine Husfrouwe, Johann, Cord, Mette, Hilberch, Clawes, *Dyderik*, sine sones und dochtere». Man bör under sådana förhållanden kunna antaga, att Nicolaus' här omnämnde son Dyderik var identisk med den nyss omtalade Dirik von Horn. Tydligt har denne Dyderik (Dirik) i Bremen gift sig med en Lose (eller släkting till Berndt Loses hustru) och sedan återflyttat till Hamburg.

Claus (Nicolaus) vam Horne, som bör hava varit född på 1400-talet, tillhörde sannolikt den i Bremen och dess omnejd

mycket talrikt förekommande gamla ätten vam Horne, vars namn i olika variationer: de Horna, de Horne, van dem Horne, vam Horne, vam Horn, vom Horne, vom Horn och von Horn, ofta nämnes i gamla handlingar och i Bremens borgareböcker ända från 1200-talet. I »Stemmata Familiarum Bremensium» i Bremens statsarkiv finnes en stamtavla över tvenne grenar av denna gamla adliga ätt utgående från en Thideric, som nämnes 1250, och hans söner Thidericus 1332, och Henricus 1360. Stamtavlan slutar ofullständigt vid början av 1500-talet. Släktens stamgods, Horn, i det gamla hertigdömet Bremen omtalas i början av 1200-talet. *Ättens vapen är alldeles detsamma som Hans von Horns i Hamburg, ett svart jakthorn i silver*, och förekommer alltjämt i samma form i Bremens »Wappensammlungen und Handschriften». Ätten finnes också upptagen hos Mushard: »Brem. und Verd. Rittersaal», och i hans »Monumenta Nobilitatis antiq. fam. illustr. imprim. Ord. Equestr. in Ducat. Brem. & Verd.» 1708. Den nämnes där enligt handskrifter från 1225 med Gerhard, Diederich och Hinric von Horn. »Ihr Wappen ist ein schwartzer Horn in Silber-weiss und oben mit einem schwartzen doch an den Spitzen versilberten Pfauen-Schwanz gezierten Seule ein gleichförmiger Horn.» Namnen Diederich, Claus, Cordt och Hermann förekomma ofta i stamtavlorna.

Det är ju möjligt, att vid sidan av denna adliga ätt även funnits borgaresläkter med samma namn och vapenmärke. *Men det är också troligt, att från den gamla, talrika adliga ätten vam Horne vissa grenar blivit förnämliga borgare- och patriciersläkter i de gamla hansestäderna Bremen, Hamburg och Lübeck, vilka därifrån utgrenat sig åt söder och norr och kommit till Holland och Sverige. Paridon van Horn förde vid sin ankomst till Sverige adligt vapen, nästan helt och hållet lika med det som där ännu föres av hans brorsons ättlingar. Och hans faders vapen är fullkomligt lika med den gamla adliga ätten van Horns från hertigdömet Bremen. Påfågelskvasten och klöverbladet, som han tillade i sitt vapen, skola kanske dels fullständiga det gamla ättevapnet och dels erinra om en minnesvärd förfader på mödernesidan.*

Som förut framhållits, finnes ju ej full bevisning för släktföljden före Hans von Horn. Andra möjligheter kunna ju tänkas för släktens ursprung, och släkter med namnet Horn äro talrika både i Sverige, Tyskland och Holland. Men mycket talar för, att ätten von Horns ovan angivna ursprung är riktigt. Stamtavlan skulle då få följande utseende:

I. Claus (Nicolaus) von Horn (vam Horne) född på 1400-talet, borgare i Hamburg 1501—1532, i Bremen från 1533, gift med Tybbeke.

Barn: 1) Johann, 2) Cordt, 3) Mette, 4) Hilberch, 5) Clawes, 6) *Dyderik*.

II. Dyderik (Dirik) von Horn, borgare i Hamburg vid 1545, gift med en Lose eller en denna släkt närstående från Bremen.

Barn: 1) Cordt, i Antwerpen, 2) *Hans*, i Hamburg, 3) Beke, g. m. Jost Utermark i Hamburg, 4) Elisabeth, g. m. Hinrich Buyer i Hamburg, 5) Claus, gift, i övrigt okänd.

III. Hans von Horn, död 1581, borgare och Kämmereiverordneter i Hamburg, g. 1) 1560 m. Catharina Schele, död 1566, 2) 1567 m. Catharina Holthusen, död efter 1600.

Barn: 1) Johann, borgare i Hamburg, 2) Claus, död vid 1634, borgare i Lübeck, 3) Cordt, borgare i Hamburg, 4) Hermann, död ogift, 5) en okänd son, 6) *Paridon*, framstående köpman, brukspatron och politisk agent, död i Sverige 1644, 7) Hinrich, okänd, 8) *Dierik*, borgare i Amsterdam, 9) Albrecht, levde i Holland 1635, 10) Berendt, borgare i Amsterdam, levde 1658, 11) Catharina, 12) Anna och 13) Gesche.

IV. Dierik van Horn, född omkr. 1576, död före 1627, borgare i Amsterdam, gift 1600 med Catelyne van der Hoeven, född 1574, död före 1644.

Barn: 1) Janneken, f. 1602, g. m. Nicolaus Vermeiren, f. 1600, 2) Catrina, född 1604, g. m. Ludovic Schmidt, f. 1596, 3) Sara, född 1606, g. m. Gabriel Knudden, 4) *Jan (Johan)*, född 1607, 5) Maria, född 1612, g. m. Nicolas Philips van Bellinek, född 1609, 6) Elisabeth, född 1614.

V. Jan (Johan) von Horn, född 1607, död 1675, brukspatron i Tyresö, gift 1648 med Anna Schnellinex (Schnellings), född 1619, död 1649.

Från dem härstammar den i Sverige ännu fortlevande ätten von Horn.

Prästerskapet i Tjusts kontrakt före 1630.

Ett bidrag till Linköpings stifts herdaminne.

Av Gerhard Hafström.

Vad konungalängden är för ett helt folk är herdaminnet för den enskilda socknen. Samma känsla av vördnad som landets äldsta konungalängd i äldre Västgöotalagen förmår uppväcka, erfar säkerligen den sanne lokalpatrioten inför hemsocknens herdalängd, kanske ursprungligen upptecknad på något av den äldsta pergamentsomslagna kyrkobokens gulnade blad. Avsikten med det första upptecknandet har i bägge fallen varit densamma — att till kommande tider bevara, oftast blott namnet, men någon gång även en kort levnadsskildring av folkets ledare på de skilda områdena. Också i fråga om den historiska tillförlitligheten äro de varandra lika; de kräva båda samma försiktighet vid begagnandet såsom historiska källor. Uppteckningarna grunda sig väl i allmänhet på muntlig tradition, kanske vid tidpunkten för upptecknandet redan hundraårig och behäftad med dennas både förtjänster och brister. Det mänskliga minnets korthet och den lilla svagheten att förgylla upp det förgångna i en för detsamma främmande dager gör sig också här gällande och borde mana forskaren till kritik och försiktighet. Och om någon gång gamla handlingar och dokument legat till grund för uppteckningen, må man icke förglömma, att forna tider mestadels saknade det historiskt kritiska medvetande vår egen tid tillkämpat sig.

Redan tidigt ha inom flera stift i vårt land de olika socknarnas herdalängder blivit sammanförda i ett för stiftet gemensamt herdaminne. Och i våra dagar är varje stift försett med ett dylikt värdefullt minnesmärke över det kyrkliga livets representanter därinom från längst förgångna tider och till de yttersta av våra dagar.

År 1846 tecknades så Linköpings stifts herdaminne av dåvarande kyrkoherden i Bystad Johan Isak Håhl, och för sin tid var

detta utan tvivel ett arbete av stort värde. Vid bedömandet härav måste man nämligen taga hänsyn till de stora svårigheter, varmed en dåtida historiker, framför allt på ifrågavarande område, hade att kämpa. Håhl synes sålunda mestadels personligen ha besökt stiftets kyrkoarkiv och framförallt ur kyrkoböckernas herdaminnes- och personalanteckningar, ävensom ur däri förvarade äldre och yngre handlingar, i original eller avskrifter, sökt avslöja det vördade prästerskapet dess forna öden och äventyr. Domkapitlets vid denna tid endast i ringa mån ordnade arkiv har också stått honom till buds, varvid konsistorieprotokollen kommit att tjäna som huvudkälla. Men de centrala arkivens tillgångar, framförallt kammararkivets då lika mycket oordnade som kanske okända skatter, ha för honom varit ett terra incognita. I mycket synes Håhls arbete vara en avspegling i smått av Anreps klassiska verk å ett annat område. Lika outhärliga ha de bägge varit för forskningen, och tryggt kan man säga, att deras ofullständighet och felaktighet varit lika officiellt erkända.

Ungefär lika länge skulle det också dröja, innan den välbehörliga granskningen skulle komma — först år 1915 befordrades det första häftet av ett nytt Linköpings stifts herdaminne till trycket. Inom jämförelsevis kort tid förelågo tre tjocka band av detta arbete färdiga, och åtminstone till det yttre syntes det då vara ett det mest innehållsrika och gedigna herdaminne svensk personhistoria kunnat glädja sig åt. Gärna skulle man också vilja tillmötesgå de bägge utgivarnas, kyrkoherde J. A. Vesterlunds och den kände personhistorikern, komminister J. A. Setterdahls önskan om ett överseende bedömande av detta deras verk. Om nu detta ens med de minsta fordringar vore möjligt.

Sedan båda utgivarna kort efter varandra avlidit utkom, posthumt, år 1920 ännu ett häfte, det första av fjärde delen. Fem år senare har slutligen, efter det att kyrkoherde Erik Meurling i Kristdala övertagit arbetet, även ett andra häfte av samma del utgivits.

Vid skilda person- och ortshistoriska undersökningar har författaren till föreliggande uppsats behövt anlita framför allt den del av herdaminnet, som behandlar Tjusts härads bägge kontrakt (del 4: 1). Redan vid en ytlig jämförelse mellan herdaminnets uppgifter rörande en och annan socken samt de upplysningar, som kunde vinnas ur andra källor, företrädesvis ur det i kammararkivet befintliga arkivmaterialet, framstod den bristande överensstämmelsen så tydligt, att det syntes omöjligt att utan att gå till primärmaterialen nå ens ett tillnärmelsevis tillförlitligt resultat. Men för att

få bekräftat, om denna bristande överensstämmelse var tillfinnandes i större utsträckning än på enstaka punkter, utvidgades de egentliga forskningarna till att omfatta en kontroll av de till ett femtontal uppgående Tjustsocknarnas herdalängder, och resultatet av denna undersökning framlägges här nedan.

Väl kan det kanske å ena sidan synas, som om detta ämne vore av alltför speciell karaktär för att kunna fånga en vidare läsekrets intresse, och å andra sidan kan kanske tyckas, att denna granskning kommer väl sent, då ifrågavarande del för över fem år sedan befordrades till trycket. Men med hänsyn till det stora hembygdsintresse, som nu glädjande nog i allt större omfattning gör sig gällande, torde hithörande frågor numera kunna påräkna större uppmärksamhet än tillföre. Detta i all synnerhet som forna tiders prästeöden så intimt sammanföll med socknarnas liv. Och då kyrkans män fordomdags i mångt och mycket framstodo som folkets föregångsmän och som de egentliga kulturbärarna, förefinnas särskilda skäl att söka bringa i dagen, vad som kan uppsåras rörande deras liv och öden. Som de sista häftena av verket ännu ej äro utgivna, är det kanske icke heller alltför förmätet att hoppas, att nedan gjorda påpekanden kunna bliva till gagn för återstående partier av detsamma.

Redan i förordet ha utgivarna av det nya herdaminnet deklarerat sitt avståndstagande från en av kritisk forskningsfundamentalpunkter. Med den anmärkningsvärda motiveringen, att källorna voro alltför mångskiftande och olikartade, förklarades där, att inga källhänvisningar skulle komma att meddelas. I motsats härtill synes just under sådana förhållanden källhänvisningar om någonsin vara av nöden. I själva verket har emellertid, åtminstone vad Tjustdelen beträffar, huvudsakligen blott en enda källa kommit till användning men denna så mycket rikligare, och det är Håhls herdaminne. Någon enstaka gång är dennes namn utsatt inom parentes efter en lämnad upplysning, ehuru det rätteligen bort stå flerfaldiga gånger på varje sida — eller kanske det riktiggaste — upptagas bland utgivarnas namn. Vad Tjustdelen beträffar är det verkligen mycket frestande att karakterisera denna såsom blott en ny upplaga av Håhl; om förbättrad eller försämrad torde vara tämligen problematiskt.

I den mån det nya herdaminnet lämnar några uppgifter utöver föregångarens, synas dessa för medeltidens vidkommande hava hämtats antingen ur Svenskt Diplomatarium eller det tryckta arbetet Svenska riksarkivets pergamentsbrev, ehuru naturligtvis någon

källhänvisning ej ägt rum och ytterligare mycket ur dem skulle vara att vinna.

Någon enda gång ha emellertid källorna angivits, men till synes utan all konsekvens. Då upplysningar hämtats ur Gustaf I:s registratur, har detta sålunda ibland meddelats genom tillägget »Regist.», under det att å en del ställen blott citationstecken ut-satts och å andra åter ej ens detta.

Tyvärn har tillfälle icke erbjudit sig att i förevarande sammanhang granska även de övriga kontraktens längder på ett lika noggrant sätt, men på grund av arten och omfattningen av de felaktigheter, som kunnat påvisas i Tjustdelen, finnes knappast någon anledning antaga, att de föregående delarna på ett mera avgörande sätt skulle skilja sig härifrån. Vad åter sista häftet beträffar (4:2) förefaller, glädjande nog, en ändring till det bättre där ha ägt rum. I varje fall gäller detta i fråga om Tunaläns och Sevede kontrakts socknar.

Uppenbart är att serierna för medeltiden alltid måste bli fragmentariska och i särskilt hög grad, så länge våra medeltidsurkunder icke hunnit befordras till trycket. Endast i undantagsfall ha sålunda några rättelser härutinnan nedan vidtagits. Vidare har undersökningen endast framförts till ungefärliga tiden för Gustaf II Adolfs död, då serierna efter denna tidpunkt av lätt insedda skäl äro jämförelsevis korrekta och de felaktigheter, som därvidlag kunna påvisas, äro av mindre betydelse.

De huvudsakliga källor, som kommit till användning för denna kritiska undersökning, äro hämtade ur kammарarkivet och utgöras av allehanda längder intagna i landskapshandlingar och fogderäkenskaper för Tjusts härad. Viktigast av dem äro för ifrågavarande ändamål givetvis de s. k. tiondelängderna med därtill hörande avkortningslängder, vilka åtminstone från Erik XIV:s tid finnas bevarade i tämligen kompletta serier. Då de under 1500- och början av 1600-talet med en viss bevittningsformel alltid egenhändigt underskrevos av kyrkoherdarna själva och därjämte försågos med deras »signet», är det uppenbart, att de äro synnerligen givande i förevarande avseende. Sigillen äro av s. k. andlig typ, med vederbörandes initialer i ett övre fält och i ett undre vanligtvis en kalk, ett kors eller något dylikt, ehuru undantag från dessa normaltyper även förekomma. Ofta kan man med hjälp av dem fastslå, huruvida samma namn, förekommande i olika socknar eller vid olika tidpunkter, beteckna samma kyrkoherde eller ej, och därigenom följa prästernas förflyttning från ett pastorat till ett

annat. Som »tillnamnen» vid denna tid nästan alltid utgöras av faderns latiniserade förnamn i genitiv, kan man, då förnamnen inom en viss bokstav ofta begränsas till ett enda, även blott med hjälp av sigillens fastslå resp. prästs namn, om det icke låter sig göra på annat sätt.

Då under 1500-talet lokalförvaltningen ofta använde kyrkans män i sin tjänst, innefatta de kamerala serierna emellertid även flera andra längder, som upprättats av prästerna och därför genom sina underskrifter giva fullt oomtvistliga upplysningar om dessa. Sålunda finnas i landskapshandlingarna bevarade längder över »ryttare, knektar och båtsmän, som kämpat emot riksens fiender», längder över ödeshemman, över hemman, som härjats av våld, osv., osv., undertecknade på enahanda sätt som tiondelängderna. Fullt lika tillförlitliga äro givetvis ej mantals- och hjonelagslängderna, enär ju dessa icke upprättats eller underskrivits av resp. präster utan av fogdarna, och dessa kanske vid längdens upprättande blott följt en föregående och icke haft reda på en eventuell personalförändring inom någon av fögderiets socknar. Av temporärt mera inskränkt omfattning hava vi de bevarade längderna över uppbörden av Älvsborgs lösen, med hjälp av vilka en god inblick kan fås i prästernas förmögenhetsställning vid denna tid. Bland övriga källor kunna här ytterligare nämnas prostarnas tionderäkenskapshandlingar och prästetaxelängderna ävensom de tryckta riksdagsbesluten under 1500-talet, varunder stiftets representanter från Tjust någon gång jämväl tecknat sina namn. Ibland förekomma de också nämnda i de kungliga brev, som finnas inhäftade i landskapshandlingarna, och mången gång kan man av dessa finna upplysningar av stort intresse.

Trots nu omförmälda mångskiftande källor kan det icke undvikas, att vi för vissa år likväl lämnas i sticket. Före 1560 måste av ovan anförda grund uppgifterna bli ofullständiga. Men även efter detta år finnas för något eller några år beklagliga luckor i de nämnda serierna, som ibland omöjliggöra en noggrann tidsbestämning. Denna kan emellertid även för de tider, då serierna äro kompletta, vara svår nog att fullt exakt genomföra. Ty ofta händer det, att fogdens räkenskapsår icke sammanfaller med kalenderåret, och kan det då utan en för varje särskilt fall ingående kritisk granskning bliva omöjligt att avgöra, vilket år längden avser eller vilket år den upprättats. Och om ett visst års längd undertecknats av en präst och det följande året av en annan, är det naturligtvis omöjligt att av dem sluta, om det är under det förra eller

det senare året ombytet skett. Någon enstaka gång låter det sig göra att genom andra handlingar få detta fixerat, men i övriga fall måste frågan lämnas öppen.

Såsom inledning upptages i herdaminnet en förteckning över kontraktsprostarna över hela Tjust. Givet är att, i den mån luckor förefinnas i de olika socknarnas längder, jämväl denna måste bli ofullständig. Men i flera fall ha präster, omnämnda såsom prostar i resp. sockenlängder, anmärkningsvärt nog där icke upptagits. Här nedan följer först en förteckning över de kända kontraktsprostarna över hela Tjust, varefter de olika sockenprästelängderna i de bägge kontrakten underkastas en granskning. Herdaminnets numrering av de olika kyrkoherdarna har icke iakttagits, enär denna genom utfyllandet av en enda lucka uppenbart måste bli rubbad. Beträffande de kronologiska uppgifterna har använts ett av överbibliotekarien Bygdén i hans ståtliga verk över Härnösands stifts präster tillämpat system med olika slag av parenteser vid de anförda årtalen, dock i någon mån modifierat. Om såväl begynnelse- som avslutningsåret — exempelvis 1567 och 1593 — för en prästs verksamhet inom en viss socken äro kända, har detta betecknats på följande sätt: [1567—93]. Äro dessa årtal icke kända utan kan upplysning endast lämnas om de år, då han första och sista gången nämnes — exempelvis 1574 och 1589 — har detta betecknats sålunda: [1574—89]. Och är antingen blott begynnelse- eller blott avslutningsåret känt, har följande system kommit till användning: i förra fallet [1567—89] och i det senare [1574—93].

Kontraktsprostar i hela Tjust.

TOTTO NICOLAI LENCK i Lofta [1240—53].

PETRUS GREGORII i Gamla Västervik [1365—69].

BENEDICTUS i Ed (1370—79). Han var sannolikt den föregående närmaste efterträdare; senast nämnes han 1379.

NICLIS i Gamla Västervik (1380—85]. Han var ej prost 1378 men väl 1380 och nämnes senast 1385 (RA:s pergamentsbrev nr 2083).

PETRUS i Hallingeberg [1414—19].

JOANNES i Ed 1437.

THORD i Lofta 1482.

TORSTANUS OLAVI i Dalhem 1515.

FINVEDUS PETRI i Ukna 1523.

JÖNS JOHANNIS i Odensvi 1547.

LAURENTIUS SUENONIS i Ukna; när obekant, levde 1547 enligt herdaminnet.

SIGGE i Lofta [?—1552).

JÖNS NICOLAI i Locknevi (1552—55).

OLAVUS NICOLAI i Tryserum (1555—56].

NICOLAUS ARVIDI i Ed (1593—94).

BOTHVIDUS JONÆ i Gladhammar, när obekant. Han var kyrkoherde åtminstone från 1562 och dog på 1590-talet.

Lofta.

Rörande den näst äldste kände herden här,

HERMAN, kan tilläggas, att han, jämlikt sitt i Svenskt Diplomatarium intagna testamente av år 1333, valde sin grav i Linköpings domkyrka.

NICOLAUS nämnes ännu 1378 ²/₁₁ (RA:s pergamentsbrev n:r 1381).

HEMMING, kyrkoherde i Lofta, okänd för herdaminnet, nämnes som fastevittne 1381 ²⁹/₆ (n:r 1599).

NICLIS ULPHSSON, nämnes ännu 1399 ¹¹/₅ (n:r 2978).

THORD, den siste under medeltiden kände kyrkoherden, nämnes såsom »kyrkioherre i Lofta och provest i Tiust» i det nedan under Odensvi närmare omförmälda brevet av 1482.

Rörande den förste i herdaminnet upptagne evangeliske prästen i Lofta ha några nya upplysningar icke kunnat vinnas. Den närmast kände är

SIGGE, som enligt herdaminnet »var kyrkoherde i Lofftha 1554 ²/₂». Denna upplysning är hämtad ur riksregistraturet, men beror på en feltolkning. Den ifrågavarande annotationen i riksregistraturet säger nämligen ingalunda, att han då ännu levde, utan av ordalagen i densamma framgår tvärtom, att han redan avlidit, och att fördenskull redovisning för hans räkning borde levereras av någon annan prästman. Enligt serien »Prostarnas tionderäken-

skaper» för Tjusts prosteri var han prost i Tjust och har sannolikt dött redan 1552.

För de följande decennierna saknas i herdaminnet varje upplysning. Herr Sigges sannolikt närmaste efterträdare var

PEDER [1555—62], okänd för herdaminnet. »Her Peder i Lofftha» nämnes tidigast i prästernas kostgårdslängd 1555 (i den s. k. röda nummerserien n:r 70) och senast i 1562 års prästetaxelängd.

LAURENTIUS OLAI [1567—76] är likaledes okänd för herdaminnet. »Laurentius Olai, pastor her uthi Loffta» nämnes först 1567 och har sista gången såsom »Larss Olsson, kyrckeheerdhe i samma soochn» undertecknat ryttarelängden 1576. — »Her Lars i Lofta och her Nils i Edh» befriades jämlikt ett brev av den 23 jan. 1570, intaget i nämnda års landskapshandling, »för dhe gärdhepartzeller som them ähr aff fienderne ifråatagade». Bland de närvarande vid riksdagen i Stockholm i juni 1573 märkes även »her Lars i Loffta». Detta års avkortningslängd har också under hans frånvaro undertecknats av »Jagh Sveno Magni pastor till Lofftha medh thenne min handskrift». Anmärkningsvärt är, att även han sålunda kallar sig pastor till Lofta socken. Möjligen är han identisk med den nedannämnde komministern med samma namn. — År 1577 och delvis 1578 saknades kyrkoherde här, ty dessa års tiondelängder ha undertecknats av »Sueno Laurentij sacellanus [även capelan] uthi Loffta sochn». Med ledning av handstilen och sigillet kan det avgöras, att denne är identisk med kyrkoherden i Gärdserum med samma namn.

JOHANNES MICHAELIS (1578—93). I herdaminnet angives en Johannes Petri, som kommit från Åtvid, ha varit kyrkoherde här 1588, men för honom finnes ingen plats i denna sockens herdalängd. Antagligen har en förväxling mellan dem bägge ägt rum. Johannes Michaelis förekommer tidigast såsom undertecknare av 1578 års avkortningslängd. I slutet av januari 1582 har »Johanes in Loffta» i Stockholm underskrivit såväl prästerskapets förnyelse av samtycket till liturgien och 1575 års ordinantia som dess stadfästelse av trohetseden till hertig Sigismund och stadgan om kunglig och furstlig rättighet. Hans namn finnes även under Uppsala mötes beslut 1593.

LAURENTIUS MATTHIÆ (1594—1623). Han återfinnes första gången såsom undertecknare av småländska prästerskapets trohetsed

till Sigismund den 22 febr. 1594. — Redan år 1599 nämnes såsom komminister här Sven Magni, om vilken det heter: »her Suen på Låfftahamar besitter fritt för allt, dåg uppå vår nådhige overhettz nådige behagh». — Enligt herdaminnet efterträddes »Lille, herr Lars» 1623 av Andreas Johannis Sæbyensis.

Ed.

Rörande de tre äldsta i herdaminnet nämnda medeltidsherdarna torde här endast behöva anmärkas, att de i tur och ordning efterträtt varandra.

PETRUS (1352—70), som redan 1352 nämnes som »kirkiopräster i Edh» efter den året förut i digerdöden avlidne Frater LUCAS JONÆ, omtalas sålunda i ett pergamentsbrev (n:r 920) såsom testamentsverkställare ännu 1370 ²⁰/₂.

BENEDICTUS, nämnes i ett pergamentsbrev (n:r 1840) redan 1368 ²²/₁₀. I Ed synas alltså under ett par år bägge samtidigt ha levat.

Såsom den förste evangeliske herden upptager herdaminnet

HENRICUS BIRGERI, kyrkoherde här 1526, då han skall ha bevitnat ett hemmansköp, avslutat för riddaren Nils Bosson till Vinäs. I fortsättningen har emellertid sammanblandning skett med

HENRICUS OLAVI [1553—59). Han förekommer första gången i ett av honom i Ed den 6 juni 1554 skrivet brev till dåvarande prosten, Lockneviprästen Jöns (prostarnas tionderäkenskaper för Tjust). Av detta framgår, att han av Gustaf Vasa vid dennes besök på Vinäs 1553 förunnades fyra tunnor malt. Sista gången »Her Hinderick i Edh» förekommer är i 1559 års ränthandling.

NICOLAUS ARVIDI (1560—94). Han nämnes första gången såsom »Her Nils ii Edh» i 1560 års ränthandling. Enligt ett i en landskapshandling för Tjust år 1570 intaget brev befriades, såsom ovan nämnts, »Her Lars i Lofta och her Nils i Edh för dhe gärdhepartzeller som them ähr aff fienderne ifrååtagade». Nicolaus Arvidi underskrev Uppsala beslut 1572 och var personligen närvarande i Uppsala i februari 1593. Enligt herdaminnet skall han ha dött 1594.

PETRUS NICOLAI (1594—97). Herdaminnets uppgift, att han

dött 1614, är felaktig. Senast förekommer han som undertecknare av 1598 års tiondelängd med orden »Petrus Nicolaj ibidem pastor».

Längden över de hjälpeskattspengar, som skulle uppbäras år 1597, är emellertid icke undertecknad av honom utan i stället av »Ericus Nicolai prædicant under Carl Bijrgesons fenicke och boandes i samme församlingh — —. Effter rette kyrkieherren (Her Per i Edh) ähr dödth och ingen annan prestman war tillstædess.» Och då lagmanspenningelängden för 1598 upprättades »under her Ericks signett» ävensom 1600 års tiondelängd undertecknades av honom med orden »att thette regijster ähr rett och oförfalskatt wijtnar iagh Ericus Nicolai loco pastoris proprio sigijllo», framgår med all tydlighet, att kyrkoherdebefattningen under dessa år varit vakant. Han var son till en av Eds föregående präster, Nicolaus Arvidi, och blev sedermera kyrkoherde i Hjorted (se vidare under denna socken).

MATTHIAS MAGNI (1600—25). Han blev redan år 1600 kyrkoherde här, då han »under pastoris signett» undertecknade detta års avkortningslängd. Enligt herdaminnet flyttade han 1625 till Eds kapell.

Gårdserum.

Herdaminnet uppgiver, att Gårdserum varit annex till Ukna till år 1583, då friherre Nils Gyllenstjerna föranstaltade, att det fick egen kyrkoherde. Enligt herdaminnet angives felaktigt (se nedan under Ukna socken), att Nicolaus Johannis eller Jonæ blivit kyrkoherde i Ukna och Gårdserum 1560. Han förekommer visserligen tidigast under 1576 års ryttarelängd, som han undertecknat med orden »Nicolaus Johannis, kyrketienare vidh Gellersrum», men då han i varje fall icke varit präst i denna församling sedan densamma blev självständig, borde han rätteligen icke här upptagits utan endast under Ukna. Den första självständiga kyrkoherden här är i stället

SVENO LAURENTII (1583—1611). Han förekommer första gången såsom undertecknare av 1582 års ryttarelängd med orden »Jag Sueno Lau[rentii] kyrkiotienare ther samestedz med mitt signet». Han hade förut varit kaplan i Lofta (jfr ovan). I längden finnes även följande intressanta upplysning: »Prestegården ähr besitten medh prest.» Denna formulering bör möjligen ses i samband med den följande år fullbordade separeringen mellan

Ukna och Gårdserum, varvid Nils Gyllenstjernas egen fräsegård kom att användas till kyrkoherdeboställe. — 1585 års tiondelängd har han undertecknat med orden »Sueno Laurentij minister verbi dei in Gellersrum». — Men även om den mäktige herr Nils Gyllenstjerna skänkt sin egen fräsegård till kyrkoherdeboställe, så synes detta dock hava blivit tilltaget i allra minsta laget. Av ett kungabrev av den 4 juni 1587, intaget bland detta års fogderäkenskaper, sid. 151, framgår sålunda, att »hederlige och wällärde man Her Swen kyrkeherde i Gellersrum haffuer et litet gæll; prästegården ær och liten, så at ther som han skulle utgöra gærder och andre pålager like emott andre præster, så kan han ther icke bliffva besittandes — — —» Av ett annat kungabrev utfärdat av Johan III den 11 jan. 1592 framgår, att »Swen Laurentij, kyrkeherde udi Gärdesrum sochn må udj thette åhr ware frij för tax och gærder, såsom och utaf tienden — — bekomme sex t[unn]or spannemåll enär som helst han dhär upå fordrandes warder». — »Sveno i Gilisrum» undertecknade Uppsala mötes beslut 1593. — »Här Swen pastor» finnes sista gången nämnd i 1611 års hjonelagslängd; felaktigt säges han i herdaminnet ha dött 1610 och hetat Andreae i st. f. det riktiga Laurentii.

THOREUS CAROLI (1611—54). Även under dennes tid var prästbordet ringa att döma av tvenne likalydande i 1619 och 1628 års landskapshandlingar intagna, av Gustaf II Adolf utfärdade kungabrev. »Efter wij förnima», heter det däri bl. a., »dhet Her Toor i Giällsrum haffver ett armt prästeboordh, så at han hafver ringha både åker och angh, så haffva wij — — efterlåtet at han all then kyrkietiende, som dher i sochnen åhrligen faller, undantagandes det kyrkan till vijn och oblater tilförende efterlåted åhr, må obehindrat niuthe och behålla.»

Ukna.

Såsom den förste evangeliske kyrkoherden här har herdaminnet upptagit en Laurentius eller, som han mera fullständigt hette, LAURENTIUS SVENONIS [1547—76]; denne skall ha varit prost i Tjust och levat 1547. Av prostarnas tionderäkenskaper för Tjust framgår, att han 1554 skrev till »thee ærliga gode meen kamarråd» angående bristande överensstämmelse mellan uppbörderna och registret däröver för Gårdserum. Anledningen härtill var rätt

så lustig. Han skriver bl. a.: »thå tienden bars wp war iach illa siuck och fförmåtte inthet wara ther öffuer och tutores hade låthit fåkunig diegna sckriffua tienden ther iach mich litet effter retta kunne och befructer mich att ther screffz mera i registret en inkommet war». — »Laurentius Svenonis pastor i Uckna» har senast underskrivit 1576 års ryttarelängd

NICOLAUS JOHANNIS eller JONÆ (1577—97). Felaktigt angives han i herdaminnet ha blivit kyrkoherde här 1560. Han var sannolikt först komminister och nämnes 1576 såsom kyrkotjänare vid Gärdserum. År 1577 har han underskrivit ryttarelängden för Uckna och Gärdserum med orden »Jag Nicolaus Johannis pastor sammestædz». — »Nico. i Uckna» undertecknade Uppsala mötes beslut 1593. Han nämnes senast i 1597 års tiondelängd, varför herdaminnets uppgift om hans död detta år sannolikt är riktig. — Av herdaminnet angives sonen Benedictus Nicolai ha blivit kyrkoherde här efter fadern och dött 1602. För honom synes emellertid ingen plats finnas i denna sockens herdalängd.

UDDO JOHANNIS (1598—1610). Herdaminnet angiver honom felaktigt ha blivit kyrkoherde här 1603, men han har redan 1598 underskrivit socknens tiondelängd för detta år. Under hans tid var först (1602) Wilhelm Jonsson »Predicare ibidem» och senare nämnes jämte Her Udd jämväl »Her Inge i Uckna». Sista gången Her Udd finnes nämnd är i 1610 års hjonelagslängd.

INGELLUS BENEDICTI NERICIUS (1611—50). Han angives av herdaminnet vara son till den ovannämnde mytiske Benedictus Nicolai, men hur skall i så fall namnet Nericus förklaras? Vidare säges han ha blivit kyrkoherde här 1612, men han nämnes redan i 1611 års hjonelagslängd såsom »Här Ingell pastor».

Dalhem.

JOHAN i Dalhem. Såsom den andre kände herden i ordningen i denna socken upptager herdaminnet »Nicolaus in Dalum», som skulle ha levat 1365 ²⁹/₄. I ett uti urkundspublikationen Svenska riksarchivets pergamentsbref intaget brev av detta datum, som väl givit anledning till denna uppgift i herdaminnet, nämnes emellertid ingen »Nicolaus in Dalum» men väl kyrkoherde Johan i Dalhem, vadan detta namn alltså bör ersätta det felaktiga Nicolaus. Vidare kan här anmärkas, att den som nr 6 upptagne

»PÅFWELL kyrckioherre i Dalhem» är nämnd i det nedan under Odensvi omtalade pergamentsbrevet av 1482.

I den stora luckan efter den förste evangeliske herden kunna åtminstone tvenne inskjutas.

KNUTH. I årliga räntelängden för Tjusts härad 1559 nämnes »Her Knuth i Dalhem». Så ock 1560. Han efterträddes av

MARTINUS BENEDICHI (1562—84). I längden över prästernas taxa för 1562 upptages »Her Mårtinn i Dalema» och senare förekommer han under det egenhändigt skrivna namnet »Martinus Benedichi, kyrkioprest till Dalhem». Sista gången nämnes han år 1584.

LAURENTIUS NICOLAI (1585—1611). Han förekommer första gången i 1585 års tiondelängd för Dalhem, som han egenhändigt underskrivit med orden »Bekennes jagh migh Laurentius Nico[lai] kirkotiene[r]s til förskrefne kyrkio, at thetta register är reth och oförfalskat thes til visso under mit signet». Att han kallar sig kyrkotjänare är anmärkningsvärt och betyder sannolikt, att han vid tiden för längdens upprättande ännu icke var ordinarie kyrkoherde här. Av ett brev av den 19 jan. 1588, intaget i 1587 års landskapshandlingar för Tjust, framgår att »Her Lars i Dalhem» hade det minsta prästebordet i hela Tjust, varför han slapp betala föregående års gärd, på det »Her Lars måtte noget komme för sigh igen». Herdaminnets uppgift om hans avgångsår är oriktig; han har icke varit kyrkoherde i Dalhem längre än till 1611, i vilket års hjonelagsnämnd »Her Larss pastor» nämnes för sista gången.

SUENO ANDREÆ (1612—23). Han nämnes först 1612, vilket års tiondelängd han undertecknat med orden »Att thetta register är rätt och oförfalskat wittnar iagh ordsens tienare jbd: Sueno Andreæ medh egen handh och signäte».

Tryserum.

Vad denna socken beträffar kan med tillfredsställelse konstateras, att hela den evangeliska herdalängden i dess kontrollerbara delar sannolikt är fullt riktigt återgiven, ehuru årtalen här och var måste korrigeras.

OLAVUS NICOLAI [1550—60] säges i herdaminnet vara kyrkoherde 1550, en uppgift, som icke kunnat kontrolleras, då någon handling ej påträffats rörande honom förrän 1555. I uppbor-

registret för detta års kostgärd för prästerna nämnes nämligen »Her Oloff i Tryszerum». Enligt prostarnas tionderäkenskaper var »Oluff i Tryserum» prost i Tjust åren 1555 och 1556. I 1559 och 60 års tiondelängder nämnes också »Her Oloff» men däremot icke i nästa bevarade längd, för år 1565, ehuru herdaminnet varit nog frikostigt att utsträcka hans verksamhetstid till 1580.

PETRUS HAQUINI [1565—1604]. Herdaminnets uppgift om begynnelseåret är alltså felaktig. Detsamma är förhållandet beträffande dödsåret, som ej gärna kan vara 1602, då han egenhändigt underskrivit ett brev i 1604 års kvittensbok. Han kallar sig själv såväl »Pedher Haqvini i Tryserum, onyttig tjänare uthi Gudz Sons Evangelio» som »Peder Håkansson kyrkioprest til samme gäldh». Bland de å riksdagen i Stockholm i juni 1573 närvarande märkes också »Her Per i Trysrum». — »Petrus i Tisserum» underskräv även Uppsala mötes beslut 1593. Av ett av hertig Karl den 12 nov. 1591 i Nyköping skrivet brev, intaget i följande års landskapshandlingar, framgår att »thenne Konungl. Mat:tz vår elskelige käre här broders undersåthe och prästmann utj Trysarum i Tiust här Päder Haquinj hafuer här för oss waritt och ödmiiukeligenn tilkenne gifuitt att utj samma prästgäll skall wäll ware nogedt till mantall, doch intett annat ähn torpare och skattebönder, somm ganske ringe åkerbruck hafue, och han blifuer lickuell effter mantallet både utj gärder och annat taxeratt like med dhe präster, som till theras gälldh hafue sköne sädhessbönder». Han hade följaktligen begärt att ej bli pålagd mer än som befanns vara rimligt. Saken skulle undersökas. — Någon gång mellan 1604 och 1609 synes han ha efterträtts av

TORSTANUS SUNONIS [1609—27]. Första gången »Her Turstenen i Trysarum» nämnes är i 1609 års mantalslängd. Han kan tidigast ha tillträtt pastoratet år 1605 och icke 1603 som herdaminnet uppgiver. När kan emellertid på grund av en lucka i längderna icke avgöras. Under hans tid eller åtminstone 1612 var Joannes Nicolai komminister i Tryserum och Hannäs.

Nya Västervik.

Även för detta pastorat förefalla de av herdaminnet lämnade uppgifterna, i allmänhet vara riktiga, och blott ett par mindre påpekanden synas här vara på sin plats.

Den andre evangeliske kyrkoherden här uppgives av herdaminnet ha hetat

BOTHVIDUS, och säges, enligt Håhl, ha varit pastor här 1573. Under Gamleby är påpekadt, att han möjligen kan vara identisk med den där omnämnde Bothvidus Andreae, som levde 1570.

LAURENTIUS PETRI BRASK. Såsom den fjärde kyrkoherden upptages av herdaminnet en Laurentius Laurentii Brask. Såsom bl. a. framgår av hans underskrift under Uppsala mötes beslut, hette denne emellertid Laurentius Petri Brask. Uppgifterna om hans släktskapsförhållande till den beryktade Linköpingsbiskopen äro också felaktiga.² Laurentius Petri B. var son till kyrkoherde Petrus Laurentii B. i Veta socken, vars fader Laurentius Petri B., likaledes kyrkoherde i Veta, var son till biskopens broder, rådmannen Peder Pederson i Linköping. Det i herdaminnet ur Sivers arbete citerade yttrandet är följaktligen tillämpligt på denne sistnämnde Laurentius B.

Törnsfall.

Herdaminnets upplysningar om denna socken äro för ifrågavarande tid rätt så magra. Under hela 1500-talet känner det sålunda endast en kyrkoherde här, och uppgifterna om honom äro bevisligen icke korrekta. Denne den förste av herdaminnet omnämnde evangeliska prästen är

NICOLAUS(?), som anges hava varit kyrkoherde 1555 och dött 1599 samt haft sonen Elavus, kyrkoherde i Ljung. Om det här verkligen är 1555 funnits någon präst med detta namn har tyvärr icke kunnat kontrolleras. Han har emellertid i så fall icke kunnat vara här längre än till högst 1560 och är sålunda icke identisk med nedannämnde Nicolaus Elai, på vilken herdaminnets i detta sammanhang meddelade uppgifter om dödsåret och släktskapen till kyrkoherde Elavus i Ljung tydligen syfta.

SVEN [1560—62]. I årliga räntelängden för 1560 återfinnes »Her Suen i Törnesfal» och i 1562 års prästetaxelängd upptages även »Her Svenn i Törneswalla».

NICOLAUS ELAI (eller Nils Elofsson) [1568—99]. Han förekommer första gången såsom undertecknare av 1568 års ryttare-

² I Biografiskt lexikon, del 6, uppgives han felaktigt ha varit sonson till rådmannen Peder Pederson B. i Linköping i st. f. det rätta, sonsons son (jfr Håhl).

längd. Därav framgår den intressanta upplysningen, att Törnfall och Gamleby redan under denna tid haft gemensam präst, ty längden har underskriften »Jag Nicolaus Elai ij Törniffall oc Gambla Vesteruich». Denna förening har med säkerhet ägt bestånd t. o. m. 1570. Sista gången Nicolai Elai kan återfinnas i kammararkivets handlingar är under 1592 års avkortningslängd. Året därpå undertecknade »Nico. i Tornisfal» Uppsala mötes beslut, men då sedermera en lucka för flera års tid finnes i kammararkivets serier är det ej möjligt att bestämma hans avgångsår. Det är sålunda icke uteslutet, att han dött år 1599, såsom herdaminnet uppger för den där nämnde Nicolaus. Det är uppenbarligen också hans son Elavus, som blev kyrkoherde i Ljung, och icke hans ev. namnes, företrädarens.

JONAS MAGNI [1599—1612]. Han nämnes första gången såsom undertecknare av 1599 års avkortningslängd. Av herdaminnet uppgives han felaktigt ha hetat Eri och ha dött 1619. Även detta årtal är sannolikt fel, då redan 1618 års längd över socknens ödeshemman upprättats av efterträdaren, Johannes Joannis. Avgångsåret har emellertid på grund av en lucka i fogderäkenskapshandlingarna, omfattande de fem föregående åren, icke kunnat bestämmas; han nämnes i den därförinnan senast bevarade längden av år 1612. Hans prästebord var mycket litet och, då det låg »i stor gestningswegh», lades därtill ett djäknehemman, som hette Syltetorp, till hjälp för de tunga utskyldernas fullgörande.

Odensvi.

Den huvudsakliga för att icke säga enda källa för kunskapen om denna sockens äldre kyrkoherdar, som stått Håhl och därmed även herdaminnet till buds, är den längd över »Pastores uthi Odenswij församling», som finnes intagen i en av dess kyrkoböcker (C: 2, sid. 2). Längden uppgiver själv, att som källor för densamma blivit använda dels den s. k. gamla kyrkoboken (C: 1) och dels »andre gamble documenter, som man aff händelse ofverkommet». Av dessa finnas lyckligtvis de flesta i avskrift intagna i den sistnämnda kyrkoboken, varigenom det varit möjligt att kunna underkasta längden en källkritisk granskning. Något egentligt muntligt traditionsstoff synes icke för de äldre herdarna ha kommit till användning. Men den lämnar i varje fall ett intressant exempel på äldre tiders brist på kritisk blick, och feltolkningarna av det

åberopade urkundsmaterialet äro särdeles många. Sålunda uppger längden en kyrkoherde från 1100-talet och stöder sig härför på ett pergamentsbrev, som ansetts vara från 1180, ehuru det är trehundra år yngre. Och detta brev uppvisades även för domkapitlet under sitt tidiga datum jämte ett annat, som uppgavs vara utgivet 1248, i st. f. det rätta 1358, av längdens författares, Johannes Wallins, företrädare, Magnus Olavi Colopontanus. — Den hittills äldste kände herden i Odensvi är

RAFFSWAL, som vidhängt sina »insigler» under socknens äldsta kända pergamentsbrev angående »sklåckaretomp[t]arna till Odenswij», utgivet söndagen näst före S:t Michaelisdag 1355 (intaget i avskrift i Odensvi kyrkobok C: 1). Någon anledning att av tillit till Håhl, vilken icke upptagit honom, låta honom nämnas med tvekan och fin stil, som i herdaminnet, finnes icke.

PEDER. Håhls äldsta herde är denne »Peder, som flyttade till Fliseryd». Herdaminnet har visserligen varit tveksamt även angående hans existens, men i detta fall kan själva originalkällan för Håhls uppgift påvisas, nämligen ett i Vadstena landsarkiv bevarat pergamentsbrev av år 1482 rörande urminnes hävd å ett till Odensvi prästgård hörande område. En av de vid tinget såsom vittnen åberopade gamle socknemännen hette Oluff Björnson. Sedan han hade svurit 'på boken' och bett Gud om hjälp, berättade han, att då hans fader bodde på gården Sanda, fick han lov av prästen att hugga träd på det omtvistade området, vilket alltså bevisade, att det då hörde till prästgården. Och vid den tiden hette prästen herr Peder »och han kom aff Odenswij till Flijsshult». — Han har uppenbart varit präst här efter den ovannämnde herr Raffswal, när är emellertid omöjligt att exakt bestämma.

Medan alltså herdaminnets tvekan om såväl herr Raffswals som herr Peders existens icke har skäl för sig, är det i stället nödvändigt att stryka ett brett streck över den som nr 2 därstädes upptagne »Gudvast, kyrkoherde 1364». Förklaringen till att denne kommit in i längden är ej svår att finna, men den vittnar i betänkligt hög grad om bristande noggrannhet vid herdaminnets utarbetande. Av en i socknens ovannämnda äldsta kyrkobok intagen avskrift på latin av ett testamente framgår nämligen, att en Gudvast (icke herr) i Odensvi testamenterade jord till 'Odensvi kyrka och hennes präst'. Denna upplysning har medtagits i kyrkobokens herdalängd; och namnets förekomst i detta sammanhang har sedan tydligen lockat herdaminnets författare att med förbise-

ende av upplysningens verkliga innebörd upphöja Gudvast till präst i socknen.

BOO upptages av herdaminnet efter Håhl, som har uppgiften ur kyrkobokens serie. I den ovan återopade urkunden av år 1482 rörande prästgårdsjorden står bl. a.: »på dhen H. Trefalldighetzaftton effter tå wij ting höllom wedh wår gamble tingstad Wester[vik], tå kom för oss hederligh man H. Boo i Odenswij». Urkunden har bl. a. underskrivits av ett flertal prästmän i Tjust och omnämnes därför också flera gånger av herdaminnet, men då under det felaktiga årtalet 1480.

OLAVUS, curatus 1520. Uppgiften om honom har herdaminnet hämtat från Håhl, men han nämnes icke i kyrkobokens serie. Varifrån denna uppgift ytterst stammar har icke kunnat utrönas, varför han givetvis måste nämnas med en viss tvekan.

NILS [1530—43]. De upplysningar herdaminnet lämnar om denne äro dels hämtade ur riksregistraturet och dels från Håhl, som i sin tur stöder sig på Erik Göransson Tegels Gustaf Vasahistoria. Men varifrån uppgiften om att han redan 1530 varit kyrkoherde här hämtats, har icke kunnat utrönas.

JÖNS J(OHANNIS) [1543—68), enligt kyrkoboksserien »Sahl. Hr Jöns i 40 åhr, som här blifvit pastor wid pass 1525 och afljiddit 1565». — Primärkällan härför är sannolikt ett i den äldsta kyrkoboken, sid. 7, intaget brev rörande en tvist om sex tegar i en äng, Gudmundsängen kallad. Denna hade år 1470 skänkts av hustru Anna Göstaffsdotter till Odensvi prästgård, på det att präst efter präst var söndag från predikstolen skulle bedja för hennes och hennes makes själar. Så bröt reformationsvågen in över landet, de gamla sederna förbjödos eller kommo ur bruk, och då den sista mässan tystnat i Odensvi kyrka, då hade också den sista bönen bedits för de fromma makarnas själar. Men minnet av gåvan levde dock kvar och förmådde att över hundra år senare uppröra sinnena inom socknen. Så gjorde under kyrkoherden Benedictii Nicolai Cornukindii tid (se nedan) några bönder anspråk på de sex tegarna, som de sade sig veta ha blivit pantsatta åt deras förfäder för — ett halft pund smör. Men herr Bengt lyckades förskaffa sig urminnes hävd på ängen bl. a. genom länsmannen Jonn Jönsson å Oppeby, som vittnade att ängen oklandrad tillhört prästgården i hans faders tid, »hwilken bodde i Odenswij i 40 åhr». Att denne Jonn Jönssons fader är identisk med kyrkoherde Jöns

får väl tagas för avgjort, eftersom Jonn Jönsson och den sistnämnde använt samma sigill (i övre fältet försett med initialerna I. I. och i det undre med en kalk). Väl kunde herr Jöns också, såsom vittnesmålet anger, ha bott i socknen i fyrtio år; men han kan tidigast ha blivit kyrkoherde 1543 efter den förut omförmälde Nicolaus. Han nämnes första gången 1547 såsom »Her Jöns i Odenswij, proest uthi Tiusth» (enl. Summarum över Linköpings stift 1547). Nästa gång förekommer han i 1555 års kostgårdslängd men är då ej längre prost. Enligt 1560 års landskapshandling finna vi honom ha en åker givande 16 tunnor spannmål, en äng som gav 26 lass, gott mulbete och en god timmerskog, något svedjeskog och ett gott fiskevatten, vari han med sitt notvarp kunde fånga gäddor, aborre och — mört! Sista gången hans sigill återfunnits är i 1568 års tiondelängd. Han har sannolikt dött detta år och icke såsom kyrkoboken anger 1565.

PETRUS OLAI (1568—90). Han nämnes första gången 1568, då han underskrev längden över de ryttare, knektar och båtsmän, som hade kämpat mot riksens fiender, med orden: »Bekennes jagh Petrus Olavi kyrkeprest i förde Onswi att thette register är aldellis rett och i sanningh sosom för förschrifft står. Till visso under mitt signett». — Under hans tid inträffade den 11 aug. 1577 ett förskräckligt hagelregn i Odensvi och för övrigt i hela Tjust, som till den grad förstörde årsväxten i denna socken, att knappast någonting blev övrigt att skörda. — Sista gången hans namn förekommer är under 1590 års tionde- och avkortningslängder. Han har sannolikt dött på förvintern detta år och ej 1589, som herdaminnet efter kyrkoboken anger.

BENEDICTUS NICOLAI CORNUKINDIUS (1590—1611). Att herdaminnets uppgift om år 1586 såsom dennes tillträdeår är felaktig, framgår bl. a. därav att enligt kyrkoboken C: 1, sid. 6, upprättades »anno 1590 på helghe torsdagh inventarium uthii Odenswij prestegårdh, hwilkitt bläff migh Benedictho Nicolaj inventerat». Av en skattelängd från 1598 inhämtas, att vid den tid, då herr Bengt var en 'nybola' man, krigsfolk till ett stort antal kom och lägrade sig i hans gård. De togo både hö och säd ur ladorna och från åkrarna och allt det han hade i visthuset samt tappade ölet ur källaren. Vid avfärden togo de med sig hans bästa häst ur stallet och tvenne grytor. — »Bened. i Odensvi» undertecknade Uppsala mötes beslut 1593.

Benedictus uppgives av herdaminnet ha dött 1610, men han

levde ännu den 27 januari 1611, som framgår av en avskrift av ett brev i Odensvi kyrkobok C: 1. Denna dag kom nämligen kyrkoherden »wellerde man Her Bengt» jämte bl. a. Erengisle Pederson i Hafvet till gamle gubben Tore Krum i Karrum för att höra hans utsago rörande den förut omnämnda Gudmundsängen.

Hjorted.

Under tiden 1515—30 upptager herdaminnet icke mindre än fem kyrkoherdar. Då som vanligt inga källupplysningar lämnats, har det icke varit möjligt att kontrollera dessa uppgifter, men att döma av den påvisbara otillförlitligheten i fortsättningen av herdaminnets meddelanden rörande denna socken, torde man ha anledning att ställa sig tveksam även beträffande dessa första uppgifters riktighet. Den följande i herdaminnet omnämnde är

SIMON [1539—60], som säges hava varit kyrkoherde redan 1539. Tidigast har han påträffats i ett i Vadstena landsarkiv förvarat pergamentsbrev i original av 1546 ³⁰/₄ rörande ett jordabyte mellan »Herr Simon i Hiorthed och Jeppe i Yxaredh». — Uppgiften att han med hustru och tre barn drunknade på Pilviken 1550, enär han överlastat sin båt med löv, måste åtminstone i fråga om tidpunkten vara oriktig, ty han nämnes ännu i årliga räntelängden för Tjusts härad år 1560.

LARS. I längden på »presternes taxa» 1562 förekommer »Her Lars i Hiörtöö». Han är obekant för herdaminnet, såvida han ej kan tänkas vara identisk med den under n:r 9 upptagne Laurentius Petri Locknaviensis, som i varje fall till tiden felaktigt angives vara kyrkoherde här 1585 och död 1592, och för vilken eljes ingen plats finnes i denna sockens herdelängd.

HENRICUS. Han förekommer endast nämnd år 1568, då han med orden »jag Henricus kyrkiop[re]st till Hiortede» undertecknat ett »Register på rytter, knectter och bázmen, som haffua waritt utte för riicksens fiender p[ro] ano 1568». Möjligen kan han tänkas vara identisk med den i herdaminnet upptagne Ericus, om vilken en hel del detaljerade upplysningar givas. De om denne lämnade tidsuppgifterna måste i så fall vara felaktiga.

BENCT PETRI (1569—72) är likaledes obekant för herdaminnet. Han nämnes tidigast i 1569 års tiondelängd och med orden »Jagh Benct P:son, pastor till Hiortede» senast år 1572. I 1570

års fogderäkenskaper för Tjust, sid. 177, finna vi av ett kungabrev följande upplysningar om honom: »Her Benet i Hiortterijd haffuer i underdånighet latedt giffuit oss tilkenne att hann udi näst förlidne sommer bodde udi Wij prestegäldh och bekom ther stor skade i så motte ath prestegården, som hann bodde påå och störste partenn aff thet hann äthe bläff uppbrent, såå ath hann för fatigdom skuld nögdes att draga thedann och till för:ne Hiortterijdh ther hann nu bor och säger sikh ingenn råd haffue till ath uttgöre thenn lantogzgårdh som hann står tilbacke medh både udi fiordh när hann bodde i för:ne Wij såå och thenn gård som senest pålades för a:o 70 och haffuer fför thenn skuld ödmuyckeligen begäreth ath wij honom medh samme gårder nådeligen welle för-schonne . . .».

ANDREAS HAQUINI (1573—79]. »Andreas i Hiorthedt» före-kommer första gången 1573 och återfinnes senast 1579 under detta års ryttarelängd. Han efterträddes någon gång före 1582 av

PETRUS BERONIS (eller Peder Biörnsson) [1582—1602). Denne är identisk med den under n:r 10 i herdaminnet upptagne Petrus. Han undertecknade 1585 års tiondelängd med följande för tidens enkelhet rätt så karakteristiska ord: »Bekennes jagh mig Peder Biörnsson att thetta register är rhatt och offorfalskatt (effter thet att jag icke haffuer signatt sielff) thes tijll wisso begeradhe jag then godhe gudhfruchtighe och wellerde mans her Anders signatt i Tuna her under.» Några år senare hade han emellertid skaffat sig ett eget sigill, vilket han tryckte jämte underskriften »Petrus i Hiortede» under Uppsala mötes beslut 1593. Sista gången Petrus Beronis förekommer är i 1602 års mantals- och tiondelängder.

Enligt herdaminnet skulle han redan 1593 ha efterträts av en Johannes Labander, som skulle ha dött 1628. Och återigen måste konstateras fel. För denne finnes ingen plats i Hjorteds herdalängd. En uppenbar förväxling har även ägt rum såtillvida som en Ingrid Jönsdotter Labandra, vars samhörighet med denne Johannes Labander är påtaglig, placerats såsom dotter till den näst-följande herden i längden.

ERICUS NICOLAI (1603—31). Han har undertecknat 1603 års tiondelängd med den klassiska formeln: »Att thette regijster ähr rett och oförfalskatt wijttnar iagh Ericus Nicolai pastor i Hiortedh medh mijtt signeett.» Enligt herdaminnet var han son till prosten Nicolaus Arvidi i Ed, där han år 1600 säges ha varit komminister. Angående denna upplysning hänvisas till vad som tidigare anförts

under Eds socken. Förut hade han varit »prædicant under Carl Bijrgesons fenicke». Enligt ett i 1619 års fogderäkenskaper för Tjust, sid. 13, intaget kungabrev, dagtecknat Kalmar den 20 aug. 1619, tillät Gustaf II Adolf honom att för egen räkning behålla kyrkotionden under ett års tid, eftersom han under Karl IX:s tid länge vistats bland krigsfolket i Livland och därigenom nästan »om sijn helse kommin ähr».

Locknevi.

I den äldre evangeliska serien finnes åtminstone en bortglömd — unus sed leo. Ty det lilla Locknevi har även det lämnat en kontraktsprost över hela Tjust och då är det väl bra förargligt, att just denne — den i varje fall formellt främste i socknens herdalängd — blivit uteglömd. Det är

JÖNS NICOLAI [1552—62]. Av prostarnas tionderäkenskaper för 1552—55 framgår genom en Oluff Andhs brev, att »Her Jöns i Lådkånau» år 1552 efterträtt »Her Sigge i Loffta» som »pröest i Tiusth». Sista året han spårats är i 1562 års tiondelängd, där hans sigill finnes, upptagande initialerna I. N., varför han med all sannolikhet kan antagas ha hetat Nicolai. Prost var han emellertid icke länge, ty redan 1555 nämnes »Oluff i Tryserum» som präst i Tjust.

HAQUINUS MAGNI [1567—1609], identisk med den i herdaminnet som nr 6 upptagne. På grund av en lucka i längderna kan icke sägas, vilket av åren 1563—67 han blev präst här. Han nämnes tidigast i 1567 års tiondelängd och senast i 1609 års mantalslängd. Han underskrev Uppsala mötes beslut 1593 ävensom prästerskapets och allmogens i Småland trohetsed till kung Sigismund 1594. Han synes, såsom ock herdaminnet uppgiver, ha dött 1609, ty i följande års hjonelagslängd upptages under prästgården — »Enkian».

PETRUS NICOLAI SCHARPIUS (1611—12). Första gången »Her Pär pastor» förekommer nämnd som kyrkoherde här är i 1611 års hjonelagslängd. Följande års tiondelängd här han underskrivit med orden: »Sub manu propria cum sigillo, Petrus Scharpius.»

Hallingeberg.

Rörande den andre under medeltiden upptagne kyrkoherden Herr Suno kan ytterligare en hel del nämnas. Hans fullständiga namn var

SUNE BENCTSSON [1362—71]. Han nämnes första gången i ett pergamentsbrev 1362 ²⁶/_x (nr 523), vari Linköpingsbiskopen Nils jämte domkapitlet bifaller en kaniken Sunes i Hallingeberg begäran att få bortbyta sitt kanikeprebendes fastigheter i Kisa socken mot sådana i »Warnanäs» socken. Han bevittnade vidare ett under Odensvi omnämmt testamente 1364. Bland riksarkivets pergamentsbrev finnes även intaget hans eget testamente, 1371 ³⁰/_o (nr 1012), vari Hallingebergs kyrka tillerkännes alla testators fastigheter i Stensrum och Rampnagerdhe ävensom alla övriga fastigheter. Han testamenterade vidare böcker, lösören och penningar till åtskilliga personer.

Efter den förste i herdaminnet upptagne protestantiske kyrkoherden, finnes där en stor lucka, som emellertid endast delvis kunnat utfyllas.

GODSKALK nämnes i prästernas kostgårdslängd 1555.

ANDERS [1559—62] har tidigast återfunnits i årliga räntelängden 1559 och senast i 1562 års prostetaxelängd. Han var blott några år Hallingebergs själasörjare och efterträddes något av åren 1563—66 av

ERASMUS JOHANNIS (eller Rasmus Hansson) [1566—77]. »Rasmus Hansson kirckeprest til Hallingebergh» återfinnes första gången i 1566 års tiondelängd och senast såsom undertecknare av 1577 års register på »rytter, kn[e]tther och ödis hemann».

PETRUS JOHANNIS (1577—1603). Han omnämnes i herdaminnet och är identisk med dess Petrus Jonæ, ehuru dödsåret därstädes är felaktigt. Före den 11 aug. 1577 blev han präst här; över verkningarna inom socknen av det ovan omnämnda, förhärjande hagelregn, som då föll över nästan hela Tjust, finnes nämligen en uppgift undertecknad av honom. Den sista påträffade handling med hans underskrift är 1603 års tiondelängd där det heter: »Bekennes jag Petrus owerdig kiorchioherde ibidem at thetta register ähr retth och ofalskatt ath i saning ähr under mitt signeth.»

LAURENTIUS JONÆ STARBECKIUS (1603—34). Han anges av herdaminnet ha blivit kyrkoherde här 1612, men blev det redan

1603, då han utan att ge uttryck åt samma ovärdighetskänsla som företrädaren »tryckte sitt signet» under detta års avkortningslängd: Från honom stammar genom sonen, lektorn och kontraktsprosten Israël Starbeckius den kända vetenskapliga släkten Starbäck.

NILS HAQUINI (1635—43). De om honom och de efterföljande kyrkoherdarna lämnade upplysningarna synas i huvudsak vara riktiga. Genom tvenne brev, intagna i 1619 och 1628 års landskapshandlingar och skrivna i Västervik den 18 jan. 1612, efterlät Gustaf II Adolf åt »thenne breffwissare och skipspredicant här Nils Haquini» dels »thet hemanet Hultahårfua benempdt i Hallingebärg socken i Tiust» och dels »thet hemanet Greby benempd» i samma socken, »som hans föräldrar nu boo upå, — — — quit och frj för alle åhrlige seduanlige utlagor utij visse och ovisse partzeller at niuta och bruka sampt och behålla, der emott skall han och her effter som her till låta sig bruka för skepzpredikant . . .»

Gamleby.

ERICUS CAROLI, vilken av herdaminnet upptages såsom den förste evangeliske herden här, säges ha levat 1553. Några upplysningar om denne ha icke kunnat vinnas, men han kan i varje fall icke ha varit kyrkoherde i denna socken det ovan angivna året, då i stället här verkade

MÅNS [1543—55]. »Her Måns i Västervik» finnes första gången omnämnd i prostarnas tionderäkenskapshandlingar 1543 och 1544. Senast omnämnes »Her Måns i Gambla Westeruick» i prästernas kostgårdslängd 1555.

Såsom den andre i den evangeliska längden upptager herdaminnet en Bothvidus Andreaæ, som skall ha levat 1570. Denna uppgift är emellertid med säkerhet felaktig. Som däremot i herdalängden för staden Västervik en Bothvidus finnes upptagen, vilken skall ha levat 1573, synes sannolikast, att en förväxling med denne ägt rum. Detta är så mycket mera troligt, som namnet Gamleby vid denna tid ej förekommer i urkunderna utan i stället »Gambla Vestervik» eller blott »Vesterviks socken».

SVEN MÅNSSON. Han förekommer första gången såsom under-tecknare år 1562 av föregående års tiondelängd med orden »atth så i sanningh åhr thrycker iag Sven Månsson som kyrkiop[re]st åhr til the[tta] för[enäm]nde Västervich — — —». Möjligen är

han identisk med den nedan nämnde Sveno Magni, men han har i så fall icke tjänstgjort här under 1560-talets sista och det följande decenniets första år.

NICOLAUS ELAI (eller Nils Elofsson) [1565—70]. Såsom under Törnsfall framgår har denna socken och Gamleby med säkerhet under några år haft gemensam präst, nämligen »Nicolaus Elai ij Törnifall oc Gambla Vesteruich». Denna förening här emellertid ägt bestånd högst ett par år till.

BENGT CANUTI. Han har undertecknat 1572 års ryttarelängd med orden »iagh Bengt Canuti, socknapr[e]st i gamla Vestervick». Med all sannolikhet är han identisk med den av herdaminnet omnämnde Benedictus Canuti, som emellertid av detta inplacerats på fullkomligt felaktigt ställe i socknens herdalängd och uppgives ha dött först år 1616.

SVENO MAGNI [1573—93]. Om han icke är identisk med den ovannämnde Sven Månsson, förekommer han första gången såsom undertecknare av 1573 års ryttarelängd. Han nämnes då under de följande decennierna i spridda handlingar, sist under 1592 års avkortningslängd. »Sveno i g. Vestervich» underskrev även Uppsala mötes beslut 1593. Men då sedan en lucka förekommer i längderna, har det ej kunnat utrönas, huru länge han här verkat.

SVENO JOHANNIS [1599—1622). Han förekommer första gången såsom undertecknare av 1599 års avkortningslängd och kallar sig då »Greffuinrones Capellann», men 1602 nämnes han såsom »Sueno Johannis, kyrkieprest uthi Gamle Vesteruich» och några år senare såsom »Predicant ibidem». Enligt ett i 1619 års landskapshandling intaget dombrev hade han den 9 jan. detta år infunnit sig inför Tjusts häradsrätt. Han avgav där en berättelse, huru han från 1616 hade brukat ett skattehemman, eftersom till hans prästgård hörde varken åker eller äng. Hemmanet kallades Eneberg och räntade inte mer än sex daler. Under danska fejden hade det blivit ödelagt, och ännu tre år därefter var det ingen som hävdade det. Då bosatte sig där en kolare. Men det hände sig icke bättre än att han alldeles fördärvade det, som var övrigt att förstöra. Och alla gärdesgårdarna brände han upp. Sedan började herr Sven att bruka det, och för allt sitt omak erhöll han ett års frihet för årliga räntan.

Enligt herdaminnet dog han jämte sin hustru och sju barn i pesten 1622. Uppenbart finnes då icke någon plats för den fel-

aktigt såsom hans företrädare upptagne Nicolaus Marci, vilken sägs ha varit kyrkoherde här kort tid 1617 och dött fyra år senare.

Gladhammar.

Om den näst äldste kyrkoherden här, kaniken

JOHANNES ADE [1391—1410] må anmärkas, att han så tidigt som år 1391 finnes nämnd i ett pergamentsbrev (nr 2582).

Som den förste evangeliske prästen här upptager herdaminnet

JACOBUS [1553—60] »curatus 1553». I prästernas kostgärdslängd för år 1555 upptages ock »Her Jacob i Gladhammar» och i årliga räntelängden för Tjust år 1560 »Här Jackop i Gladhammer».

GERDH PETRI. Denne är icke känd av Håhl men upptages av herdaminnet såsom kyrkoherde 1558 ^{25/12}. Uppllysningen om honom befinnes vara hämtad ur Gustaf I:s registratur. I Västerås utgavs nämligen denna dag en däri intagen »Collationn för her Gerdh Petri opå Gladhammers prestegäldh, liggendes udi Tiust i Smålandh». Men då företrädaren ännu nämnes i 1560 års räntelängd kan det antingen tänkas, att han aldrig tillträtt pastoratet eller ock att han visserligen gjort detta, men att förändringen icke kommit till fogdens kännedom. Det senare är nog det mindre sannolika.

BOTHVIDUS JONÆ [1562—93] nämnes första gången i prästetaxelängden för år 1562. Enligt herdaminnet blev han omsider prost. På grund av en lucka i de kamerala längderna kan det tyvärr ej utrönas, huru länge »Botvidus Jonæ overdige kyrkipastor i Gladhammar» där verkade. Sista gången han finnes nämnd är såsom undertecknare av Uppsala mötes beslut 1593. Under hans tid eller närmare bestämt 1571 bodde klockaren Ludwig i »Cloccaregårdenn».

ANDREAS OLAI [1599—1611]. Första gången »Andreas Olaj» nämnes är som undertecknare av 1599 års avkortningslängd. Liksom företrädaren säges han i herdaminnet ha varit prost. Felaktigt kallas han där Nicolai. Herdaminnets uppgift om hans dödsår, 1611, är däremot sannolikt riktigt, då han sista gången förekommer såsom undertecknare av det föregående årets avkortningslängd och det närmast följande årets undertecknats av efterträdaren Zacharias Benedicti Retzius.

När och var föddes Sophie Hagman?

Av August Gynther.

Begåvad med en sällsynt fågning, därtill intelligent och godhjärtad, ägde Sophie Hagman stora förutsättningar att bliva uppmärksammas och hyllad. Och dessa förutsättningar ökades i mycket betydlig grad genom några andra egenskaper, som utmärkte henne: hennes fina behag, taktfullhet och oegennyttan. Man kunde helt enkelt icke förstå, huru en kvinna av ringa börd — och att så var förhållandet med Sophie Hagman, var en allmän uppfattning — redan vid unga år kunde uppträda med så mycket behag och så mycken takt. Och om hennes oegennyttan har en man, vilken för visso var en sträng kritiker, nämligen greve F. A. von Fersen, i sina Historiska skrifter yttrat sig i aktningfulla ordalag.

Emellertid har relativt föga varit bekant rörande Sophie Hagmans liv och levnadsförhållanden. Bland annat har man anmärkningsvärt nog icke kunnat besvara de tre för hennes biografi grundläggande frågorna: När föddes Sophie Hagman? Varest föddes hon? Vilka voro hennes föräldrar?

Av en del uppgifter i memoarer från den gustavianska tiden framgår, att hennes födelse måste hava infallit i slutet av 1750-talet eller början av 1760-talet. I nyare uppslagsböcker o. d. är året 1761 angivet såsom hennes födelseår. Anledningen därtill är förmodligen annonsen i Stockholms Dagblad för den 9 maj 1826 rörande hennes död. Ty i nämnda annons uppgives, att hon vid sin bortgång den 6 i samma månad var 65 år gammal.

Emellertid är det tydligt, att denna uppgift var endast ungefärlig. Hon kunde hava varit 64 år och 10 månader eller 65 år och 5 månader gammal; den ungefärliga åldern bleve i båda fallen 65 år. Hon kunde alltså hava varit född sommaren 1761, men hennes födelse kunde lika väl hava infallit i slutet av år 1760.

Vid sin död var Sophie Hagman bosatt i Clara församling i Stockholm. Om man efterser i denna församlings död- och begravningsbok för år 1826, finner man hennes ålder vid dödsfallet angiven till 65 $\frac{1}{3}$ år. Denna mera preciserade uppgift skulle ju

Sophie Hagman.

Pastellporträtt, sannolikt utförd av överste J. von Rosenheim omkring år 1778.
Gripsholms slott.

innebära, att hon var född någon av de sista dagarna av år 1760 eller någon av de första dagarna av år 1761.

För att erhålla närmare upplysning härom måste man anställa forskningar i mantalslängderna, vilka förvaras i Stockholms stads arkiv. Det är ett sorgligt förhållande med dessa längder, ty för tiden mellan år 1760 och år 1830 äro de bevarade blott för de jämna tiotalen år; de övriga hava förstörts — en oersätlig förlust för den svenska kultur- och personhistoriska forskningen.¹ Först i de efter år 1810 upprättade mantalslängderna äro födelsedatum

¹ På föranstaltande av uppbördskontrollören Johan Richard Sjögreen försälldes de år 1877 till ett belgiskt pappersbruk.

Sophie Hagman.

Pastellporträtt, utförd av Gustaf Lundberg omkring år 1782. Tillhör fru H. Fredga, Norrköping.

och födelseår angivna; i de föregående uppgives endast åldern. Vid början av år 1820 bodde Sophie Hagman i huset n:r 5 i kvarteret Tigern, Clara församling (på dess tomt reser sig nu huset Fredsgatan n:r 10). Om man efterser i mantalslängden över denna församling för sistnämnda år, finner man den uppgiften, att Sophie Hagman var född den 31 december 1764. Årtalet är uppenbarligen oriktigt. Men om man jämför datum med den ovan anförda åldersuppgiften i död- och begravningsboken, skulle man komma till den slutsatsen, att hon var född den 31 december 1760.

För att definitivt avgöra, huruvida det förhöll sig så, måste man besvara frågorna rörande Sophie Hagemans födelseort och föräldrar.

Men då måste först en annan fråga besvaras: Hette hon ursprungligen Sophie? Med största sannolikhet icke. Ty vid mitten av 1700-talet var Sophie — eller Sophia, såsom det skrevs i dopböckerna — företrädesvis ett namn för aristokratiens döttrar; från aristokratien kom det till medelklassen, särskilt den högre medelklassen. Men i den klass, från vilken Sophie Hagman ansågs hava kommit, brukades namnet Sophie aldrig eller åtminstone ytterligt sällan; själva stavningen — med »ph» — lade hinder i vägen för dess användning där.

Vilka dopnamn hade hon då ursprungligen? I kyrkböckerna för 1700-talets sista decennium och de två första decennierna av 1800-talet förekommer hon i de allra flesta fall med namnen »Anna Sophia». Men i Hovförsamlingens kommunionbok för år 1781 finnes antecknat, att »jungfru Anna Maria Hagman» kommunicerade den 13 april nämnda år. Vissa skäl — varom det bleve för vidlyftigt att här tala — göra det sannolikt, att denna Anna Maria var identisk med Sophie Hagman. Och i Clara församlings kommunionbok för år 1800 finner man den anteckningen, att »Hagman, Anna Maria, Jungfru», kommunicerade den 13 september samma år. Denna gång är det ställt utom allt tvivel, att Anna Maria var identisk med Sophie. Ty i samma församlings utflyttningslängd för ifrågavarande år finnas under den 2 oktober vid en annotation om utflyttning för »Demoiselle Anna Sophia Hagman» följande ord tillfogade: »Com. d. ²³/₉ 1800».

Härav skulle man följaktligen kunna draga den slutsatsen, att Sophie Hagmans ursprungliga dopnamn voro Anna Maria och att hon sedermera antog namnet Sophie. Och enär hon av de två ursprungliga namnen bibehållit det ena, nämligen Anna, skulle man vara benägen för det antagandet, att detta namn varit det vanligen använda.

Men vid närmare övervägande måste denna tankegång förkastas. Ty om hon verkligen kallats Anna, hade det näppeligen funnits något skäl att utbyta detta namn mot Sophie. Snarare börjar man misstänka, att »Anna Maria» var felskrivning av prästerna och att Sophie Hagman ursprungligen haft ett dopnamn av så föga tilltalande klang, att hertig Fredrik Adolf ej velat begagna det. Och det ligger då nära till hands att tänka på den inom den klass, som Sophie Hagman ansågs ursprungligen hava tillhört, ganska vanliga namnsammanställningen Anna Stina, som ju ofta förkortades till Stina. Hertigen har ej velat kalla henne Anna Stina eller Stina, ej heller Christina — därför har hon tagit sig

ett annat namn. Och att det namnet blev Sophie, berodde nog även på hertigen. Det namnet var honom kärt, ty det bars av hans älskade syster Sophia Albertina — och dessutom av föremålet för hans ungdoms kärlek: grevinnan Piper, född von Fersen.

Det gäller alltså närmast att utreda, huruvida hennes verkliga dopnamn voro Anna Stina.

Ett stöd för att det förhöll sig så, påträffas i mantalslängden över stadens västra del för år 1780. I densamma angives nämligen, att »Mademoiselle Christina Hagman», 21 år gammal,

Sophie Hagman.

Miniätyrning, utförd av A. U. Berndes år 1785. Tillhör fru Ina Wijk, Stegeborg.
(Fotografien erhållen genom Svenska Porträttarkivet.)

bodde i huset n:r 128 — som nu motsvaras av Stora Nygatan n:r 20 — hos hertig Fredrik Adolfs hovmästare Jouffroy och dennes hustru. Att nämnda Christina Hagman — vilken enligt mantalslängden »är Frun till Sällskap» — var identisk med Sophie, är ställt utom allt tvivel.

Ett ytterligare stöd anträffas i mantalslängden för år 1790, av vilken framgår, att »Mademoiselle A: St: Hagman», 31 år gammal, bodde i kungl. slottet. »A: St:» är ju en uppenbar förkortning av »Anna Stina».

I mantalslängderna för åren 1800 och 1810 äro Sophie Hagmans dopnamn angivna såsom »Anna Sophia», i mantalslängden för år 1820 såsom »A: Sophi».

Förut har nämnts, att mantalslängderna för tiden mellan år

1760 och år 1830 äro bevarade blott för de jämna tiotalen år. För ytterligare efterforskning måste man därför begagna taxeringslängderna. Dessa äro emellertid ur personhistorisk synpunkt betydligt mindre givande än mantalslängderna. Dessutom sakna de register, varför forskning i dem är synnerligen tidsödande.

Emellertid lyckades jag i taxeringslängden för år 1788 anträffa »Mademoiselle Anna Stina Hagman», även då boende i kungl. slottet. Och omsider fann jag i taxeringslängden över stadens västra del för år 1778 »Figurantskan vid Operan Anna Stina Hagman», boende i huset n:r 127, som nu motsvaras av Stora Nygatan n:r 18.

Det är alltså uppenbart, att hennes ursprungliga dopnamn voro Anna Stina. Men vilket var hennes ursprungliga släktnamn? I personförteckningen till baletten Aeglé vid dess uppförande å operascenen i Bollhuset den 24 april 1775 — den första gång, som hennes namn förekommer i en dylik förteckning — kallas hon »M:lle Hagman». Men hon kunde ju ursprungligen hava haft ett namn på -dotter och ändrat detta till Hagman, när hon anställdes vid Operan. Ty det passade ej för en »operamamsell» att heta t. ex. Larsdotter eller Persdotter.

Vid forskningarna rörande Sophie Hagmans födelseort måste man alltså utgå därifrån, att hennes dopnamn voro Anna Stina och hennes släktnamn Hagman eller något namn på -dotter.

Vilka uppgifter i fråga om hennes födelseort hava förekommit?

I ett brev av den 31 maj 1796 till kungl. sekreteraren Mandorff (i avskrift i kungl. biblioteket) skriver Gjörwell rörande Sophie Hagman bl. a. följande: »Hon skal vara bördig ifrån Staden Strängnäs — — —». Ordet »skal» visar ju, att Gjörwell icke var säker på sin sak. Men då han därjämte i fortsättningen av brevet meddelar, att Sophie Hagman var i tjänst »hos Fru Grefvinnan Löwenhielm den tid hon bodde på Slottet», och vidare kommer med antydningar rörande »den sköne Baron Silfwerhielm» — då börjar man tycka, att den gode Gjörwells meddelanden hava en betänkelig likhet med löst prat.

Det var därför utan någon större förhoppning, som jag slog upp Strängnäs' födelsebok för den 31 december 1760. Resultatet blev även negativt: ingen Anna Stina Hagman eller Anna Stina -dotter fanns antecknad för nämnda dag. Men klokheten bjöd att genomgå den övriga delen av nämnda månad ävensom hela januari 1761 för att efterse, om någon Anna Stina Hagman under ifrågavarande tid blivit född. Att forska efter någon Anna

Sophie Hagman.
Gravyr av Elias Martin år 1786.

Stina -dotter för denna period kunde ju icke medföra svar på den framställda frågan och var alltså ändamålslost. Även denna undersökning gav ett negativt resultat.

Vidare har Birger Schöldström yttrat sig om Sophie Hagmans födelseort. Han har nämligen uppgivit, att hon var född i Hölö församling, Södermanland, och att hon sannolikt varit dotter till en soldat Hagman, vilken ännu år 1780 tjänade vid major Flemings kompani av Södermanlands regemente.

På ovan angivet sätt verkställd efterforskning i Hölö församlings födelsebok för december 1760 och januari 1761 gav ett negativt resultat. Och beträffande uppgiften om en major Fleming vid

Södermanlands regemente år 1780 är att märka, att ingen major med det namnet då fanns där; regementets majorer vid den tiden voro P. U. Liljehorn och J. Malm.

Innan jag går till undersökning av frågan, huruvida Sophie Hagman varit dotter till en soldat Hagman vid det angivna regementet, vill jag nämna en av märket M. H. författad uppsats »En tidsbild från Gustaf III:s dagar», vars förra häft var införd i n:r 244 av Stockholms Dagblad för år 1900. I uppsatsens senare häft, intagen i n:r 328 av nämnda tidning för samma år, läses bl. a. följande: »Sophie Hagman var född 1764 i Hölö socken i Södermanland, där fadern lär ha varit soldat. Uppgiften härom är till mig lämnad af en gammal dam, hvilkens styfmoders far varit brännmästare hos hertig Fredrik Adolf». Värdet av denna uppgift framgår — vad Sophie Hagmans födelseort och födelseår beträffar — av det förut anförda.

Vid undersökningen av frågan, huruvida Sophie Hagman var dotter till en soldat Hagman vid Södermanlands regemente, har man att först tänka på den även i d:r C. Forsstrands arbete »Sophie Hagman och hennes samtida» nämnde soldaten Daniel Hagman. Rörande honom har jag i Södermanlands regementes mönsterrullor — förvarade i krigsarkivet och i Uppsala landsarkiv — inhämtat följande:

Daniel Hagman var född i Stockholm år 1716 och hette ursprungligen Daniel Eriksson. År 1742 erhöll han anställning vid Södermanlands regemente med n:r 521 för roten Skarpåker, Runtuna socken, och transporterades det följande året till n:r 37 för roten Hagby, Bettna socken (Livkompaniet). Han antog då namnet Hagman efter roten. Under kriget i Pommern var han med sitt regemente där, låg i februari 1758 sjuk i Demmin och erhöll avsked den 3 juli samma år. Sedan saknas alla upplysningar om honom.

Han synes icke hava avlidit i Bettna, ty hans namn har ej kunnat återfinnas i församlingens död- och begravningsbok för åren 1758—1790. Enligt rullorna var han gift, men hans äktenskap synes hava varit barnlöst, ty ingen anteckning om något barn till honom har kunnat anträffas i Bettna födelsebok för åren 1743—1775.

Daniel Hagmans efterträdare var Anders Hagman. Denne var född i Södermanland år 1732 och hette före inträdet i krigstjänst Anders Larsson. Men Sophie Hagmans förmodade bror, den även i d:r Forsstrands förut nämnda arbetet omtalade soldaten vid Södermanlands regemente Lars Hagman — om vilken mera skall nämnas längre ned i denna uppsats — kunde ju ursprungligen hava

hetat Lars Andersson och följaktligen varit en son till den nämnde Anders Hagman. Så var emellertid icke förhållandet. Enligt husförhållningsboken för Bettna församling hade Anders Hagman i sitt äktenskap med Maria Jansdotter fem barn, nämligen sonen Johan, född år 1759, samt döttrarna Anna, Stina, Maria och Caisa, födda resp. åren 1755, 1763, 1767 och 1775. Lars och Anna Stina voro alltså ej hans barn. Visserligen förkortades »Anna Stina» ofta till »Stina», men året 1763 passade icke. Dessutom saknades Sophie Hagmans syster Elisabet — om vilken mera skall nämnas här nedan.

På grund av åldersförhållandena kunde emellertid ingen annan soldat Hagman vid Södermanlands regemente än någon av de två nämnda ifrågakomma i förevarande sammanhang. Härav framgick, att Sophie Hagman icke var dotter till någon soldat med detta namn vid sagda regemente.

För fortsättandet av forskningarna rörande hennes födelseort måste nu hela Södermanlands födelseböcker för tiden december 1760—januari 1761 genomgå. Att detta landskap i främsta rummet kom i fråga, berodde på innehållet i ett brev från hertig Fredrik Adolf till majoren vid Södermanlands regemente Jacob Malm.² Det har följande lydelse:

Södertelje och Tullgarn den 4. Aug: 1780.

Välborne Herr Major och Riddare af Kongl: Sverds Orden.

Som det intresserar mig at af Herr Majoren få veta af hurudan frägd och conduite en Soldat vid Herr Majorens Compagnie benämnd Hagman är, så har jag skolat af Herr Majoren i detta ämne begära en upprigtig underrättelse, emedan jag, i händelse bemälte Hagman sådant förtjenar, är beredvillig att göra honom hvad godt jag kan. Jag afbidar härå svar och är

Herr Majorens och Riddarens
väl affectionerade
Fredrich Adolph

Til H_r: Major Malm.

Om man efterser i Södermanlands regementes generalmönsterrolla för år 1778, upprättad den 18 juni nämnda år, finner man bemälde Hagman med dopnamnet Lars och n:r 1173. för roten Limslätt, Barva socken (Östra Rekarnes kompani). Han uppgives vara 27 $\frac{1}{2}$ år gammal och skulle följaktligen hava varit född omkring den 1 januari 1751. Vid hans namn står anteckningen

² Detta brev — som är omnämnt i dr: Forsstrands ovan anförda arbete — äges nu av fru Fanny Carlson i Uppsala. Med stort tillmötesgående har brevets ägarinna låtit mig taga en avskrift av detsamma.

»Sörml.» Han var alltså född i Södermanland. Då det på grund av innehållet i hertigens ovan anförda brev måste anses mycket sannolikt, att denne Hagman var bror till Sophie Hagman, bör man alltså i första rummet söka hennes namn i Södermanlands födelseböcker.

Antalet församlingar i detta landskap uppgår till cirka 120. Några av dem hava erhållit tillstånd att behålla sina äldre kyrkböcker; de övriga församlingarnas äldre kyrkböcker förvaras i Uppsala landsarkiv. Åtta av de senare församlingarna sakna födelseböcker för åren 1760—1761, och en nionde församling saknar dylik bok för tiden före år 1761. Under forskningsarbetets gång fann jag dessutom, att en tionde församling saknar födelseuppgifter för tiden november 1760—maj 1761.

Resultatet av denna undersökning blev i början rent negativt: ingen av födelseböckerna innehöll för den 31 december 1760 någon anteckning om Anna Stina Hagman eller Anna Stina -dotter, ej heller fanns i någon av böckerna för den övriga delen av nämnda månad och för januari 1761 någon Anna Stina Hagman antecknad.

Denna väg hade alltså icke lett till målet; en ny väg måste försökas.

Sophie Hagman hade en syster Elisabet, som gifte sig med underofficeren Anders Bjurström, men blev från honom skild och därefter jämte sina barn hade ett hem hos Sophie Hagman under många år. Elisabet Bjurström dog emellertid före år 1820 och är följaktligen ej upptagen i mantalslängden för det året — såsom förut nämnt den första bevarade mantalslängd, i vilken födelsedatum och födelseår äro angivna. Men i Clara församlings utflyttningslängd för år 1797 fann jag hennes namn jämte födelseåret 1755, och slutligen lyckades jag även finna henne i den enda taxeringslängd, vari hennes födelsedatum och födelseår äro angivna, nämligen i taxeringslängden över samma församling för år 1813. Däri angavs, att hon var född den 23 juni 1755.

På grund härav började jag ånyo genomgå Södermanlands födelseböcker — denna gång för att efterse, dels om någon Elisabet (resp. Lisa) Hagman eller -dotter fanns antecknad för den 23 juni 1755, dels om någon Elisabet (resp. Lisa) Hagman fanns antecknad i den övriga delen av nämnda månad eller i nästföljande juli månad.

Med negativt resultat hade jag ånyo genomgått de flesta av böckerna, då jag fortsatte forskningen i Eskilstunas bok. Hunnen till den 20 juli, fann jag, att flickebarnet Elisabet, dotter till borgaren Peter Hagman och dennes hustru Elisabet, föddes nämnda

dag. Visserligen upptog taxeringslängden för år 1813 ett annat födelsedatum, nämligen den 23 juni. Men namnet Elisabet förekommer tämligen sällan i den tidens födelseböcker, och detsamma är förhållandet med namnet Hagman. Det skulle därför hava varit ganska egendomligt, om tvänne flickebarn med namnet Elisabet Hagman blivit födda i Södermanland under en tidrymd av endast fyra veckor.

Men jag hade ju redan förut genomgått Eskilstunas födelsebok för december 1760 och januari 1761 utan att anträffa Anna Stina Hagmans namn.

Jag fick nu anledning att närmare tänka på den här ovan nämnda åldersuppgiften, 21 år, för Sophie Hagman (Christina Hagman) i mantalslängden för år 1780. De uppgifter, vilka lågo till grund för denna mantalslängd, voro i regel skrivna i november 1779. Om ifrågavarande åldersuppgift vore riktig, skulle Sophie Hagmans födelse alltså hava infallit i slutet av år 1758. Och den i mantalslängden för 1790 angivna åldern, 31 år, stämde ju härmed. I och för sig kunde ju också dessa båda åldersuppgifter — såsom de äldsta — förtjäna att anses såsom de tillförlitligaste.

Trots dödsannonsens samt död- och begravningsbokens utsago började jag därför misstänka, att Sophie Hagmans födelse icke infallit i slutet av år 1760, utan i slutet av år 1758. Det var därför med en viss spänning, som jag slog upp Eskilstunas födelsebok för den 31 december 1758. De första ord, som mötte min blick, voro Anna Stina, och i kolumnen bredvid stod namnet Hagman. Anteckningen innehöll, att Anna Stina, dotter till borgaren Peter Hagman och dennes hustru Elisabet Hedman, föddes i Eskilstuna den 31 december 1758. Dopvittnen voro gelbgjutaren Olof Hellberg, mästern Peter Rising, hustru Catharina Hellberg och hustru Helena Rising.

I bladets kant bredvid anteckningen var — likaledes med bläck — skrivet ett *N*, sammanbundet med ett *B*, alltså *Nota Bene*. Kanske har någon prästman i slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet velat fästa uppmärksamheten därpå, att lilla Anna Stina var identisk med den då för sin sällsynta skönhet och sitt älskvärda väsen vittbekanta Sophie Hagman.

Var soldaten Lars Hagman hennes bror? Ja, han var det äldsta av Peter Hagmans barn. Men i generalmönsterrullan för år 1778 är hans ålder oriktigt angiven, ty han var i verkligheten $2\frac{3}{4}$ år äldre, än denna rulla utvisar.

Slutligen är följande att märka: Det är bekant, att Sophie Hagman befann sig i Stockholm redan i början av 1770-talet. Man

har undrat över anledningen därtill, att hon sålunda redan i barnåren kommit till huvudstaden, ehuru hon — såvitt hittills varit känt — där icke ägt någon närmare anförvant, som kunnat taga vård om henne.

Förklaringen föreligger i Eskilstunas kommunionsbok för år 1762. Av densamma framgår nämligen, att makarna Hagman kommunicerade i denna stad den 6 januari nämnda år för sista gången, och en betydelsefull anmärkning är tillfogad: »flyttade til Stockholm». Sophie Hagmans föräldrar flyttade alltså år 1762 från Eskilstuna till huvudstaden.

Den forstatta forskningen i Eskilstunas kyrkböcker har givit en del andra upplysningar rörande familjen Hagman under dess vistelse i nämnda stad. Här är icke platsen för dessa upplysningar, men de komma givetvis att intagas i den utförliga levnadsteckning över Sophie Hagman, med vars utarbetande jag under flera år varit sysselsatt.

* * *

Förestående utredning giver kanske anledning till den frågan: Inbjuder icke densamma direkt till en förringad värdesättning av sådana officiella uppgifter, som hittills givit den fastaste stommen vid personhistoriska forskningar? Det bör därför icke underlåtas att här till sist understryka den avgörande betydelse, som i första hand måste tillmätas dylika officiella uppgifter. Varje tanke på felaktighet hos en enskild sådan uppgift måste skjutas åt sidan, intill dess riktigheten därav motsäges av andra ännu bättre be styrkta forskningsresultat. Att man emellertid stundom vid användandet av kyrkböcker, mantalslängder och andra officiella källor ställes inför valet mellan att godtaga en och underkänna en annan uppgift, torde vara, vad varje släktforskare kunnat konstatera. Utan att fördenskull underskatta värdet av detta källmaterial över huvud taget, lär man väl också få säga, att det ligger i sakens natur, att enskilda bristfälligheter, som tvinga till ett dylikt val, måste förefinnas. Vad särskilt angår den undersökning, för vilken här redogjorts, får det ju erkännas, att en sällsynt stor anhopning av sådana bristfälligheter förelegat. Men å andra sidan torde det icke mot ovanstående bevisföring kunna anmärkas, att den frångått en officiell uppgift utan att däremot stridande vittnesbörd i andra officiella källor varit för handen och utan att sammanhanget eller nöjaktiga förklaringar över skiljaktigheterna mellan de föreliggande uppgifterna berättigat därtill.

Några anteckningar om släkten Leijel vid Älvkarleby bruk.

Av G. O. Berg.

Den starka uppblomstring av bergsbruk och industri, som utmärkte mitten av 1600-talet i vårt land, berodde till väsentlig del på inflyttningen av kapitalstarka och i nyssnämnda näringsgrenar förfarna män, såsom Louis De Geer, »den svenska industriens fader», Siegroth, Grisbach, medlemmar av släkten De Besche m. fl. De invandrande främlingarna voro väl huvudsakligen tyskar och nederländare (valloner), men åtskilliga kommo också från England och Skottland. Så var fallet med bröderna Leijel, vilka tillhörde en skotsk adlig släkt, som sedan blev naturaliserad och introducerad på riddarhuset 1719. De slog sig först ned i Stockholm såsom handelsmän, vilket de väl ock alltjämt förblevo, även sedan de blivit intressenter i Älvkarleby bruk. Den äldste av bröderna, Jacob, född 1612, död 1678, hade en son Adam, född 1658 död 1729, vilken blev brukspatron på Hammarby i Örebro län. Som han ej efterlämnade några barn, utgick den äldsta släktgrenen med honom.

David, född 1621 död 1676 ²⁶/₃, var den av bröderna, vars namn företrädesvis är knutet till Älvkarleby bruk. Claes Depken, död 1702 (adlad Anckarström), den egentlige anläggaren av detta bruk, lyckades nämligen intressera bröderna Leijel för detta företag, framför allt David, vilken blev Depkens kompanjon och deltog i brukets anläggning och skötsel. För Davids efterkommande skall jag här nedan redogöra.

Henrik, född 1627 död 1710, den tredje av de inflyttade bröderna, hade en son Adam, född 1669 död 1744, vilken blev bergmästare, assessor i bergskollegium och slutligen bergsråd.

Utom dessa tre bröder, som äro upptagna i Anreps ättartavlor, har jag funnit ännu en broder vid namn Adam, vars födelseår är obekant, likaså dödsåret, vilket dock ej kan vara senare än 1688, då hans änka omtalas.

Vi återgå nu till David Leijels efterkommande. Enligt Anreps ättartavlor skall han ha haft 2 söner: David d. y., född 1660 död

1727, och Johan, född 1664 död 1744. Av handlingar i Uppsala landsarkiv framgår dock, att det funnits en tredje broder vid namn Petter, troligen död 1713. I en sockenbeskrivning över Älvkarleby av A. N. Sandén har jag funnit, att en altartavla 1702 skänktes till Älvkarleby kyrka av »bröderna Jakob och Petter Leijel». Härav synes otvetydigt följa, att David Leijel haft fyra (icke blott två) söner.

Av dessa David Leijels söner har den äldste, David d. y., både varit brukspatron och ämbetsman inom bergsstaten, såsom bergmästare och slutligen bergsråd.

Johan blev rådman och slutligen handelsborgmästare i Stockholm. Hans son Carl, född 1718 död 1789, blev bergmästare, fullföljande släktens traditioner att ägna sig åt bergsbruket, vare sig såsom bruksägare eller bergstatstjänstemän.

Petter, brukspatron på Älvkarleby, torde hava varit den av bröderna, som, ehuru de alla voro delägare i bruket, var den egentlige ledaren av »familjebolaget» från 1690-talet till sin död. Detta synes framgå av flera skrivelser i Uppsala landsarkiv till landshövdingen i Uppsala, undertecknade av Petter Leijel »å Älvkarleby bruks intressenters vägnar». Det är ock föga troligt, att den äldre brodern David med sin statstjänst kunnat förena ett verkligt ledareskap för bruket. Detta synes han dock hava gjort efter sin broders död, då han finnes ha undertecknat skrivelser på samma sätt som brodern. Under sina sista levnadsår hade David Leijel avsked från sin statstjänst och hade därför tillfälle att odelat ägna sina återstående dagar åt brukets skötsel till sin död 1727. Hans äldste son, också med namnet David, efterträdde sin fader såsom direktör vid bruket, men dog redan 1737 ogift.

Älvkarleby och Harnäs innehades alltjämt av medlemmar av Leijelska släkten ända till 1772, då bruken såldes till grosshandlaren Thomas Tottie i Stockholm.

Den fjärde av David Leijels söner, Jakob, som jämte brodern Petter skänkt altartavlan till Älvkarleby kyrka, torde, ehuru även delägare i bruket, haft sin verksamhet förlagd till ett annat fält. Han blev nämligen förvaltare vid Ortala kronobruk och ägare av Vällnora bruk i Knutby socken i Uppland. Hans födelse- och dödsår äro mig obekanta.

David Leijels ättegren kvarlevde längst och utslöcknade först i början av 1900-talet med en sonsons sonsons dotter till David Leijel den äldre.

Såsom av ovanstående framställning torde framgå, kan släkten

Leijel med rätta betecknas såsom en bergsmans- eller bruksägare-släkt, som utan tvivel inlagt stora förtjänster om denna näringsgrens utveckling i vårt land. Från senare hälften av 1700-talet synas släktens medlemmar mest hava trätt i statstjänst, militär eller civil, dock utan att uppnå några högre grader.

Efter denna korta översikt över släkten Leijels historia i Sverige kunde jag sluta; men som vissa handlingar i Uppsala landsarkiv ådagalägga, att förhållandet mellan släktens medlemmar ej alltid varit det bästa, må även härom något meddelas såsom ett bidrag till släktens och tidens historia.

Av dessa handlingar framgår, att en vidlyftig process blivit förd efter David Leijels död 1676. Av hans söner hade då ännu ingen kommit till myndig ålder. Härav synas de båda farbröderna Adam och Henrik begagnat sig för att kunna, såsom det heter i katekesen, »under sken av lag och rätt tillägna sig nästans arv eller hus».

Att följa utvecklingen av den långvariga processen mellan David Leijels arvingar och de båda farbröderna skulle säkerligen bliva ett ganska tidsödande och otacksamt arbete. Efter åtskilliga års förlopp, då det antagligen led mot processens slut, ingåvo arvingarna en vidlyftig inlaga till Kongl. Maj:t, i vilken de punkt för punkt framställa sina klagomål.

Ingressen till densamma må här meddelas i sin helhet: »Emedan våre faderbröder, Adam och Hindrik Leijlar, hafva sig afklädt all naturlig kärlek och oss sine brodersbarn uti en och annan motto mot lag och laga stadgar mycket illa handterat, däröfver vi, Gud bättre, fått orsak oss beklaga; så hafve vi, jämte vår allerunderdånigste supplique, det samma uti följande deduction och bifogade allegatis velat uppsättja, allerunderdånigst bönfallandes, det Eders Kongl. Maj:t af infödd mildhet, nåde och tålmod sådant anhöra och behjerta täcktes.»

En av de viktigaste anklagelserna mot de båda farbröderna var utan tvivel den, att de, när David Leijel låg på sitt yttersta, ett par dagar före hans död, begagnat sig av hans svaghetstillstånd till att förmå honom att underskriva en skuldförbindelse till de båda bröderna, i vilken skulderna upptagits till allt för höga belopp. Ett kontrakt, genom vilket David Leijel utarrenderat Älvkarleby bruk åt en sin måg, Anders Holm, hade de kastat i elden för att kunna styra och ställa efter eget behag vid bruket och förfoga över dess tillgångar i egenskap av självtagna förmyndare över

de omyndiga arvingarna. De flesta av dessa, kanske alla, blevo dock myndiga under den långvariga processens förlopp. Den äldste sonen, David, var åtminstone myndig ej så långt efter faderns död och kunde själv föra talan å egna och sina medarvingars vägnar.

Då såsom redan nämnts, det skulle bliva allt för vidlyftigt att redogöra för alla anklagelsepunkterna, inskränker jag mig till att, utom det redan nämnda, anföra inlagans slut, vilket även innehåller åtskilligt av intresse.

»Äro vi alltså», heter det där, »af högsta nöden tvungne att falla Kongl. Maj:t allerunderdånigst till fota, som af denna underdånigste deduction förmärka täcktes, huru föräldralösa barn och ett sorgbundet sterbhus är handteradt vordet af våre faderbröder, hvilka vår rätt efter naturlig plicht borde bevaka, i det de under prætext af förmynderskap och annan tillmäten myndighet hafva, som förr sagdt är, oss okrafda, ohörda och ociterade igenom hvarjehanda resolutioner sökt att förekomma oss uti vår rätt och den afskära, viljandes vår fasta egendom under sig och (de) sina, förutan åtskillige ansenlige järnposter (som) de tid efter annan bracht sig tillhanda, jämväl att de ännu en del af de anammade lösören och bohagssaker innehafva och ej gjort riktigt före, för hvilket allt de ej villiga stå till svars hvarken uti den ena eller andra instantien, utan excipera och sig på de ensidigt af dem utverkade resolutioner beropa; för den skuld i djupaste underdånighet bönfallandes, det Eders Kongl. Maj:t, som macht hafver skrocksocknar återbryta och sanning utleta, täcktes, af dess infödda Kongl. mildhet och nåde samt dragande nit om den helige Justitiens obehindrade lopp, vara oss uti vår hafvande rätt beforderlig till det Gud och Naturen oss förundt. Emot en sådan hög Kongl. nåd och beföring förblifve vi skyldigst intill vår dödsstund etz.»

Denna inlaga, vartill konceptet finnes i landsarkivet, är odatad, men torde vara inlämnad omkr. 1685.

Ehuru man är på förhand stämd till förmån för David Leijels arvingar, som så illa behandlats av sina farbröder, har jag dock ansett rättast att höra »et altera pars», om också, liksom klagande parten, blott i största korthet. En likaledes i landsarkivet förvarad skrivelse till landshövdingen 1688, undertecknad av Henrik Leijel och hans numera avlidne broder Adams änka, innehåller nämligen ett utförligt bemötande av de framställda anklagelserna. I många fall tillbakavisas dessa såsom alldeles ogrundade eller åtminstone obevisade. I fråga om det »själftagna förmynderskapet» säges det,

att David Leijel själv i livstiden anmodat sina bröder att bliva de omyndiga barnens förmyndare, men att de efter ett par år, när tvisterna begynt, begärt och erhållit Kungl. Maj:ts befrielse från uppdraget. Själva huvudanklagelsen, den om brödernas beteende mot David Leijel, då han på dödsbädden blivit så gott som tvingad att underteckna den ödesdigra skuldförbindelsen, bemötes med påståendet, att han flera veckor före sin död fått del av densamma och ej funnit något att anmärka. Ej heller hade David Leijel vid undertecknandet varit så aldeles utan sans och förnuft, som från de klagandes sida påståtts.

Ehuru svarandeparten synes ganska skickligt framställa sig såsom aldeles oskyldig i fråga om de gjorda anklagelserna, som fyndigt bemötas eller kringgås, synes det dock ofrånkomligt, att David Leijels bröder begagnat sig av dennes svaghetstillstånd för att förmå honom till det ofta nämnda undertecknandet.

Huru domen slutligen utföll, kan man ej finna av de i landsarkivet befintliga handlingarna, men av det faktum, att David Leijels arvingar sutto kvar i orubbad besittning av Älvkarleby bruk, får man väl draga den slutsatsen, att de åtminstone i huvudsak vunnit processen, och att motparten misslyckats i sitt onda uppsåt att tränga brorsbarnen från bruket, om detta verkligen varit hans avsikt.

Ett brev från Per Hörberg till Sergel.

Meddelat av O. Wieselgren.

Brev från Per Hörberg äro som bekant ytterst sällsynta. Med undantag av breven till F. S. Silverstolpe förekomma knappast mer än enstaka skrivelser av hans hand. Anledningen är icke svår att förstå: konstnären var ju en man av särdeles ringa skolning, och det föll sig för honom vida lättare att taga penseln än pennan i handen. I sin självbiografi har han berättat, att han lärde sig skriva efter en förskrift, gjord av en gammal soldat »med svag stil och skrivart, som man ju kunde vänta av en sådan läromästare». Naiv och enkel till sin läggning som han var, lärde han sig heller aldrig riktigt konsten att klart och redigt uttrycka sig skrift. Över hans pennas alster vilar alltid en prägel av barnslighet, som karaktäristiskt speglar det outvecklade och primitiva i hans naturell. Här nedan publicerade brev, vilket kommit till Kungliga biblioteket med framlidne statsgeologen Axel Lindströms stora autografsamling, torde kunna betecknas som ett typiskt prov på hans brevstil, på samma gång som det utgör ett intressant bidrag till kännedomen om förhållandet mellan Hörberg och Sergel, vilken senare ju på ett rent rörande sätt tagit sig an den obekante bondmålaren redan vid hans första besök i Stockholm år 1783.

Falla den 23. Marti 1813.

Högaktnings-värdaste vän!

Med obeskriflig fågnad bekom jag min väns senare skrifvelse den 7. sistlidne Januari, men, den 3. i nämde månad kom det till Norrköpings Post-Contor; min vän har ej daterat detta bref; men det var för mig lika angenämt; ty der uti har min vän gifvit mig många jntressanta underrättelser, hvar före jag tackar min bästa vän på värdigaste sätt!

Med lika uppriktighet och i grund af den alt mer och mer rotfästade vänskap oss emellan, vill jag i någorlunda ordning nu besvara min väns nämnda bref. Haf tack min hjertans vän, som

gillat mitt Poetiska försök! samt att min vän är glad med mig för den nåd vår älskelige Kron-Prins har gjordt med mig.

Jag tager stor del i min väns glädje, uti det hoppet, att unga Sergell har gjordt ett lyckeligt vahl i det, att han vill använda sina tankar och möda med Jordbruket. Detta näringssätt är väl dett aldra oskyldigaste, hederligt och säkraste i verden; men denna näring fordrar och vidsträckta Kundskaper, idoghet och grundade uträkningar; men åcker-brukaren har naturens Herre, att vänta för sin flit betalning utaf; den som där emot skall löna Artisten kan vara nyckfull, oförmögen och egennyttig. Jag vill bedja min vän om, att få vid tillfälle få veta unga Sergels förnamn och uti hvilken församling Spånga sätter ligger uti. Jag har eftersökt det uti Tunelds Geographi; men finner där ett sätter Ålspånga nämnd i Södermanland. Detta motte vara det som min vän har kjøpt åt sin son, är det så?

Haf hjertelig tack min vän, för de mig jntressanta underrättelser, vid Academiens för de frie Konsternes sammankomst, rörande min Afsigt med mina utkaster och Compositjoner till mina gjorde Altartaflor; min väns underrättelse där om var tillräckelig; men jag fick igenom Academiens Secreterare och dess ständiga Preses, ett tacksäjelbref därföre, daterat Stockholm den 21. Februarij sistlidne, här uti röjes, att min ringa gåfva med välbehag är emottagen och införlifvad med Academiens öfriga samling till unga artisters nytta. Min vän finner sällan nöje i att bevista Academiens sammankomster; här af drager jag den slutsatsen, att jag är lycklig, som ej har något som en Academiens medlem, att befatta mig med vid sådana sammankomster.

Det var förargeligt, att märka Afvunden emot den (i mitt tycke,) snälla Holmberg, som öfverträffade som Agré kanske många sina förmän, men Afvunden beherskar mone mäst den som bär stämpel och namn för mera stort än han i värkligheten är.

Här medföljer prof på min upfinning med att bereda Thousz, hvar med jag nyttjar det som skrif-bläck på detta paper och huru det låter lätt Practisera sig till tickning och Laveur, visar medföljande proflapp, hvilken min vän behåller som en liten gåfva. Hvad upfinningen af de gamle mästares sätt att gjöra Figur-Tryckstämplar för Bok-tryck, har jag nu påbegynt och ser ljus uti, att det och motte lyckas mig förträffeligen väl; här på skall min vän framdels få prof.

Ehuru min väns hälsa var skrahl, när min vän skref mig sist till, så röjer likväl min vän i sin skrifvelse munterhet och sin-

nesstyrka. O! motte det onda försvinna för min älskade vän Sergell, som nu är den enda i lifvet af mina älskvärda befodrare vid Academien; Ja, hvad har icke en 30-års tid gjordt förändringar? År 1783 blef jag först känd af min vän, som tillika med flere af Academiens ledamöter befodrade mig till det bästa för en både närvarande bärning och för en framtida.

Ack! min vän, hvad det voro för ett förtjusande ögonblick om försynens Herre så skickade att jag fingo omfamna min hjertans vän Sergell i min koja, som då voro full af större sällhet och nöje än som oftast i stora Pallatzer kan finnas! men jag kan ej göra mig mera än ett haft hopp här på.

Det skulle blifva mig nöjsamt, att få se något af Hengrie arbeten med svartkrita gjorde, och Baudiots Historiska arbeten; på min väns vittnesbörd om desse artister, är jag viss på att de äro båd två goda mästare.

Ja, vår saliga vän på Finspong, han var god som ett Lamb, och hade sådan Caracteur.

Huru långt än det drager ut på tiden, så gör jag mig säker på, att min vän återfår sitt lån till fordna Herrskapet på Finspong.

Nu till något annat, för att fylla brevet. Jag märker utaf min väns skrifvelse, att min vän ej är smickrad af vidlyftiga Titular, om än sanna, (så dan är och jag sinnad,) ty intit är von eller av framman för Sergell, intit ser jag något annat sköldemärke i min väns sigill än som min vän har brukat långt före detta; därföré lätt oss som goda vänner på redeliga moders-språket, skriva både in och utanskrift, väl san, men okonstlad; ty det har gådt mig som Bonde-sonen som blef Präst och Kyrkoherde, som han väntade sin Biskop och förmän till sig för att jnstalleras, trodde han sig vara tjänligast klädd i Cits-natträck, med ny Peruque och Saffians-toflor. Biskopen kom och Kyrkoherden emottog honom i sin nya dräckt; hvad (sade Biskopen), är i sjuk emedan i är ej klädd så dags på dagen? nej sade Kyrkoherden, jag har trodt mig vara tjänligast klädd här med, och för denna högtidelighet skull, har jag låtit göra mig denna Klädnad, hvilken jag förr ej har mägtats mig.

Biskopen svarade honom och sade: Kan i vara så enfaldig och okunnig; vet i bör möta eder Biskop och förmän uti eder Prästelige skrud. Ack Herr Biskop förlåt mitt misstag, det skall straxt bliva rättat, stig in i stugan så länge. Han ropar på Kläckaren, som fölgde honom i Kyrkan, påklädde honom skjortan och

mässe-Kåpan. När han kom hem i förstugan, flydde hans hustru honom Bränvins-flaskan och Brödtaldricken för att följa Biskopen och Herrar Constorialerne. Således gick Herr Kyrkoherden ifrån den ena ytterligheten till den andra. Så har det gått mig i Kundskap om Rang och Tittlars bruk.

Som jag ej har för det närvarande, någon lönande beställning, så har jag påtänkt, att medelst så kallad Trädsnitt, göra jlumine-rade taflor, för att sälja med någon vinning åt allmogen, för att pryda deras Kojor och stugor, och således bliva den andra Hoffbro. Ja, hvad skall man göra i nödenes tid.

Detta sista är ännu ett blott förslag af mig som lefver och dör

Min Högagtnings värdaste väns

uprigtigesten vän och tillgifnaste

Pehr Hörberg.

Smärre meddelanden.

— Det har på sista tiden kommit ut ganska få enskilda släktböcker i jämförelse med den rikliga produktionen för några år sedan. Nu senast har emellertid red. fått sig tillsänd en ståtlig volym, vars yttre kan upptaga tävlan med prakttrycken från inflationstiden. Även innehållet är på sitt sätt ganska märkligt. Det rör sig, som titeln anger, om »*En släkt från Göinge, stammande från hemmansåbon Ola Persson å nr 9, Ö. Broby (1752—1806) och hans ättefäder. Anteckningar och bilder ur en nordskånsk bondesläkts historia under ett tredjedels årtusende samlade av Følke Johnsson.*» (Kristianstad 1926, st. 4:0, 199 s. + 1 tab.). Att det således här är fråga om en redogörelse för en allmogesläkt är väl i och för sig ej så förvånande, som det skulle varit ännu för trettio år sedan. Sedan dess hava ju flera arbeten utkommit, som rört sig inom samma område. Förhållandet är enbart tillfredsställande, för så vitt som det utgör bevis på ett ökat intresse för dylika ting bland allt bredare lager av befolkningen och på samma gång ger vid handen, att de strävanden, som tagit sig uttryck i exempelvis landsarkivens upprättande, sätta märkbar frukt i en allt mera utbredd forskning. Den äldre uppfattning, som ansåg, att det intresse, som individerna voro ägnade att ingiva, var avgörande även för den uppmärksamhet, som från det allmännas sida kunde skänkas deras släktskapsförhållanden, får väl fortfarande anses riktig. Men detta gäller givetvis icke de större eller mindre grupper, som hava gemensamt ursprung, och för vilka klarhet beträffande deras härstamning bör vara betydelsefull, alldeles oavsett om förfäderna i något avseende varit berömdheter eller icke. Vad nu är sagt träffar emellertid blott till en del nu föreliggande arbete. Författaren har nämligen, genom ett enligt min mening lyckligt grepp, givit sin bok en större bästyrka och lyft upp den i ett högre plan, som gör den demografiskt värdefull. Detta har skett däri-genom, att hans redogörelse omfattar icke blott vad som vanligen menas med en släkt utan alla efterkommande till en gemensam stamfader. På detta sätt kan släktöversikten bliva, och blir det i alla händelser i detta fall, ett bidrag till ståndscirkulationens historia, en kanske hittills nog försummad sida av demografien, som särskilt i vårt land bör hava ett rikt forskningsfält.

Den behandlade Göingesläkten leder sitt ursprung från en bonde i Broby, som föddes 1752 och dog 1806. Ehuru ännu blott fyra mans-åldrar gått förbi efter sistnämnda tidpunkt utgör i närvarande stund de kända efterkommandes antal ej mindre än 795, som genom stamfaderns

fem barn bildat fem släktlinjer, var för sig fördelade i ett antal »grenar». Endast en av de förstnämnda har till större delen kvarblivit i bondeståndet, under det att de övriga övergått till olika stånd och yrken. Därtill kommer, att släktmedlemmarna till följd av emigrationsepidemien under 1800-talets senare hälft spritt sig till vitt avlägsna delar av jordklotet, så att för närvarande ej mindre än 225 personer eller mera än 28 procent av hela antalet hava sitt hemvist utanför Sverige. Svårigheten att under sådana omständigheter följa en så utbredd posteritet kan ej underskattas och ökas givetvis dag för dag. Då fallet kan sägas vara typiskt för stora delar av vårt folk, lär det få anses för en förtjänstfull uppgift att på sätt här skett i tid tillvarataga möjligheterna för en fortsatt redogörelse, vars resultat kunna bliva oberäkneliga.

I ett inledande kapitel behandlas stamfaderns förfäder, av vilka den äldste numera med säkerhet kände levde som frälsebonde på 1600-talet. Släktkedjan belyses genom talrika utdrag ur kyrko- och jordeböcker. För de hemman, som brukats av dessa äldre släktled, meddelas historiska uppgifter. Som bilagor avtryckas ett antal minnesrunor över avlidna släktmedlemmar, av vilka professor Hjalmar Nilsson i Svalöv torde vara den mest kände. Ett utförligt register avslutar arbetet, som är rikt illustrerat med porträtt m. m. En åtföljande tabell av originell form ger en åskådlig bild av de olika linjernas fördelning och inbördes förhållande. Arbetet är utgivet i 225 nummerade exemplar.

Aqut.

— *Axel von Fersens dagbok* utg. av Alma Söderhjelm. I—II. Sthlm, Alb. Bonniers förlag, 1925—26.

Internationell ryktbarhet kan ha ganska tillfälliga grunder. Få enskilda svenskers namn äro allmännare kända utomlands, men bland dessa är givet Axel von Fersen d. y:s. Detta beror endast på hans förbindelse med Marie-Antoinette.

Fersen är en romantisk gestalt. En regelrätt tragedi, ansågo de gamle, skulle handla om förnäma personer, om kärlek och lidelser, om våldsamma olyckor och ha ett tragiskt slut. Fersens historia uppfyller alla dessa fordringar och dramats sista akt — en av de pinsammaste händelser i hela vår historia — har i Sverige ytterligare inristat hans namn i minnet.

Då en sådan mans dagbok utgives i tryck, griper man med intresse därefter. Intressant är den också. Och ändå läser man den med blandade känslor. Den ger en ny, men oväntad och icke helt tilltalande belysning av Fersens personliga tragedi. Få mänskors rykte tål vid, att det, som hämtats upp vid en bottenskrapning i själens djup, lägges under den allmänna iakttagelsens mikroskop. Boken handlar mycket om Fersens kärlek till Marie-Antoinette, men lika mycket om hans kärlek till Eleonore Sullivan. Denna var en dam av tivelaktig dygd, levande i en fast men olaglig förbindelse med engelsmannen Crawford och samtidigt med Fersen till husvän och älskare — liksom han varit drottningens. Fersen arbetar i Bryssel på Marie-Antoinettes räddning och insyltas på samma gång mer och mer med paret Crawford-Sullivan och deras närmaste, en krets som nästan bringar ordet patrasck på läpparna. Fersens

känslor verka dock icke oäkta; blott glimtvis ser han med äckel på sin dubbelhet. Denna utesluter likväl icke, att han verkligen ägnat den franska kungafamiljen en ridderlig hängivenhet och en beundransvärd, uppförande trofasthet. I grunden är det trots allt förhållandet till Marie-Antoinette, som bestämt hans liv. Dagbokens avslöjanden förtaga icke det romantiska hos Fersen, men begränsa det. Den gamla tragediens upphöjdhet blandas med modernare, vulgära element, som göra sorgespelet djupare, ty de ge bilden av mänskans skröplighet, ibland upprörande, ibland löjeväckande. Alma Söderhjems psykologiska förklaring förefaller övertygande: Fersen var en kylig, reserverad, ensam man, en vanemänska, en trött neurasteniker. Han saknade icke fördens skull ädla drag i sin karaktär.

Fersens begåvning verkar icke överväldigande. Han var ingen i egentlig mening stor man, men han var en iakttagare och framför allt: denne man levde under årtal i centrum för Europas betydelsefullaste samtida politiska händelser. Det är komiskt och instruktivt att med Fersens ögon se det Sverige han återkommer till 1794, hertigen-regentens och Reuterholms sura Stockholm, för Fersen ett Grönköping utan like, vars begränsade horisont vållar honom verkligt själsligt lidande.

De två nu utkomna delarna av dagboken gå till juni 1796. För svensk personhistoria äro anteckningarna i hemlandet okt. 1794—juli 1795 mest givande, från allmänhistorisk synpunkt äro de utländska partierna intressantast. Stilen är i allmänhet ganska torr. Fersen skriver med gravlikt allvar — anekdoter överflöda inte —, han refererar händelserna, dömer ensidigt och kategoriskt. Och ändå — vilka levande bilder rullas icke upp. Revolutionstidens skräck och elände, emigranternas lättsinniga ynklighet, de europeiska hovens kallt försiktiga hållning, ett myller av scener och människor målar dagboken, just som det levande livet bjuder.

Titeln »Axel von Fersens dagbok» täcker icke helt innehållet, som är rikare. Till varje avsnitt av dagboken ger nämligen utg. ett inledande kapitel, i vilket hon med sin vidsträckt och ingående specialkännedom om denna tid orienterar läsaren, en kommentar av högsta värde och i själva verket en biografi över Fersen.

Dagboken, i original på Stafsund, är hållen på franska — 20,000 tättskrivna sidor. Att utg. uteslutit oväsentligheter är givetvis riktigt. De delar, som medtagits, äro översatta. I huvudsak synes utg., så vitt man kan döma, ha lyckats väl med denna svåra uppgift. Här torde dock några erinringar vara berättigade. Man skall naturligtvis icke översätta främmande text med försök till så nära anslutning som gamle Johan Lundblad i Lund, som tolkade »orbes curvati» med »virvliga krumlingar» eller »krumliga virvlingar». Men utg. går stundom för långt åt annat håll. Man kan icke gärna låta en aristokrat från l'ancien régime skriva »stilig», »flirta», »knodd» — det är ett förryckande av tidsstämningen; alltför moderna ord med stundom vulgär biton borde vara bannlysta här. Att skriva »fröken» Slottsberg är givetvis oriktigt, också har utg. på annat ställe korrekt »mamsell» Hagman.

Må det även tillåtas att påtala några formella olägenheter i detta i stort sett så mönstergilla utgivararbete. Slår man upp boken finner

man t. ex. »20:e, tisdag» och har ett besvär att få tag på månaden, stundom även att utleta året. Saken vore i kommande delar hjälpt med insatta årtal i alla kapitel- och dagboksrubriker, litet fler sådana även i inledningarna samt ett fylligare register, angivande de direkta dagbokspartierna. Man må hoppas, att när verket längre fram avslutas, sist måtte komma också ett personregister till samtliga delar.

Fersens dagbok är ett arbete av betydande såväl allmän- som personhistoriskt värde, förhöjt genom utg:s förträffliga översikter. Det är också en rikt och vackert illustrerad bok. Man motser med intresse fortsättningen.

Bengt Hildebrand.

— Litteraturen om ätten Stackelberg är ganska rikhaltig. För den i slutet av förra århundradet levande generationen redogjordes 1889 i en särskild kalender, som utgavs på svenska språket i Helsingfors, men i Östersjöprovinserna hade redan tidigare bildats en släktförening, genom vars försorg en hel rad publikationer sett dagen, vilka delvis angå ättens äldre historia. Med riktig känsla för det metodiskt ändamålsenliga grep man sig därvid först an med hopsamlandet av det arkivaliska bevismaterialet, som 1898 och 1900 utgavs i två delar under titeln *Archiv der Familie von Stackelberg* under redaktion av historikern A. von Gernet och den genom flera dylika arbeten kände G. O. Hansen. Bearbetandet av källorna har givetvis tagit sin tid, och då kort före utbrottet av världskriget ett släktmöte ägde rum, inför vilket man hoppats kunna framlägga åtminstone början till en verklig släkthistoria, måste man låta sig nöja med utgivandet av en festskrift, som hade till föremål endast släktföreningens ekonomiska och organisatoriska förhållanden. Det kunde tyckas, att de därpå följande händelserna skulle kvävt lusten eller förmågan att fullfölja de ursprungliga strävandena, men så har icke blivit fallet. Tvärtom hava från skilda håll viktiga bidrag till släktens historia nyligen sett dagen. Så har Fredrik Magnus Stackelberg i finska genealogiska samfundets årsskrift 1923 publicerat »*Bidrag till släkten Stackelbergs historia*», vilka innehålla särdeles intressanta uppgifter rörande ättens äldre historia. Från sin tillflyktsort under landsflykten har vidare baron Otto Magnus Stackelberg för ett par år sedan utsänt första bandet (i tre häften) av ett med planscher, karta och stamtavlor försett arbete, betitlat *Bilder aus der Vergangenheit eines baltischen Geschlechts* (Görlitz 1925), som på 232 sidor i noga anslutning till källorna innehåller »die Geschichte der von Stackelberg» under tiden före den livländska ordensstatens fall (1305—1558). I och med dessa ståtliga arbeten får den länge ganska dunkla frågan om ättens ursprung och de äldre generationernas inbördes förhållanden i huvudsak anses löst. Såsom en blick i de av Anrep utgivna riddarhusstamtavlorna ger vid handen, voro de förr tillgängliga uppgifterna om de på skilda tider i Sverige naturaliserade grenarna av den Stackelbergska ätten ganska otillfredsställande. Ehuru den på riddarhuset 1625 introducerade adliga ätten N. 113 och den först 1664 immatrikulerade adliga ätten N. 686 (av vilken en gren fick friherrlig värdighet 1714) samt den 1727 naturaliserade friherrliga ätten

N. 192 (som utgrenat sig i den grevliga familjen N. 100), alla förde samma vapen och ansågos äga gemensamt ursprung, saknades nämligen all utredning om deras förhållande till varandra, varjämte redogörelsen för de äldre släktleden i vissa fall var uppenbart orimlig. Större reda och kunskap bragte visserligen Wrangels och Bergströms fortsättning, som tillgodogjort sig de då pågående forskningsresultaten rörande ättens tidigare öden, men vad som där meddelades gavs i en knapphändig form, som icke medgav närmare upplysningar. Sedan dess hava för övrigt de fortsatta arkivundersökningarna fört i dagen nya fakta, som gjort det möjligt att föra ättens historia tillbaka ett gott stycke längre än som vid den tiden var görligt. — Släktnamnet anses härröra från borgen Steckenberg (Steckelberg) i sachsiska Nieder-Harz, varifrån släktmedlemmar antagas hava begivit sig till Livland. Den förste därstädes med säkerhet kände ättefadern var emellertid den Henrik von Stackelberg, vilken kan spåras i urkunderna såsom bosatt i Riga 1305. Såväl han själv som hans efterkommande i flera led stodo i vasallförhållande till biskopen av Dorpt och i det Dorptska stiftet hade också familjen sina längods. Henriks ättling i åttonde led hette Peter Stackelberg. Denne var biskopligt råd och stiftsfogde under förra hälften av 1500-talet. Genom hans fyra söner delade sig ätten i lika många grenar. Ehuru av de nu föreliggande skildringarna den ena sträcker sig endast till och med det sextonde seklet, och den andra slutar en generation tidigare, hava likväl båda förf. låtit sig angeläget vara att lämna uppgifter även om senare släktled så till vida, att de i korthet redogjort för de från dessa fyra bröder härstammande ättelinjerna och därmed sökt klarlägga i vad förhållande också de i Sverige introducerade olika grenarna stå till varandra. Att denna sista uppgift allt fortfarande icke är så alldeles lätt, framgår emellertid därav, att medan friherre Fredrik Magnus i enlighet med en redan tidigare hyllad mening anser den ovannämnde Peter Stackelbergs tre äldsta söner varit stamfäder för samtliga fortlevande ättegrenar, har baron Otto Magnus kommit med en ny hypotes, enligt vilken en av dessa grenar (till vilken hör den svenska adliga ätten N. 192) skulle härleda sig från Peters fjärde son, fd. domprosten Johan, som efter reformationens genomförande gift sig och efterlämnat posteritet. Att en förväxling ägt rum, skulle bl. a. bero därpå, att även den andre sonen i ordningen bar samma namn, ett förhållande, som, ehuru ovanligt, ingalunda är exempellöst, helst de båda namnbärande ej skola haft samma moder. Denna meningsskiljaktighet torde väl framkalla nya släktpublikationer, till vilka stoff tvivelsutan föreligger även på andra punkter av detta osedvanligt långa stamträd. Av särskilt intresse är ju sålunda frågan om den livländska ättens anknytning till den uradliga Harz-familjen, över vilken den finska publikationen meddelar en genealogi för sex led, levande under 12- och 1300-talen. Det vill synas, som om även beträffande detta spörsmål enighet ännu ej vunnits mellan de släkt-historiskt verksamma ättemedlemmarna själva. Måhända kunde detta mål lättare nås, om samarbete ägde rum. Att så ej hittills varit händelsen, bevisas indirekt därav, att den sist utgivna publikationen i sin oförliga litteraturförteckning saknar den i Finland offentliggjorda utredningen.

Aqut.

— Torsten Lundberg, *Bilder och blad ur Glimåkra sockens krönikabok*. II. 1560—1828. Förf:ns förlag 1925. 202 sid. Pris 2: 50.— III. 1828—1880. 324 sid. 1926. Pris 3: 50.

Göingebygden i Skåne har i alla tider gjort sig känd som en märklig trakt. Våldiga strider ha där utkämpats icke blott i de många krig, som gått fram över nejden utan även på andans mark. Det framgår med all önskvärd tydlighet ej blott av den pietetsfulla skildring, som kyrkoherde Lundberg givit först och främst av sin sockens och dess märkligaste mäns öden under gångna tider, utan även av den intressanta och givande miljöteckning, som ledsagar skildringen. Därigenom har hans arbete svällt ut till en historisk berättelse, som med nöje kan läsas av vem som helst. Hans faders, framlidne ingenjören A. W. Lundbergs,² efterlämnade genealogiska anteckningar, med stor möda och petitesss sammanbragta och fyllande, såvitt anmälares minns, 6 stora tvåfolianter, ha lämnat en myckenhet stoff, som jämte kyrkoböcker, visitationsprotokoll, domböcker m. fl. ottryckta och tryckta handlingar bilda källorna till arbetet. Detta belyses därjämte av åtskilliga bilder av pastoratets kyrkor, Glimåkra och Örkened, märkliga platser, sigill och namnteckningar samt genealogiska tabellöversikter över släkter, som omnämnas i boken.

Den första »krönikan» behandlar Mickel Pedersen Gydinge, vars sägenomspunna gestalt figurerar i förvecklingarna och striderna mellan Sverige och Danmark under Gustav Vasas och Erik XIV:s dagar och i C. A. Cederborgs roman Mickel Göing givit stoff till en omtyckt pojkbok. Lundberg ger oss en inblick i hans verkliga levnad, vilken är så växlingsrik och romantisk, att man lätt kan förstå, hur sägnen kunnat spinna vidare och omforma den, som skett. Mickel Göing, chefen för hakeskyttarna, blev ju med tiden av danske kungen Fredrik II för sitt välförhållande upphöjd i adligt stånd.

Sedan följa i regelbunden rad märkliga män ur kyrkans historia. Början göres med den förste luterske prästen i bygden, Sjune Hanssøn, själv prästson från Malmö. Författaren framkastar den förmodan, att det varit Mickel Göing, som stått bakom hans kallelse till präst i det stora Göingepastoratet, och otroligt låter det icke. Om Sjune Hanssøns efterträdare nämnas endast några ord i förbigående, men man tycker dock, att uppgifterna å sid. 39 och 52 stå i en viss motsats till varandra. Å förra stället framhäves, hur litet man vet om hans härkomst, å senare talas helt kategoriskt om hans ursprung, släkten och dess olika förgreningar.

Mogens Cock och hans förhållande till traktens honoratiories samt hans vådadöd, Gerdt Pedersen och hans hustru få så sin teckning. I sammanhang med den sistnämndes historia påpekas namnen på åtskilliga släkter, vilka antingen kunna härledas från prästmän eller i sina led räkna präster. Dock torde kyrkoherde Jöns Bring i Brönnestad icke vara direkt släkt med Paul Ennertsen i Glimåkra, liksom Landskronaborgmästaren Jens Ennertsen ej tillhör släkten Bring.

Särskilt sväller skildringen ut rörande Paul Ennertsen, den märkligaste både på gott och ont i hela raden av kyrkoherdar. Hans för-

² Har lämnat flera bidrag till denna tidskrift.

hållande till snapphanarna och fångenskap i Köpenhamn, till uniformiteten, till familjen, särskilt svärsonen och efterträdaren Wankif, belyses genom detaljerade utredningar. En handlingskraftig man tålde han tydligen ingen motsägelse. Hans bild i Glimåkra sakristia visar också en reslig gestalt i gråa lockar och grått skägg, en hövding i varje tum, som förf. berättar.

Prosten Andreas Wankif var from och ortodox, en nitisk självårdare och sträng familjefader, allt i den tidens kynne. Själv undervisade han sina många barn; prästgårdarna voro vid denna tid verkliga kulturhårdar i förening med gammaldags fromhet.

Wankifs efterträdare, Lars Cronholm, var född i pestens år i Malmö och fick tidigt röna intryck av Peter Murbecks pietistiska väckelse. Detta bidrog nog till att han valde själasörjarens kall i stället för juristens, och detta kall utövade han så, att det ännu berättas därom. Cronholm innehade pastoratet ända till 1780, alltså i 34 år.

Här gör författaren en utvikning från ämnet, i det han meddelar en levnadsteckning över Cronholms dotterson, teol. d:r Lars Peter Wählin, född i Glimåkra men eljest verksam i Lund, i Kullabygden och i Norrvidinge, stamfader för åtskilliga bärare av namnet Wählin i våra dagar.

Sist bland församlingsherdarna skildras prosten och hovpredikanten Roloff Schrevelius Anderson, som innehade Glimåkrakallet ännu längre än Cronholm, 1781—1828. Skildringen slutar med en versifierad teckning av den myndige prosten, skriven av lektor Aug. Collin, som själv stammade från Glimåkra, en teckning, byggd på en sägen bland folket och visande, vilken makt även över tomtarna prosten skall ha ägt.

Tredje delen inledes med en utförlig levnadsteckning över prosten och kyrkoherden Martin Elmgren Collin (1828—1863), skildrande ej blott hans tidigare år i Malmö utan framför allt hans verksamhet i det stora pastoratet. Frågan om prästlönen var föremål för långvariga överläggningar, och förlikning ingicks först 1836 efter 4 års strider. Collin hade tydligen satt sig i sinnet, att han skulle ha ett rymligare tempel än det gamla, som eljest kunnat göra tjänst länge till. Efter långvariga överläggningar om plats och utseende och bråk med byggmästaren kunde den nya kyrkan invigas hösten 1843. Tretton år hade då förflutit från den tidpunkt, då frågan först bragts på tal. Ungefär samtidigt nåddes trakten av religiösa väckelserörelser, såsom herrnhutismen, som fick en mäktig representant i ryttmästaren Bengt Gustaf Skytte på Stora Björkeröd. Som adjunkt och komminister verkade här i icke mindre än 30 år Carsten Danielsson, en man med grundlig lärdom i de klassiska språken och god pedagogisk läggning. Han umgicks emellertid mera på Stora Björkeröd än i prästgården. Ursprungligen hade han gällt för att vara schartauan, senare blev han den ledande för ahnfeltianerna. När slutligen Danielsson för att vinna befordran måste taga ledighet för studier till pastoralexamen, fick han till medhjälpare en bygdens son, Tufve Hasselqvist, mera känd för sin senare verksamhet i Amerika, vilken gjorde, att han tilldelades teol. doktors värdighet.

Skolväsendet i sin äldsta ordnade form får sitt kapitel, likaså lektor Aug. Zakarias Collin, son till prosten och känd som framstående språkman och diktare, som sjunger hembygdens lov. Till mera fram-

stående personligheter, som omnämnas, höra baptistpredikanten, teol. dr. Trued Truvé.

Den siste kyrkoherden i minnesserien är Paul Henrik Paulsson, vice pastor 1854, kyrkoherde 1868—1880, vars arbete satt sådana spår i bygden, att han liknas vid en patriark. Utom sin rent prästerliga verksamhet intresserade han sig för ortens angelägenheter genom att taga initiativ till Glimåkra sparbank och genom långvarigt arbete i landstinget. Till mera säregna personligheter från hans tid må räknas Blinda Bengta, vars verskonst icke hör till det vanliga slaget, likaså bibliofilen Per Möller och folkskolläraren Jöns Svensson, en lyriker från orten.

I sammanhang med de olika levnadsteckningarna vimlar boken av släktuppgifter om snart sagt alla mera bemärkta Skånesläkter, som för den personhistoriskt intresserade kunna vara både till nytta och nöje. De få anmärkningar, som kunna göras, förtaga givetvis icke det goda helhetsintrycket.

V. Ljungfors.

— *Det danske Rigsvaaben* av Poul Bredo Grandjean (Köpenhamn, A/S I. H. Schultz Forlag 1926).

Den genom »Dansk Heraldik» väl bekante författaren, arkivarien P. B. Grandjean, har åter utgivit ett förtjänstfullt och synnerligen intressant heraldiskt arbete. Vapenkonsten har i de skandinaviska länderna så många gemensamma beröringspunkter, att båda dessa arbeten böra finna intresserade läsare även i Sverige. Många av de behandlade vapenbilderna äro lika mycket svenska som danska, och även där författaren rör sig på uteslutande danskt område, givas talrika likheter och tillfällen till intressanta jämförelser mellan de båda brödrafolkens vapenkonst.

I »Det danske Rigsvaaben» är det väl i allmänhet *tre-kronors-vapnet*, som för oss svenskar har största intresse. Författaren redogör i korta drag opartiskt och uttömmande för striden om detta märke samt framhåller, huru detsamma dels betraktats som Sveriges vapen dels som det tredubbla konungadömets symbol. Före Kalmarunionen var kronvapnet endast Sveriges märke och tretalet var betydelselöst, vilket bl. a. framgår av att Albrekt av Mecklenburg förde dels en, dels tre kronor. När vapnet sedan kom att användas av unionsregenterna hade det tagit fast form i sin tredubbla skickelse. Man förstår, att det då låg frestande nära till hands för de tre konungarikenas regent att betrakta detta sköldemärke som ett »talande vapen».

Av övriga heraldiska bilder som utförligt behandlas finnas flera, som hava samhörighet med vårt riksvapen eller förr ingått som del därav, såsom Vendes lindorm, bajerska, pfalziska och holsteinska vapnen m. fl.

Arbetet är rikt illustrerat och försett med utförligt person- och sakregister.

Harald Fleetwood.

— En gammal Uppsalabo och Uppsalaforskare, rådman K. W. Herdin, har samlat några frukter av sina trägna forskarmödor i ett nyligen utgivet arbete om *Uppsala på 1600-talet. Rättsväsendet. I* (Upp-

sala, Almqvist & Wiksell, 1926). En mindre del av arbetet är ägnad åt stadsstyrelsens organisation, varvid bl. a. landshövdingens och slottsfogdens ställning, häradsrättens och rådhusrättens beskaffenhet samt borgmästare- och rådmansval äro föremål för framställningen. Huvudpartiet behandlar rättsskipningen, väsentligen på grundval av stadens i Uppsala landsarkiv förvarade domböcker för åren 1630—1699. Hithörande kapitel — både de som beröra mera allmänna frågor, t. ex. rådhuset, arbetsordningen, domböckerna och processordningen, och de av talrika exempel belysta redogörelserna för civilprocessen och straffprocessen — äro ur rättshistorisk synpunkt synnerligen givande, och förf. har här och där i texten inarbetat populärt hållna skisser över personer och händelser, vilka ej sällan ge förträffliga inblickar i tidens kulturförhållanden. Förf. konstaterar för den tid han behandlar en påtaglig förbättring i avseende på kompetens och kvalifikationer hos rättvisans handhavare. Samtidigt finner han av domböckerna betygat en högst avsevärd ökning av rättegångarnas antal. Som orsaker till denna ökade frekvens, när det gäller rättstvister, framhålles stadens långsamma men omisskännliga framåtskridande inom handel och hantverk ävensom 1643 års nya stadsplan, som ej sällan framkallade fastighetstvister. Till de kriminella målens starka ökning nämnas flerstädes i boken såsom orsak de menliga verkningarna av årslånga krig, befolkningens förvildning och råhet samt, sist men ej minst, dess av missväxt och andra landsolyckor förorsakade fattigdom. Det vore glädjande, om förf. komme att infria det halva löftet om en ny del av arbetet, vilken enligt hans plan skulle innehålla levnadsteckningar över magistratspersoner i den gamla universitetsstaden.

G. J—n.

— Den i förra årgången omnämnda, 20 ex. starka editionen av raritetstrycket »*Några anteckningar om släkten Nordwall, samlade av Birger Nordwall*» har, som var att vänta, hastigt gått ut och lär nu icke längre stå att uppbringa ens av de större landsortsbiblioteken, vilka enligt uppgift, i motsats mot Kungl. biblioteket i Stockholm, icke i tid hållit sig framme. Författaren har emellertid beslutat sig för att tillfredsställa ännu ett antal samlare och, fortfarande från egen officin, tillskapat en ny upplaga, som denna gång omfattar 27 numrerade exemplar, vilka emellertid förete den betydelsefulla skillnaden mot de tidigare tryckta, att de bära beteckningen »Första delen» och denna gång åtföljas av en andra volym, som rymmer nära tre gånger så många sidor som den förra. Här har förf. under rubriken »Släktförgreningar» sammanfört uppgifter om den förste kände Nordwalls efterkommande på kvinnolinjerna, vilka fördelade på 64 olika släkter visas omfatta ej mindre än 540 personer. Tillsammans med 114 ättlingar med namnet Nordwall innehålla de båda delarna således redogörelse för ej mindre än 654 ättlingar i nio led av en man, som avled för jämnt 150 år sedan. Av mera kända namn möta här vid sidan av åtskilliga adelsätter (Franc, De Besche, Gyllenhammar, Lilliehöök, Svinhufvud, Jegerhjem, von Essen, Lindencrona) flera lärdomssläkter (Holmgren, Hesselman, Wawrinsky, Key-Åberg, Staaff m. fl.), men också naturligt nog, ehuru i avsevärt

mindre antal, familjer i mindre framträdande ställning. En undersökning av ifrågavarande slag har ju också betydelse särskilt för frågan om ständscirkulationen. Det israelitiska inslaget saknas icke alldeles och visar i sin mån judarnas även eljest lätt påvisbara begynnande assimilation med den svenska urbefolkningen. Ett utförligt namnregister avslutar det hela.

Aqui.

— Lotten Dahlgrens nya bok *Hos Kamrerns — En geijers familjekrets* (Sthlm, Wahlström & Widstrand, 1926. 173 s., 1 pl. — Kr. 5.25) framträder knappast med andra anspråk än att tillvarata och tillgängliggöra smått och stort i en samling »fruntimmersbrev», vilka obestridligen äga »den goda egenskapen att i fråga om detaljrikedom vara mer givande än de epistlar, som ha skapelsens herrar till upphovsmän». Författarinnans förmåga att berätta livligt, älskvärt och underhållande förnekar sig ej heller denna gång, och hon har valt i stoffet med sin vanliga blick för vad som är karakteristiskt för tiden och människorna.

Fröken Dahlgren inför sina läsare i den krets, där hon kanske är mest hemmastadd, E. G. Geijers. Huvudpersonen är, som titeln anger, professors broder kamreraren C. F. Geijer, i sina »fruntimmers» brev framträdande ej blott som den ärans man, alla sedan hans egna dagar känt, utan jämväl som en borgerligt solid, även i sina små egenheter tilldragande hus- och familjefader. Det borgerligt solida var för övrigt ingen oväsentlig egenskap, det skapade grundvalen för ett hem, som under decennier skänkte både trevnad och tryggt stöd, där så behövdes, åt en rikt begåvad, i Sveriges vittra hävder välkänd krets av anförvanter och vänner, i första hand naturligtvis brodern Erik Gustaf Geijer och hans hustru, ofta omnämnda och representerade av flera brev, bland vilka särskilt professorskan Geijers från de senare åren äga biografiskt värde. En andra huvudperson bland dem, som möttes hos kamrerns, är Uno von Troili, även han ofta omtalad, helt naturligt ej minst i sin blivande hustrus, Lotta Geijers brev. Bland övriga personer, som oftare nämnas, skall i denna korta anmälan blott erinras om de Götiska förbundsbröderna och om värdinnan i det gästfria hemmet, den älskvärda och begåvade Sophie Lagerlöf, hos vilken Erik Gustaf Geijer värderade »en innerlig, ren och förnuftig godhet». Man överdriver ej, om man säger, att boken ger upplysningar av verkligt biografiskt intresse om många intressanta, ofta betydande människor — och att denna förtjänst gör avsaknaden av ett personregister så mycket kännbarare.

B. B—s.

— Den nationalekonomiska föreningens femtioårsjubileum har firats bl. a. genom utgivandet av en *Minnesskrift* (Stockholm 1927, st. 8:o, 235 s.), som till huvudsaklig del fyllas av korta biografier (med porträtt) över tio förtjänta avlidna föreningsledamöter. Dessa levnads-skildringar hava författats av olika personer, som emellertid hava det gemensamt, att de samtliga äro mycket bemärkta män. Deras bidrag präglas också i hög grad av de olika kynnen de representera, och det kan med fog påstås, att intresset vid läsningen lika mycket eller mera fäster sig vid *vem* som uttalat sig än vid vad de hava att säga eller om

vilka det är sagt. Annorlunda kan ju knappast bliva fallet, när K. A. Wallenberg skildrar A. O. Wallenberg eller Marcus Wallenberg i kort-huggna satser glorifierar Theodor Frölander eller Hugo Hamilton med vanlig brio ger till livs sina intryck av A. G:son Bennich. Uppgiften har tydligen också i dessa fall ej fattats vara åstadkommandet av biografier i egentlig mening (ehuru uppsatserna rubricerats så i innehålls-förteckningen). Av samma art är Hjalmar Hammarskjölds erkännande ord om sin frände C. G. Hammarskjöld. Mera genomförda äro de skildringar, som ägnats C. J. Wærn d. y., J. W. Arnberg och Hans Forssell av de nationalekonomiska experterna K. A. Fryxell, S. Brisman och E. F. Heckscher, samt den teckning, med vilken fackmannen Carl Benedicks hugfäst minnet av Richard Åkerman. De övriga uppsatserna hava till föremål riksbankschefen K. Langensköld, som fått sin runa ristad av en annan stor bankman O. Rydbeck, och — Knut Wickseil, vars nyss slutade bana till följd av förändrade tidsomständigheter och ty åtföljande åsiktsskifningar sålunda fått sitt erkännande på ett sätt, som för några decennier tillbaka skulle förefallit otroligt, men som numera ingalunda saknar kanske ännu mera eklatanta motstycken. Som ett sammanfattande omdöme kan sägas, att samtliga uppsatser äro högst läsvärda och säkerligen komma att gå igen i den framtida litteraturen i form av citat. Boken är alltigenom förstklassigt utstyrd och de införda porträtten synnerligen lyckade.

Aqut.

— Av innehållet i *Värmland förr och nu* för år 1926 äro att anteckna två biografier och en släktkrönika. Domprosten C. V. Bromander har skrivit om bildhuggaren Erik Grund från Karlstad (1742—1816), en tydligen ganska enkel bildsnidare, som dock lämnat åtskilliga spår av sin konst i Karlstadsstiftets kyrkor. Kapten C. E. Nygren har skildrat en av de märkligaste Karlstadsborgmästarna, Leonard Johan Ringers verksamhet. Denna omfattade den kanske svåraste tid, staden haft att genomleva, nödåren under senare delen av den stora ofreden, 1719 års brand, som ödelade nästan hela staden, samt det mödosamma återuppbyggandets tid närmast därefter. Skildringen visar oss Ringer som en kraftnatur, vilken styrde sin stad med ett patriarkaliskt regemente, oförtutret strävande att bringa dess invånare ur olyckorna och till välstånd. Slutligen har lektor Emil Herlenius redogjort för Värmlandssläkten Ferner, vilken härstammar från hattmakaren och rådmannen i Filipstad Jonas Göransson (1649—1701). Släktens mest framstående medlem är Bengt Ferner (f. 1724), vilken förvärvade internationellt anseende såsom vetenskapsman, astronom, och som var en av Gustav III:s lärare. Han adlades 1766, varvid han ändrade sitt namn till Ferner. Han slöt emellertid själv sin adliga ätt. Släktens giftermålsförbindelser hava givit författaren anledning att meddela upplysningar om flera andra kända värmländska släkter.

Dödslista 1904—1922.

Personhistoriska samfundet har tidigare låtit utgiva s. k. Dödslistor för vart och ett av åren 1899—1903. Avsikten har länge varit att fullfölja publicerandet av dylika listor även för senare år, och samfundet står nu i begrepp att realisera denna plan genom utgivandet av en dödslista för tiden 1904—1922.

Denna är, liksom de föregående listorna, utarbetad på grundvalen av tidningspressens tillkännagivanden om dödsfall, och sin största betydelse torde den äga så till vida, som den utgör ett efter de avlidna personernas namn alfabetiskt ordnat register till dessa tillkännagivanden och till de biografiska upplysningar, som tidningarna i samband därmed pläga meddela. Särskilt de biografiska notiserna erbjuda ju uppenbarligen ett värdefullt material för den personhistoriska forskningen, men utan registrering kan detta material knappast utnyttjas i annan mån än för så vitt tidpunkten och kanske även platsen för den i varje särskilt fall efterforskade personens dödsfall på förhand är bekant, vilket icke torde kunna förutsättas vara förhållandet i större omfattning. Dödslistan, som till identifiering av den avlidne jämte hans namn även uppger hans titel eller yrke samt så gott som undantagslöst hans födelse-datum eller uppgift om hans ålder vid dödsfallet, ger direkt upplysning om när och var dödsfallet inträffat och bereder sålunda möjlighet att lätt återfinna de meddelanden om vederbörandes levnadsdata, som tidningspressen lämnat vid hans frånfalle. I någon mån kan dödslistan dessutom göra tjänst såsom uppslagsbok, nämligen i fråga om de nyssnämnda biografiska uppgifter, som däri omedelbart stå att finna.

Den nu till publicering föreliggande dödslistan registrerar på ovan angivet sätt omkring 15,000 under åren 1904—1922 avlidna manliga personer. Att året 1922 valts såsom avslutningsår för densamma, har betingats därav, att liknande listor för därpå följande år meddelats i Svenska Dagbladets årsböcker.

Dödslistan kommer att i tryck omfatta ungefär femton ark och har åsatts ett pris av 15 kronor vid direkt inköp från samfundet. Med hänsyn till de betydande kostnaderna för densamma är det ej möjligt att låta den utgå till samfundets ledamöter såsom gratisbilaga till tidskriften.

Blankett till subskriptionsanmälan å dödslistan bifogas detta häfte av Personhistorisk tidskrift. Det är av största vikt, att de för arbetet intresserade genom subskription tillkännagiva sin önskan att erhålla densamma. Upplagans storlek kommer nämligen att bestämmas med hänsyn till antalet subskribenter, och om ej täckning för kostnaderna någorlunda säkerställes genom subskription, torde det dessutom bliva nödvändigt att fördela utgivningen häftesvis på flera år.

Frågor.

1) Enligt uppgift i »Svenska slott och herresäten» (ny följd, Skåne, sid. 85—87) finnes å Näsbyholm en sekretär i rokokko, förfärdigad av snickaren Johan Jacob Eisenbletter, verksam i Stockholm på 1760-talet (signerat arbete).

Är något vidare bekant om denne Eisenbletter, hans härkomst och hans verksamhet som konsthantverkare? Äro andra arbeten av honom kända?

Det är bekant, att han även var anställd som e. o. modellör vid Fortifikationen från 1760. Han avled 1813.

Albert Eisen,
Stocksund.

2) För utarbetandet av en monografi över den kände porträtt- och historiemålaren professor Per Krafft d. y. (1777—1863) vore författaren amanuensen vid Nationalmuseum frih. Uggla tacksam för upplysningar om målningar och teckningar av konstnären, ävensom brev och andra handlingar som mer eller mindre kunna bidra till en ingående kännedom om hans liv och verk. Under en osedvanligt lång levnad hann den hos den store David skolade konstnären utföra ett mycket stort antal målningar, särskilt porträtt, mot slutet även talrika religiösa bilder, som nu finnas spridda över hela Sverige. Meddelanden emotses med stort intresse under adress Uggla, Nationalmuseum, Stockholm eller telefon Stockholm 16 08.

Insända böcker.

Från *Akademien för de fria konsterna*:

MEDELANDEN FRÅN KUNGL. AKADEMIEN FÖR DE FRIA KONSTERNA 1926.
Sthlm 1926. 91 s.

Från *Albert Bonniers bokförlag*:

AXEL VON FERSENS DAGBOK utgiven av Alma Söderhjelm. I—II. Sthlm
1925—1926. 449 + 537 s. Häft. kr. 15:— pr del.

Från *Dalarnas hembygdsförbund*:

DALARNAS HEMBYGDSFÖRBUNDS TIDSKRIFT. Årg. V (1925) h. 3 o. 4
samt årg. VI (1926) h. 1—3.

Från *Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund*:

HEMBYGDEN 1926. Utgiven av Dalslands fornminnes- och hembygds-
förbund. Göteborg 1926. xx + 80 s. + 1 pl. Ill. Häft. kr. 1:—.

Från *Genealogiska samfundet i Finland*:

JÄNTERE, KAARLO, Porin triviaalikoulun oppilashuettelot 1722, 1733,
1737 ja oppilasmatrikkeli 1738—1842. (Skrifter utg. av geneal.
samf. i Finl. II.) Helsingfors 1926. viii + 269 s.

Från *Gestriklands kulturhistoriska förening*:

MEDELANDEN AV GESTRIKLANDS KULTURHISTORISKA FÖRENING 1926.
Redigerade av Karl Hedlund. Gävle 1926. 125 s. Häft. kr. 3:—.

Från *C. W. K. Gleerups förlag*:

NORLIND, WILHELM, Ur Tycho Brahes brevväxling. Lund 1926. 148
s. + 1 pl. Häft. kr. 3:75.

Från *Karl Johans förbundet*:

KARL JOHANS FÖRBUNDETS HANDLINGAR för åren 1923—1926. Upp-
sala 1927. 150 s. Häft. kr. 3:—.

Från *Karolinska förbundet*:

KAROLINSKA FÖRBUNDETS ÅRSBOK 1925. Lund 1926. iv + 253 s.

Från *Ÿ. A. Lindblads förlag*:

GRAY, R. M., och PAREKH, MANILAL C., Mahatma Gandhi. Bemyndigad
övers. fr. engelskan av Paul Sandegren. Uppsala 1926. 128 s.
Ill. Häft. kr. 2:50.

HART, I. B., och LITTMARCK, K., Vetenskapens banbrytare. I o. II.
(Vad vi veta 12 och 13.) Uppsala 1926. 86 + 88 s. Ill. Häft.
kr. 1:75 + kr. 1:75.

ROSENBORG, EINAR, Svenska konstnärer III. Ernst Josephson — Richard Berg — Karl Nordström — Carl Wilhelmson. (Biblioteket Sveriges Vår XXVII.) Uppsala 1926. 92 s. Ill. Häft. kr. 2:—.

Från *Nationalekonomiska föreningen*:

NATIONALEKONOMISKA FÖRENINGEN 1877—1927. MINNESSKRIFT. Sthlm 1927. 235 s. Ill. Häft. kr. 10:—.

Från *Norra Smålands fornminnesförening*:

MEDDELANDEN FRÅN NORRA SMÅLANDS FORNMINNESFÖRENING, VIII. Jönköping 1926. 131 s.

Från *P. A. Norstedt & Söner*:

ELGENSTIERNA, GUSTAF, Den introducerade svenska adelns ättartavlor. Med tillägg och rättelser. II. Sthlm 1926. x + 885 s. Häft. kr. 60:—.

NORSTEDTS VÄRLDSHISTORIA utg. av Sven Tunberg och S. E. Bring. Första delen. De äldre orientaliska folken av Knut Tallqvist och Jarl Charpentier. Sthlm 1926. VIII + 552 s. Ill. Häft. kr. 12:—.

SVERIGES HISTORIA TILL VÅRA DAGAR utg. av Emil Hildebrand och Ludvig Stavenow. Andra delen. Äldre medeltiden av Sven Tunberg. Sthlm 1926. VIII + 406 s. Talrika ill. Häft. kr. 12:—.
— Sjunde delen. Kristina av Emil Hildebrand, reviderad av Gustaf Jacobson. Karl X Gustav av Gustaf Jacobson. Sthlm 1926. VIII + 384 s. Talrika ill. Häft. kr. 12:—.

Från *red. av Nysvenska studier*:

NYSVENSKA STUDIER. Tidskrift för svensk stil- och språkforskning utg. av Bengt Hesselman och Olof Östergren. Årg. VI (1926).

Från *Riksarkivet*:

MEDDELANDEN FRÅN SVENSKA RIKSARKIVET. Ny följd, I: 63—65. Sthlm 1926.

Från *Samfundet for Dansk-Norsk Genealogi og Personalhistorie*:

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT udg. ved Paul Hennings. VIII Række 5 Binds 1—4 Hæfte.

Från *Société Suisse d'Héraldique*:

ARCHIVES HÉRALDIQUE SUISSES. Organe de la société suisse d'héraldique. Årg. XL (1926) h. 1—4.

Från *Söderström & Co förlagsaktiebolag, Helsingfors*:

TÖRNE, P. O. VON, Finlands Ridarhus 1818—1918. I. Tiden intill 1845. Helsingfors 1926. VIII + 158 s.

Från *Wahlström & Widstrand*:

DAHLGREN, LOTTEN, Hög Kamrerns. En geijersk familjekrets. Sthlm 1926. 173 s. + 1 pl. Häft. kr. 5:25.

Från *Värmlands fornminnes- och museiförening*:

VÄRMLAND FÖRR OCH NU. 1926. Meddelanden från Värmlands fornminnes- och museiförening XXIV. Karlstad 1926. 88 s.

Från *Förlagsaktiebolaget Västra Sverige*:

WULFF, FR., Vid åttio år. Ett Göteborgsbarns hågkomster 1845—1865. Göteborg 1926. 232 s. + talr. pl. o. 1 tab.

Från *författare eller utgivare*:

FORSSBERG, EINAR, Gustaf Henrik Mellin. Biografisk och litteraturhistorisk studie. (Bilaga t. årsredogör. f. Västerviks läroverk 1925—1926.) Västervik 1926. 61 s.

HASSELGREN, HENRIK CONSTANTIN, Några släktninnen rörande släkten Hasselgren. Fösta häftet. Nyköping 1927. 32 s.

HILLGREN, BROR, En bok om Delsbo I—III. Sthlm 1925, 1926. 119 + 127 + 132 s. Ill. Häft. kr. 5:—, kr. 4:50, kr. 4:50.

HÄRNÖSANDS GYMNASIEMATRIKEL 1650—1800 utg. av Gösta Bucht. Härnösand 1926. VIII + 124 s.

JOHNSON, FOLKE, En släkt från Göinge, stammande från hemmansboen Ola Persson å nr 9 Ö. Broby (1752—1806) och hans ättefäder. Anteckningar och bilder ur en nordskånsk bondesläkts historia under ett tredjedels årtusende. Kristianstad 1926. 199 s. + 1 tab. Talr. ill.

PETERSSON, A. G., Bergsmansgården Vätsjötorp i Karlskoga. Bidrag till gårdens och dess ägares historia under 300 år. Kristinehamn 1926. 20 s. Ill. Häft. kr. 1:—.

—, Släkten Eldh från Kväggen i Bjurkärn. Genealogiska och biografiska anteckningar. Kristinehamn 1926. 16 s. Ill. Häft. kr. 0:75.

—, Släkten Wikström. En gammal klockaresläkt från Bjurkärn. Genealogiska och biografiska anteckningar. Kristinehamn 1927. 44 s. Ill. Häft. kr. 2:75.

PERSONREGISTER. ¹

- Aagard, Niels, 128.
 Aalborg, Peder Hansen, købmand, 26.
 Ade, Johannes, kyrkoherde i Gladhammar, 180.
 Adolf Fredrik, konung, 46, 57, 59, 61.
 Agrivillia, Margaretha, 73.
 Agrivillius, Abraham, kyrkoherde, 73.
 Ahlefeldt, 135.
 Almquist, Johan Axel, arkivråd, 10, 11, 17, 130.
 Anckarström, Claes, 193.
 Anders, kyrkoherde i Hallingeberg, 177.
 Andersdotter, Christina, 24.
 Andersson, Lars, 188.
 Andh, Oluff, 176.
 Andreas Haquini, kyrkoherde i Hjorted, 175.
 Andreas Johannis Sæbyensis, kyrkoherde i Lofta, 163.
 Andreas Olai, kyrkoherde i Gladhammar, 180.
 Angerstein, Fredrik, 92.
 (von) Angerstein, Anders, 92.
 Annerstedt, C., 27.
 Anrep, G., 32, 95, 156, 193.
 Arnheim, 45, 50, 53, 54, 58.
 Aschanea, Brita, 16.
 Aschaneus, Johan Mårtensson, 12—25.
 » Martinus Laurenti, kyrkoherde, antikvarie, 13.
 von Ascheberg, Rutger, greve, 94.
 Aspegren, Nils, kamrerare, 22.
 Augusta af Holstein-Gottorp, enkehertuginde, 113.
 Aurelius, Johan, lektor, 41, 43.
 Aurell, Jonas, häradshövding, 29.
 Banck, Lars Bengtsson, inspektör, 19, 20.
 Bannér, Svante Svantesson, 135, 139.
 Bartolin, 111.
 Bandiot, 200.
 von Baumgarten, Nils Christer, 35.
 Becher, Silvester, 151.
 de Bellemont, Marie Louise, 97, 104.
 van Bellinek, Nicolas Philips(son), 147, 154.
 Benedictus, kyrkoherde i Ed, 160, 163.
 Benedictus Canuti, kyrkoherde i Gamleby, 179.
 Benedictus Nicolai, kyrkoherde, 166.
 Bengt Canuti, kyrkoherde i Gamleby, 179.
 Bengt Petri, kyrkoherde i Hjorted, 174.
 von Benningen, Ebba, 74.
 von Benningen, Petter, bergsföreståndare, 74.
 Benzelius, C. J., biskop, 26.
 » Erik, d. y., 26—44.
 » Erik, d. ä., ärkebiskop, 27.
 Berg, C. O., 193.
 » W., 42.
 Bergh, Severin, 24, 32.
 Bergström, Otto, 14, 15.
 Berk, Anders, 94.
 Berndes, A. U., 185.
 Beronis, Petrus, kyrkoherde i Hjorted, 175.
 Bertelsdotter, Karen, 127.
 Bertelt, Katarina, 91.
 Bex, Abraham, 82.
 Bijrgerson, Carl, 164, 176.
 von Bippen, 148.
 Biörnson, Oluff, 171.
 Bjurström, Anders, underofficer, 190.
 Björn, komminister, 16.
 » Anders, 12—25.
 » Anna, 25.
 » Christina, oltfru, 24.
 » Gustaf, kommissionssekreterare, 24, 25.
 » Magdalena Catharina, 25.
 » Maria, 25.
 » Margareta, 25.
 Björnmark, Olof, oo.
 von Björnmark, Abraham, generalmajor, kommandant, 24.
 Blackwell, 59.
 Bo, kyrkoherde i Odensvi, 172.
 Boberg, borgmästare, 51.
 Boesdotter, Birgitte, 109.
 Boëthius, Bertil, 130.
 Boij, Catharina Wilhelmsdotter, 150.
 Bonde, C. C:son, friherre, 2, 10.
 » Carl Jevard, friherre, 1, 2, 10.
 Bosson, Nils, riddare, 163.
 Bothvidus Andreae, kyrkoherde i Gamleby, 167, 178.
 Bothvidus, kyrkoherde i Västerwik, 169.
 Bothvidus Jonæ, kyrkoherde i Gladhammar, 161, 180.
 Brahe, greve, 57.
 » Ebba, 102.
 » Margareta, 9, 130.
 » Tycho, 120.

¹ Utarbetat av G. E.

- Brask, Johan, generalkvartermästare, 73.
- » Laurentius Laurentii, kyrkoherde i Västervik, 169.
  - » Laurentius Petri, kyrkoherde i Västervik, 169.
  - » Peder Pederson, rådmän, 169.
  - » Petrus Laurentii, kyrkoherde i Veta, 169.
- de Briquemaut, Lovise, 79, 95, 98, 104, 106.
- Broman, O., 71.
- Broman Vineken, J., 22.
- Brunatz, Antoni, 139.
- Brunskiöld, Cath. Elis., 76.
- » Helena, 74.
- Bullnæsius, Petrus, teol. stud., 71.
- Burchardi, doctor, 32.
- Burén, Carl Daniel, brukspatron, 130.
- Burghausen, Elisabeth, fru, 65, 67.
- Buyer, Hinrich, 148, 149, 150, 154.
- Bygdén, överbibliotekarie, 160.
- Bååt, Sewed, 17.
- Börstel, Jakob, forvalter, 103.
- Börstelia, Christina, 80, 89, 90, 93, 94, 103.
- Börstelius, Laurentius, prost, 80, 103.
- » Lauritz Jakobs-son (?), 93.
- Bötticher, Herman, overrettsadvokat, 123.
- Carl XI, konung, 103.
- Carlborg, H., 93, 102.
- Carlsson, Alfred Bernhard, andre bibliotekarie. 10.
- » E., 29.
  - » Fanny, fru, 189.
  - » Hans, 87.
- Carnarius, Johannes, dr. med., 117.
- » Mathias, dr. med., 117.
- Cedercreutz, Anna Maria, 80, 95.
- » Beata, 80, 95.
  - » Herman, greve, 80, 94.
- Cedercreutz, Jonas, friherre landshövding, 80.
- » Margaretha, 80, 94.
  - » Reinhold, friherre, 80, 94.
- Cederström, Rudolf, frih., intendent, 130.
- Celsing, Gustaf Herman, överkammarherre, 11.
- Celsius, Magnus, 17.
- Christophersson, Lars, rådm., 75.
- Clæden, 118.
- Cock, Mogens, 207.
- Collin, Aug. Zakarias, lektor, 208.
- Colopontanus, Magnus Olavi, 171.
- Columbus, Johan, prof., 73.
- Cordan, Anna Andersdotter, 74.
- Cornukindius, Benedictus Nicolai, kyrkoherde i Odensvi, 172, 173.
- Cronholm, Lars, kyrkoherde, 208.
- Cronström, adl. ätten, 84.
- Curman, Sigurd, 24.
- Dahl, Lars, 93.
- Dahlgren, E. W., 12.
- » Lotten, 211.
- Dandenell, Axel, kamrer, 130.
- Danielsson, Carsten, komminister, 208.
- Davidson, Hans, 120.
- » Kristen, 120.
- De Besche, släkten, 193.
- De Besche, Emanuel, 74.
- De Geer, Raphael, 102.
- De Geer till Leufsta, Louis, 82, 102, 114, 193.
- De la Gardie, Axel, 135, 138.
- v. Dellwig, Johan Winne- rich, generalmajor, 35.
- Dencker, Boye Nann, 117.
- » Claus, 121.
- Depken, Claes, 193.
- de Saint Laris, Guillaume, 95.
- De Sannais, dansmästare, 134, 135, 142.
- Djurclou, Johanne Maigre- the, 94.
- Djurklou, Niels, oberst, 94.
von Donaw, greve, 134.
- Dorns, Anna Katrine, 92.
- Douglas, greve, 134, 145.
- Drake, Anders, trävaruhand- lare, 66.
- Ehrenstedt, Ulrika, 48.
- Eichhorn, Christopher, bi- blioteksamanuens, 2, 10.
- Eisen, Albert, 214.
- Eisenberg, Elias, domprovst, 125.
- » Marine, 125.
- Eisenbletter, Johan Jakob, snickare, 214.
- Ekeblad, Johan, 134, 135, 142.
- Ekman, Daniel, myntinspek- tor, 21.
- Elavus, kyrkoherde i Ljung, 169.
- Elbfas, Regina Christina, 94, 103.
- Elfvia, Anna Larsdotter, 75.
- Elgenstierna, Gustaf, post- kontrollör, 114, 130.
- Elmgren Collin, Martin, prost, 208.
- von Emerson, Georg, di- rektör, 82.
- Enebergh, Daniel, borgmä- stare, 21.
- Engelbrechtsdotter, Anna, 71.
- Ennertsen, Paul, kyrkoherde, 207.
- Erasmus Johannis, kyrko- herde i Hallingeberg, 177.
- Ericus Caroli, kyrkoherde i Gamleby, 178.
- Ericus Nicolai, 164.
- » kyrkoherde i Hjorted, 175.
- Erik XIV, konung, 158.
- Eriksson, Daniel, 188.
- Esberg, Zakarias, präst, 36.
- Essen, Alexander, 134, 135, 143, 144.
- van Eyck, Elisabeth, 84.
- » Isaac, myntdi- rektör, 84.
- Fabricius, Jakob d. ä., mag., 121.
- Fegraeus, T. A., magister, 29.
- von Feilitzen, Otto, arkivi- varie, 3.

- von Fersen, lantmarskalk, 60.
 » Axel, 202—203.
 Fertzep, Hans, raadmand, 119.
 » Katrine, 119.
 Figrelius, Olof, 72.
 Finck, Thomas, bürgermeister, 121.
 Fincke, slægt, 111.
 » Elsebe, 118, 119.
 » Jakob, 116, 118.
 » Jakob Petersen, 116.
 » Thomas, professor, 125.
 Fintzenhagen, Carl, fältskär, 24.
 » Liborius, laborant, 18.
 Finvedus Petri i Ukna, kontraktspost, 161.
 Fleetwood, Georg, frih., 9.
 » Harald, 209.
 Fleming, major, 187.
 » öfverste, 52.
 Folkern, Jonas, landshövding, 80.
 Folkern Larsson, Jonas, 94, 103.
 Folkern, Lauritz Jonsson, præst, magister, 94.
 Forbus, predikant, 64.
 Forsstrand, C., dr., 188, 189.
 Frans, guldsmed, 21.
 Fredga, H., fru, 183.
 Fredrik I, konung, 53, 58, 59, 112, 119.
 Fredrik af Hessen-Homburg, lantgreve, 9.
 Fredrik Adolf, hertig, 184, 188, 189.
 Freinshem, Johan, bibliotekarie, 17.
 Fries, Th., M., 62.
 Fryxell, 53.
 Funck, Elisabeth, fru, 93.
 Gangia, Elisabeth, 80, 89, 90.
 Gangius, Henrik Petersson, hovrättsråd, 80.
 » Petrus Petri, prost, kyrkoherde, 80.
 Gardtman, jägmästare, 47.
 Gerdes, Johan, stadssekreterare, 74.
 » Margareta Maria, 130.
 Gerdh Petri, kyrkoherde i Gladhammar, 180.
 Gjöding, O. J., 24.
 Gjørwell, 186.
 Godskalk, kyrkoherde i Hallingeberg, 177.
 Goertz, baron, 35.
 Grabe, Alf, 92.
 Grandjean, Poul Bredo, arkivarie, 209.
 Granholm, fru, 52.
 Grasman, Catharina, 18, 24.
 » Olof, befällningsman, 18.
 Grassman, Jakob, hovbarberare, 18.
 » Regina, 18.
 Grauers, Sven, 26, 29, 31.
 Gregoria, Maria, 25.
 Greiffenhagen, O., stadsarkivarie, dr., 147.
 Gripenhielm, Edmund, kgl. råd, 19.
 Grisbach, Siegroth, 193.
 Grymm, doctor, 32.
 Grönwall, F. W. M., hovrättsråd, 10, 130.
 Gubbertz, Hans, borgare, 150.
 » Johan, 150.
 Gudvast, kyrkoherde, 171.
 Gustaf I, konung, 180.
 Gustaf II Adolf, konung, 79, 113, 158, 165, 176, 178.
 Gustafsdotter, Helena (Elin), 71.
 Gydinge, Michel Pedersen, 207.
 Gyllencrona, Hambrich, hoptman, 23.
 Gyllenhöök, Anders, 103.
 » Peder, härads-hövding, 94, 102.
 Gyllenstierna, Carl, guvernör, 21, 22, 23.
 Gyllenstjerna, Nils, frih., 164, 165.
 Gynther, August, 181.
 Göstafsdotter, Anna, 172.
 Hafström, Gerhard, 155.
 Hagman, soldat, 188.
 » Anders, 188.
 » Anna, 189.
 » Anna Maria, 184.
 » Cajsa, 189.
 » Daniel, soldat, 188.
 Hagman, Elisabeth, 189, 191.
 » Johan, 189.
 » Lars, 188, 189, 191.
 » Maria, 189.
 » Peter, borgare, 190, 191.
 » Sophie, 181—192.
 » Stina, 189.
 Hallendorff, C., professor, 36.
 Haltén, gardeskarl, 52.
 Hammarbeck, Mathias, 92.
 Hamsfort, 111.
 » Cornelius d. y., 119.
 » Cornelius d. ä., dr. med., 112, 117, 119.
 » Dorothea, 117.
 Hans af Glücksburg, prins, 5.
 Hansdotter, Gertrud, 128.
 » Ide, 126.
 Hansdatter, Katrine, 120.
 Hansen, Axel, sognepræst, 109.
 » David, raadmand, 120.
 » Peder, kgl. renteskriver, 125.
 Hansson, Oluf, 88.
 » Per, berg- o. borgmästare, 75.
 Hanssøn, Sjunne, præst, 207.
 Haquini, Nils, kyrkoherde i Hallingeberg, 178.
 Haquinus Magni, kyrkoherde i Locknevi, 176.
 Hasselqvist, Tufve, 208.
 Haven, Catharina, 84.
 Hedman, Abr., fabrikör, 48, 49, 51, 52, 54, 55, 59.
 » Elisabet, 191.
 Hedvig Eleonora, drottning, 20, 22, 25.
 Helander, J., 28.
 Helbec, Heinrich, 86, 88, 91, 92, 110.
 Hellberg, Catharina, 191.
 » Olof, gelbgjutare, 191.
 Hemming, kyrkoherde i Lofta, 161.
 Hengrie, 200.
 Henricus, kyrkoherde i Hjorted, 174.
 Henricus Birgeri, kyrkoherde i Ed, 163.

- Henricus Olavi, kyrkoherde i Ed, 163.
 Herdin, K. W., rådman, 209.
 Hermanni, doctor, 32.
 Herman, kyrkoherde i Lofta, 161.
 Hesselgren, Brynolf, översinspektör, 35.
 vp der Heyde (Upperheide), Lütke, 116.
 Hildebrand, Henrik Robert Teodor Emil, riksarkivarie, 10, 11.
 » Sune Hildebrand, t. f. andre bibliotekarie, 10.
 Hising, Olof Michelson, 102.
 Hjärne, E., 26.
 van der Hoeven, Catelyne, 146, 147, 154.
 Holm, Anders, 195.
 Holmberg, 199.
 Holst, Frants, borgmester, 117.
 » Thale, 125.
 Holthusen, Catharina, 150, 151, 152, 154.
 » Hans, rådsherre, 152.
 » Joachim, råds-herre, 149, 150, 152.
 von Horn, ätten, 146—154.
 Horn, Agneta, 14.
 » Arvid Bernhard, 31.
 Hoyer, Caspar, 112, 113, 114, 122.
 » Conrad, 113.
 » Fredrik Herman, bildhuggare, 86, 87, 111, 113, 114.
 » Hans, 113.
 » Harmen, 111, 112.
 » Kristian, 113.
 » Kristine, 113.
 » Magdalene, 107, 108, 112, 117, 122, 126, 127.
 » Maria, 113.
 Huldt, Kristoffer, 102.
 Hulthusen, Johan, 146, 152.
 Humble, Erik Arnold Sixten, förste amanuens, 9, 11, 30.
 Humerus, Zacharias, professor, 72.
 Hunnen, Jakob, 112.
 » Wencke, 112.
 Husvig, Hans Hansen, 127.
 Huswedelius, Johan, arkitekt, 72.
 » Sophia Catharina, 72.
 Hvasser, Regina Petronella, 49, 52.
 Hytner, Erik, regementskvartermästare, 25.
 Hähl, Johan Isak, kyrkoherde, 155, 156, 157, 169, 171, 172.
 Håkansson, Olof, talman, 54, 62.
 Höpke, 146.
 Hörberg, Per, 198—201.
 H8ök, Elisabeth, 102.
 » Elsa, 22.
 » Lars Andersson, borgmester, 102.
 » Peder Larsson, häradshövding, 94, 102.
 Indebetou, Carl Daniel Govert, direktör, 11, 130.
 Ingellus Benedicti Nericius, kyrkoherde i Ukna, 166.
 Jacobson, Esther, 45.
 Jacobus, kyrkoherde i Gladhammar, 180.
 Jansdotter, Maria, 189.
 Jenvier, dansmästare, 134.
 Jendrichon, Johan, borgmästare, landssekreterare, 73.
 Jensen, Namen, raadmand, 121.
 Jepsen, Peter, 116.
 Jessen, Søren, raadmand, 119.
 Joannes i Ed, kontraktsprost, 160.
 Joannes Nicolai, komminister i Tryserum o. Hannäs, 168.
 Johan i Dalhem, kyrkoherde, 166.
 Johan III, konung, 165.
 Johan Adolf af Holstein-Gottorp, hertug, 113.
 Johannes Joannis, kyrkoherde i Törnsfall, 170.
 Johannes Michaelis, kyrkoherde i Lofta, 162.
 Johannes Petri, kyrkoherde i Lofta, 162.
 Johannis, Henrico, 121.
 Johansen, Henrik, 122.
 Johansson, Erik, 61.
 Johnsson, Folke, 202.
 Jokum Wilhelm i Finkelhagen, 124.
 Jonas Magni, kyrkoherde i Törnsfall, 170.
 Jouffroy, hovmästare, 185.
 Jung, Melcher, 22.
 Jöns, prost i Locknevi, 163.
 Jöns J(ohannis), kyrkoherde i Odensvi, 161, 172.
 Jöns Nicolai, kyrkoherde i Locknevi, 161, 176.
 Jönsson, Jonn, länsman, 172.
 Jørgensdatter, Maren, 120.
 Kagg, Bengt, kapten, 14.
 » Mattias, 134, 143.
 Kalvin, Matheas, 146.
 Kapteyn, Paul J., arkivarie, 146.
 Karl IX, konung, 176.
 Karl Filip, hertig, 18.
 Karl Fredrik, hertig af Holstein-Gottorp, 31.
 Karlsson, Karl Henrik, biblioteksamanuens, 10, 11.
 Kaulbars, landshövding, 66.
 Keder, Niklas, assessor, 32.
 Kellinghusen, H., stadsarkivar, 115.
 » Hans, 115, 116, 122.
 » Harman, 116.
 » Katrine, 115, 116.
 de Keyser, Dederich, bogholder, 82.
 Kleen, Katrine, 83, 84, 88, 89, 90, 91, 96, 101.
 » Peter, 83, 84, 89, 91, 101, 102.
 von Klein, Catharina, 79.
 » » Pehr, konstnästare, 79.
 Klinckowström, Rudolf Mauritz, friherre, överste, 1, 3, 11.
 Klingspor, 146.
 Knopper, Elsebe, 120.
 » Hans, lëndsmänd, 120.
 » Sofie, 120.
 Knudden, Gabriel, 147, 154.
 Knuth, kyrkoherde i Dalhem, 167.
 Knutzen, Anna Mathiasdatter, 119.
 » Margarethe, 117.

- Kock, Daniel, 84.
 › Hindrich, 147, 148.
 › Isak, myntmästare, 18.
 › Marcus, myntmester, 84, 85, 100—102.
 von Korff, minister, 49, 51.
 Kort, Herman, 92.
 › Jörgen, bruksskriver, 92.
 › Katrine, 92.
 › Kristoffer, 92.
 Krafft, I. M., 119, 120.
 › Per, d. y., 214.
 Krankenhagen, Peter, 148.
 Kremer, Jürgen, 115.
 Kristensdotter, Karen, 126.
 Kristian IV, konung, 112.
 Kristina, drottning, 75, 101.
 Krum, Tor, 174.
 Kruse, Peter, ståthållare, 71.
 Kyronius, borgmästare, 23.
- Laarman, 70.**
 Labander, Johannes, kyrkoherde i Hjorted, 175.
 Labandra, Ingrid Jönsdotter, 175.
 Lagergren, H., postmästare, 76.
 Lagermark, J. A., 35.
 Lake, kapten, 66.
 Lamm, M., 29.
 Lange, Gesa, 118, 121, 125.
 › Hans, raadmand, 118.
 Langen, Elsabe, 121.
 Lars, kyrkoherde i Hjorted, 174.
 Larsson, Anders, 188.
 › Erik, borgare, 70.
 › Gustaf, handlande, 71.
 › Lars, 61, 62.
 › Pehr, 14.
 Laurentius Matthia, kyrkoherde i Lofta, 162.
 Laurentius Nicolai, kyrkoherde i Dalhem, 167.
 Laurentius Olaj, kyrkoherde i Lofta, 162.
 Laurentius Svenonis, kyrkoherde i Ukna, 161, 165.
 Lauritzen, Boy, 109.
 › Brigitta, 109.
 › Hans, marinekaptejn, 128.
 Laursen, Bendix, 127, 128.
 La Vojette, 135, 141.
- Leemon, Baltzar, bruksförvaltare, 87.
 Leijel, släkten, 193—197.
 Leijonhufvud, 92.
 › Abraham, 135, 141.
 › Erik, 134, 138.
 Leijonsköld [Augustin], 134.
 › Lars, 134, 137, 138.
 Lemeyer, Albert, rådsherre, 151.
 Lenck, Totto Nicolai, kontraktsprost, 60.
 Leneus, 134, 140.
 Leth, Hans, statsraad, 128.
 Lewenhaupt, Adam, greve, hovmarskalk, 25, 35, 73, 74, 130.
 › Adam Casimir Ludvig, greve, överkammarherre, 1, 11.
 Lidø, Hans Ottesen, 127.
 › Otto Kristoffersen, sognpræst, 127.
 v. Lieven, Hans Henrik, general, 34.
 Liljehorn, P. U., major, 188.
 Lillie, Lennart, greve, 134, 136.
 von der Linde, Erik, kammarråd, 70.
 Lindschöld, E., 13.
 Lindström, Axel, statsgeolog, 198.
 v. Liphardt, J. F., 25.
 Lithovius, domprost, 41.
 Ljungfors, V. 209.
 Loccenia, Regina, 73.
 Lohreman, Gustaf, livmedicus, 72.
 Lohrman, släkten, 70—78.
 Lorenz-Meyer, Ed., 151.
 Lorichs, L. L., 93.
 Lorman, 70.
 Lorup, Katrine Jensdatter, 116.
 Lose, Berndt, rådsherre, 148, 152.
 › Gesche, 148, 151, 152.
 › Hinrich, 148.
 Lovisa Ulrika, drottning, 45, 46, 50, 53, 58, 60.
 Lucas Jonæ, kyrkoherde i Ed, 163.
 Lund, Isak, 92.
 Lundberg, Gustaf, 183.
- Lundberg, Torsten, 207.
 Lundgren, E. H., kommissioner, 29.
 Lundius, Carl, Juris adj., 72.
 Lundqvist, Greta, 77.
 Lundwall, pagehovmästare, härads hövding, 25.
 Luth, M., kyrkoherde, 29.
 Lütken, Abelke, 152.
 › Paridon, rådsherre, 152.
 Lårman, 70.
 Läßler, professor, 6.
 Löwenhielm, grevinna, 186.
- Malm, Jacob, major, 186, 188, 189.**
 Mar, Sille, 124.
 Maria Eleonora, drottning, 113.
 Marstrand, Vilhelm, 79.
 Martin, Elias, 187.
 Martinus Benedichi, kyrkoherde i Dalhem, 167.
 Mathias Magni, kyrkoherde i Ed, 164.
 Meckelborg, Olef, 121.
 Mecklenborg, Claus, 125.
 Meijerfeldt, Johan August, kungl. råd, generalguvernör, 34.
 Meinander, Curt Fredrik, expeditionchef, 2, 11.
 Mejer, Hans, 119, 120.
 Meurling, Erik, kyrkoherde, 156.
 Måns, kyrkoherde i Gamleby, 178.
 Månsson, Börje, 46.
 Märtika, (Metke) 71.
 Mömer, K. G., greve, generalguvernör, 36.
 Molin, Lars, domprost, 27.
 Moller, Johannes, 111.
 › Olaus Henrik, 107, 109, 111, 122.
 Morgenstjerne, Elisabeth, 94.
- Namensen, Lütke, 121, 122.**
 Naucler, Ankin, 76.
 › Gert, bergsman, 76.
 › Johan, 76.
 › Olaus, prost, 76.
 › Olof, geschwomer, 76.
 › Peter, 76.
 Nauclerus, Gerhard, bergsman, 75.

- Niclis Gamla Västervik, kontraktsprost, 160.
- Niclis Ulphsson, kyrkoherde i Lofta, 161.
- Nicolaus, kyrkoherde i Lofta, 161.
- › kyrkoherde i Törnfall, 169.
- Nicolaus Arvidi, kyrkoherde i Ed, 161, 163, 175.
- Nicolaus Elai, kyrkoherde i Gamleby, 179.
- Nicolaus Elai, kyrkoherde i Törnfall, 169.
- Nicolaus Johannis, kyrkoherde i Gärdserum, 164.
- Nicolaus Johannis el. Jona, kyrkoherde i Ukna, 165.
- Nicolaus Marci, kyrkoherde i Gamleby, 180.
- Niehenck, G. F., dr., kyrkoherde, 36—41, 43.
- Nieroth, Conrad, Johan, major, 34, 35.
- › Karl, kungl. råd, president, 33.
- Nils i Ed, 162.
- Nils, biskop i Linköping, 177.
- › kyrkoherde i Odensvi, 172.
- Nils Elofsson, kyrkoherde i Gamleby, 179.
- Nils Elofsson, kyrkoherde i Törnfall, 169.
- Nisbeth, Vilhelm, 94.
- Nordberg, Johan Erik, överinspektör, 25.
- Nordenfalk, J., friherre, godsägare, 2.
- Nordenskiöld, adl. ätten, 25.
- › Anders Johan, 25.
- › Carl Fredrik, 25.
- Nordensvan, C. Ö., 34, 35.
- Nordlind, D., hovpredikant, 31.
- Nordwall, Birger, 210.
- Norfelt, Carin, fru. 46, 65.
- Norrman, Lars, teologie professor, domprost, 27.
- Nothman, Nicolaus, 83, 91.
- Nyeman, Alke (Alheid), 150, 152.
- Obrecht, Elias, 74.
- Odhner, Clas Teodor, riksarkivarie, 11.
- Olavus, kyrkoherde i Odensvi, 172.
- Olavus Nicolai, kyrkoherde i Tryserum, 161, 167.
- Oldehorst, Gesche, 150.
- Olesdotter, Anna Kristine, 127.
- Ollfelt, 144.
- Olofsson, Olof, landsgevaldiger, 71.
- Olsson, Martin, 24.
- › Mats, gästgifware, 87.
- Olufsen, Jakob, 128.
- Ovena, Anna, 112, 113, 114.
- Owens, Hans, 112.
- Oxe, 134, 135, 139.
- Palmroth, Andr., prof., 31.
- Paulin, J. P., guvernementsfiskal, 36—41, 43.
- Paulsson, Paul Henrik, kyrkoherde, 209.
- Paysen, Marina, 117.
- Peder, kyrkoherde i Lofta, 161.
- › kyrkoherde i Odensvi, 171.
- Peder Biörnsson, kyrkoherde Hjorted, 175.
- Peder Håkansson, kyrkoherde i Tryserum, 168.
- Pedersdatter, Ingeborg, 125.
- Pedersen, Gerdt, 207.
- › Simon, raadsmand, 123.
- Pedersson, Erengisle, 174.
- Pederson, Peder, rådman, 169.
- Pernovius, brukspatron, 25.
- Persson, Erik, 55, 56, 57, 61.
- › Jöns, 93.
- › Ola, hemmansåbo, 202.
- Petersen, Jacob, 109.
- Petré, Robert, købmand, 93.
- Petri, Lars, pastoris, 87.
- Petrus, kyrkoherde i Ed, 163.
- Petrus i Hallingeberg, kontraktsprost, 160.
- Petrus Georgii, kontraktsprost, 160.
- Petrus Haquini, kyrkoherde i Tryserum, 168.
- Petrus Johannis, kyrkoherde i Hallingeberg, 177.
- Petrus Jonæ, kyrkoherde i Hallingeberg, 177.
- Petrus Nicolai, kyrkoherde i Ed, 163.
- Petrus Olai, kyrkoherde i Odensvi, 173.
- Piet, Jakob, 82, 91.
- Piper, f. von Fersen, grevinna, 185.
- Plaan, Daniel, kancelliraad, 94.
- Popp, Povl Paulsen, borgmästare, 120.
- Posse, Axel, 134.
- von Post, Olof, kapten, 130.
- Potter, Claus, 116.
- Printzenhagen, doktor, 24.
- Påfwell, kyrkoherde i Dalhem, 167.
- Pålman, A., kapten, 130.
- Queckfelt, Gustaf, assessor, 18.
- Qvickelberg, Maria, 150.
- van Qvickelberg, Lukas Lukasson, juvelerare, 150.
- von Qvickelberg, Johan, 150.
- Rabenius, Olof, lektor, 28.
- Rafswal, kyrkoherde i Odensvi, 171.
- Rangel, Olof, justitieborgmästare, 130.
- Rasmus Hansson, kyrkoherde i Hallingeberg, 177.
- Rehbinder, 100.
- Reimer, Hans, købmand, 127.
- Reimerts(en), Hans, 127.
- Renhorn, borgmästare, 63, 64.
- Retzius, Zacharias Benedicti, kyrkoherde i Gladhammar, 180.
- Rhyzelius, A. O., biskop, 28.
- Riber, Else Hansdotter, 127.
- Ribbing, Per, 26.
- Rising, Helena, 191.
- › Peter, mäster, 191.
- Rivesell, 118, 122.
- Robsam, Jacob, 83, 91, 110.
- Robsahm, Kristian, 88, 90, 91.
- Roosval, Johnny, 24.
- von Rosenheim, J., överste, 182.
- Rosenstedt, Henrik, hovrättsråd, 80.

- Rosmund, Holger, doktor, 6, 10.
 Rougland, myntmester, 84.
 » Gertrud, 83, 89, 91.
 Rudbeck, Johannes Reinhold
 Gustaf, frih., v. härads-
 hövding, förste intendent,
 11.
 » Olaus, professor, 72.
 Rump, Paul, kapten, 15.
- Sacklén, 18.
 Sahlin, Carl, 92, 113.
 Salberg, Anna, 94.
 Salin, Elias, aktuarie, 30.
 Sandén, A. N., 194.
 Sassenberg, Marie, 128.
 Scharpius, Petrus Nicolaus,
 kyrkoherde i Locknevi,
 176.
 Schartau, S., 29.
 Schechta, Börje Philip, 45
 —69.
 Schechta, Magnus, löjtnant,
 45—69.
 » Magnus Israel,
 46, 47.
 » Ulrika Margareta,
 65.
 Scheffer, Johan, professor,
 73.
 » Margaretha, 73.
 Schele, Catharina, 150, 154.
 » Joachim, 150.
 Schildt, Joachim Henrik, 73.
 Schirren, C., 31.
 Schiöling, Anna Cecilia, 73.
 Schlegel, 146.
 Schmidt, Ludovic, 147, 154.
 Schnellinex (Schnellings),
 Anna, 147, 154.
 Schram, Claës, kamrer, 130.
 Schrevelius, Roloff Anders-
 son, prost, 208.
 Schrymsieur, Anna, 93.
 Schulte, Martin, borgmester,
 116.
 Schultze, Sam., 75.
 Schöldström, Birger, 187.
 Segerus, Joh., conrector, 121.
 Sergel, 198—201.
 Setterdahl, J. A., kommi-
 nister, 156.
 Severinus (Sørensen), Peder,
 111, 119.
 Siewert, 147.
 Sigge, kyrkoherde i Lofta,
 161.
- Sigismund, hertig, 162.
 Silfversparre, Karl, överse-
 stelöjtnant,
 47.
 » M., 67.
 » Margareta, 47.
 Silfverstolpe, Carl Gudmund
 Uno, kam-
 marherre,
 hovmarskalk,
 2, 11, 35.
 » F. S., 198.
 Silfwerström, Johan, cam-
 marråd, 32.
 Simon, kyrkoherde i Hjør-
 ted, 174.
 Simonsson, Ivar Ludvig,
 andre arkivarie, 11.
 Sjögren, Johan Richard,
 uppbördskontrollör, 182.
 Skytte, Martin, teol. adj., 73.
 Sparre, Erik, 134, 135, 144.
 » Gustaf, 135, 144.
 Sparrman, Nicolaus, lagman,
 72.
 Sparrschöld, ryttmästare, 65,
 67.
 Sparrskiöld, Erik, 72.
 Sperlingius, Paulus, 121,
 122.
 Splenters, Marie, 112, 117,
 119.
 Springer, köpman, 51, 59.
 Staal, Niels, köbmand, 127.
 » Tennes, 127.
 Stackelberg, ätterna, 205—
 206.
 » Fredrik Mag-
 nus, 205.
 » Otto Magnus,
 205.
 Starbeckius, Israel, lektor,
 kontrakts-
 prost, 178.
 » Laurentius Jo-
 næ, kyrko-
 herde i Hal-
 lingeberg,
 177.
 Starbäck, släkten, 178.
 Stenbock, greve, 134, 135,
 136.
 » Willfried Benve-
 nuto Carl Mag-
 nus, greve, bi-
 blioteksamanu-
 ens, 10.
 Sternell, Nicolaus, kyrko-
 herde, 35.
 Stiernbielke, Gustav, arren-
 dator, 47, 48.
- Stiernhof, Jöran, understät-
 hällare, 32.
 Stiernhöök, 30.
 v. Stiernman, A. A., 32, 94.
 Stiernstedt, A. W., 18.
 Stille, A., 29.
 Strang, Hercules, 93.
 Strömberg, Nils, generalgu-
 vernör, kungl. råd, 31.
 Sueno Andrea, kyrkoherde
 i Dalhem, 167.
 Sune Benctsson, kyrkoherde
 i Hallingeberg, 177.
 Svane, Else Hansdatter, 127.
 Svedberg, Jesper, 27, 29.
 Sven, kyrkoherde i Törns-
 fall, 169.
 Sven Månsson, kyrkoherde
 i Gamleby, 178, 179.
 Svono Johannis, kyrkoherde
 i Gamleby, 179.
 Svono Laurentii, kyrkoherde
 i Gärdserum, 164.
 Svono Magni, kyrkoherde i
 Gamleby, 179.
 Svono Magni, pastor till
 Lofftha, 162.
 Swedenborg, Emanuel, 29.
 Söderhjelm, Alma, 203.
 Södersten, H., 146.
 Sørensdatter, Bodil, 119.
 Sørensen (Severinus), Peter,
 dr., 111, 119.
- Taube, Gustaf Adolf, 73.
 » Joh. Jakob, 135, 141.
 » Otto Reinhold, 135,
 140, 142.
 » Wilhelm, k. råd,
 öfvermarskalk, 17.
 Téet, Christina, 80.
 Tegel, Erik Göransson, 172.
 von Tegenburg, Maria, 79,
 96.
 Tersmeden, 146.
 » ätten, 79—129.
 » H. kammarjun-
 kare, 2.
 Tessin, 50.
 » Nic., d. y., greve,
 översternarskalk,
 34.
 Thomasdotter, Anna, 71.
 Thord i Lofta, kontrakts-
 prost, 160, 161.
 Thoreus Caroli, kyrkoherde
 i Gärdserum, 165.
 Thorstanus Olavi i Dalhem,
 kontraktsprost, 161.
 Timm, Hans, 119.

- Togenburg, Hindrich, hand-
lande, 98, 104, 105.
› Maria, 99, 104, 105.
- Torstanus Sunonis, kyrko-
herde i Tryserum, 168.
- Torstensdotter, Carin, 16.
- Torstensson, greve, 134, 135,
137.
› Lennart, greve,
feltmarskalk,
82.
- Tottie, Thomas, grosshand-
lare, 194.
- Truvé, Trued, teol. dr., 209.
- Tunberg, Sven August Da-
niel, professor, 11, 130.
- Uddo Johannis, kyrkoherde
i Ukna, 165.
- Uggla, Claes, 134, 135, 140.
- Ulfelt, generalmajor, 135,
145.
- Ulrika Eleonora, drottning,
35.
- von Ungern-Sternberg, Mat-
tias Alexander, friherre,
general, 50, 56, 57, 60.
- Upperheide (vp der Heyde),
Lütke, 116.
- Utermark, Jost, 148, 149,
154.
- Uttermark, Daniel Bengtson,
ståthållare, 13, 21, 22, 24.
- Vake, Bo Hansen, 109.
› Boy, 109.
› Catharina, 109.
› Cosmus, 117.
› Hans, 109.
› Harder, 116, 117, 122.
› Ingeborg, 109.
› Katrine Hansdotter,
109.
- Wachtmeister, Adam, gre-
ve, 134, 135, 137, 141.
- Wallin, Johannes, 171.
- Wankif, Andreas, kyrkoher-
de, 208.
- Varenberg, Johan, krono-
fogde, 29.
- Warholm, J., 29.
- Weidemann, slakten, 120.
- Velou, Augustus, 124.
- Vermeiren, Nicolas, 147, 154.
- Werwier, Anna, Maria, 74.
- Vesterlund, J. A., kyrko-
herde, 156.
- Vestersen, Nils Jensen, 123.
› Sofia Nilsdotter,
123.
- Wibom, Olga, fru, 77.
- Wichbold, Bertel, 117.
- Wienecke, Gert, provst, 128.
› Susanna Kristine,
128.
- Wieselgren, H., 17.
› O., 198.
- Wijk, Ina, fru, 185.
- Wilhelm Jonsson, predi-
kare, 166.
- Willemsen, Magnus Gabriel,
46.
- Vintzenhagen, 18.
- Witte, Gierdt, borgare, 147.
- Wittenberg, greve, 134, 145.
- Wolf, Anna, 112, 122.
- Wolfsen, Conrad, borgme-
ster, 112.
- Wolker, Elisabet, 74.
- Worm, 111.
- Wrangel, F. U., greve, kam-
marherre, 5, 6, 10, 11.
- Wrede, Henrik, 52, 63.
- Wählin, Lars Peter, teol. dr.,
208.
- Zylius, Michael, 41.
- Örnberg, underofficer, 64.
› Lars Magnus Vik-
tor, protokoll-
sekreterare, hov-
intendent, ar-
kivarie, 10, 72,
92.
- Örmededt, Maria Agnesia,
47.

PERSONHISTORISK
TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

1926

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

SIXTEN HUMBLE

STOCKHOLM 1927

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

261510

INNEHÅLL.

	Sid.
Ett halvsekelsjubileum. Av <i>Sixten Humble</i>	1
Johan Mårtensson Aschaneus och Anders Björn. Två levnadsbilder från 1600-talet. Av <i>E. W. Dahlgren</i>	12
Strödda politiska nyheter. (1709—18) ur Erik Benzelius d. y:s brevväxling. Av <i>Sven. Grauers</i>	26
Bröderna Schechta. Av <i>Esther Jacobson</i>	45
Lohrmanska släktens genealogi. Av <i>K. W. Herdin</i>	70
Ätten Tersmedens oprindelse. Slægten tor Smede fra Stade og Flensborg. Af Ingeniør <i>Vilhelm Marstrand</i> , København	79
Klädräkningar och deltagarlistor för »Le hallet de la félicité», uppförd å Stockholms slott den 28 okt. 1654. Med inledning av <i>O. Wieselgren</i>	131
Ätten von Horns ursprung. Av <i>H. Södersteen</i>	146
Prästerskapet i Tjusts kontrakt före 1630. Ett bidrag till Linköpings stifts herdaminne. Av <i>Gerhard Hafström</i>	155
När och var föddes Sophie Hagman? Av <i>August Gynther</i>	181
Några anteckningar om släkten Leijel vid Älvkarleby bruk. Av <i>G. O. Berg</i>	193
Ett brev från Per Hörberg till Sergel. Meddelat av <i>O. Wieselgren</i>	198
Notiser	130
Frågor	130, 214
Smärre meddelanden	202
Dödslista 1904—1922	213
Insända böcker	215
Personregister. Utarbetat av <i>G. E.</i>	218

PLANSCH.

Ligsten i det Tersmedenske kapel i Söderbärke	86—87
---	-------

Följande av samfundets skrifter utlämnas åt *ledamöter i samfundet* efter rekvisition hos sekreteraren, adr. Riksarkivet, Stockholm 2, till nedan nämnda pris:

- Svenska autografsällskapets tidskrift, Del I, n:is 1, 3, 7—12 årg.**
 1879—1888 (h. 2 o. 4—6 saknas), per nr . . . . . kr. 3:—.
- Svenska autografsällskapets tidskrift, Del II, n:is 1—12 årg.**
 1889—1896 (340 sid.), lämnas fullständig till nedsatt pris . . . . . kr. 18:—.
- Lösa häften för 3 kr. för varje häfte; dubbelhäfte n:is 11—12 för 6 kr.
- Ex. tryckt på *bättre papper* (därav några få fullständiga årg. äro tillgängliga)
 jämte *Register* till delarna I och II, även på *bättre papper* . . . . . kr. 45:—.
- Personregister** till delarne I och II (44 sid.) . . . . . kr. 6:—.
- Personhistorisk tidskrift:**
 Årg. I (1898—1899) h. 3 o. 4 à kr. 3:75 (h. 1 o. 2 slutsålda).
 • II (1900) h. 1 o. 2 à kr. 3:75 (h. 3 o. 4 slutsålda).
 • III (1901) (slutsåld).
 • IV (1902) — årg. XXIV (1923) à kr. 15 per årg. utom årg. VIII (1906), som är slutsåld.
 • XXV (1924) och XXVI (1925) à kr. 10.

Handlingar, utg. genom samfundet:

- I. S:t Nikolai kyrkas i Stockholm vigselbok, 1. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.), utg. av F. U. Wrangel . . . . . kr. 9:—.
- II. En adlig och furlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.) . . . . . kr. 4:50.
- III. Släkten Aminoff (slutsåld).
- IV. Klosterfolket i Vadstena af C. Silfverstolpe (slutsåld).
 D:o d:o tryckt å *bättre papper* (i få ex.) . . . . . kr. 15:—.
- V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6+87 sid.) med 31 porträtt; ingår i Personhist. tidskr. årg. III h. 3 o. årg. IV h. 1—4 (slutsåld).
- VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102+24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt (slutsåld).
- VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.) . kr. 6:—.
- VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt); ingår i årg. VI h. 3—4 och årg. VII h. 4.

Ny serie:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905 af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår i årg. VIII h. 3—4.
2. Kalmar regementets chefer 1623—1907 af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingår i årg. IX h. 3—4.
3. Register till Personh. Samfundets porträttsamlingar årg. I—III (1906—08); ingår i årg. XI h. 2—4 och XII h. 1—2; även separat . . . . . kr. 6:—.
4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff . . . . . kr. 6:—.
5. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar (slutsåld).
6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval, utg. af C. M. Stenbock; ingår i årg. XIV h. 2—3.
7. Olof och Caroline Wijks porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XV h. 4.
8. Grefve Reinhold von Rosens porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XVI h. 1—2.
9. Namnlistor över officerskårerna vid svenska s. k. máningsregementen till häst och stándsdragoner under stora nordiska kriget av V. Hamilton, C. H. Kreüger och E. Leijonhufvud; ingår i årg. XVIII h. 1—2.
10. Namnlistor över officerskårerna vid svenska s. k. máningsregementen till fot under stora nordiska kriget av E. Leijonhufvud . . . . . kr. 15:—.
- Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 à . . . . . kr. 3:—.

STOCKHOLM 1927. KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER 261510